HUSEIN GALIJAŠEVIĆ

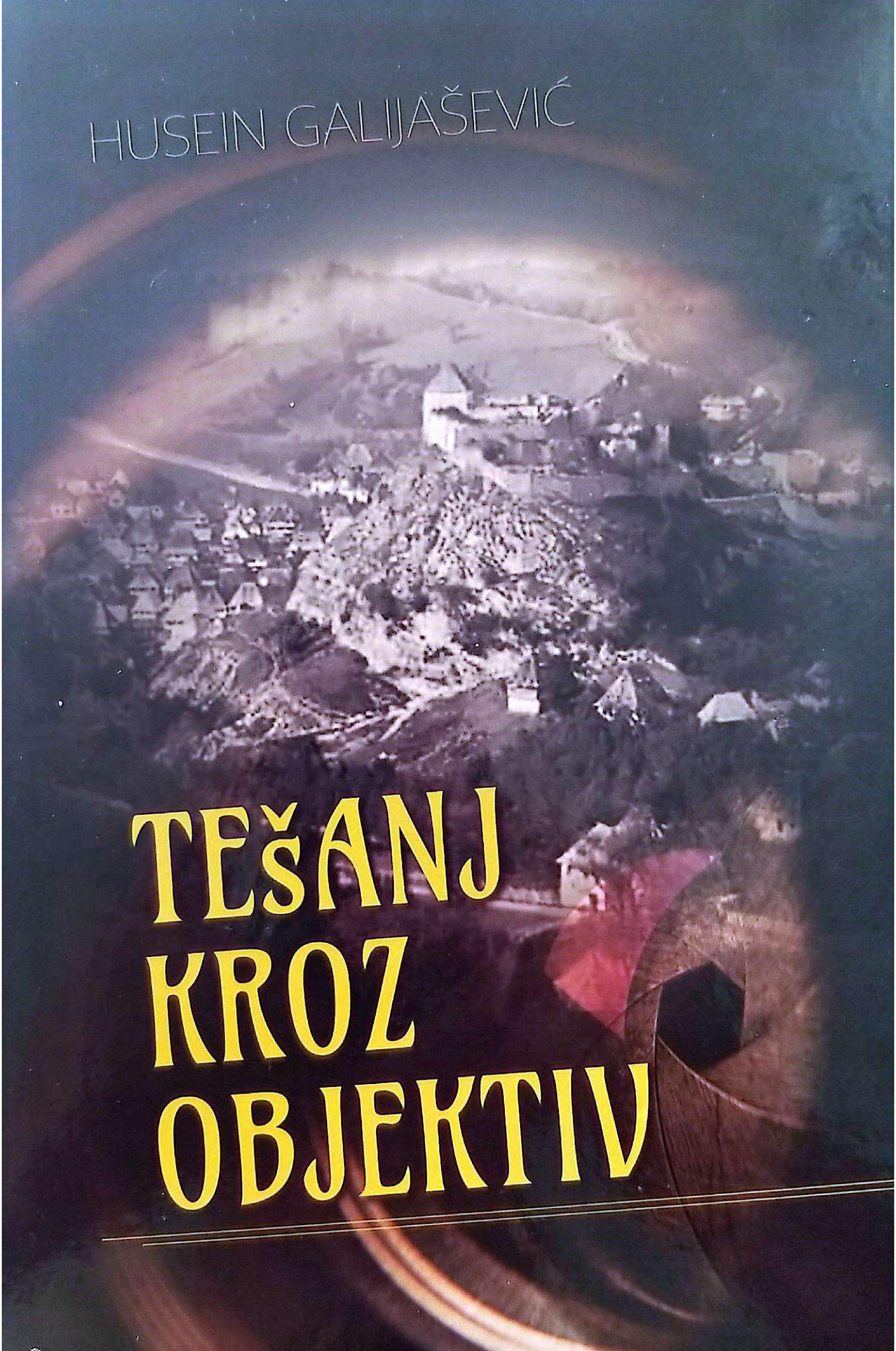

TEŠANJ KROZ OBJEKTIV

HUSEIN GALIJAŠEVIĆ /
TEŠANJ KROZ OBJEKTIV

Husein Galijašević

Tešanj kroz objektiv

Izdavač: Smart televizija d.o.o. Tešanj
Za izdavača: Sedžad Ibrahimkadić

Lektor:
Mirela Buljubašić, prof.

Naslovna strana:
Miralme Brkić

ISBN 978-9926-8695-3-3
CIP zapis dostupan u COBISS sistemu Nacionalne
i univerzitetske biblioteke BiH pod
ID brojem 59676934

DTP: Smart Tešanj
Štampa: Štamparija Fojnica
Tiraž: 500

Husein Galijašević

Tešanj kroz objektiv

Tešanj, 2024.

SADRŽAJ

Uvod 7

Fotografijom tešanjskom čaršijom kroz vrijeme 13

Gradina (Tvrđava) i pristupni put (Ilirski trg) 15

Gornja čaršija (Trg Ferhad-bega) 27

Srednji sokak (Ulica Tabaci) 49

Karaula (Titova ulica) 59

Donja čaršija (Trg Alije Izetbegovića, Ul. 1. marta i Kosovac) 81

Ulica Braće Pobrić 109

Srpska Varoš (Tepe) 133

Zvečaj (Ul. Kralja Tvrtka) 141

Serava (Ul. 9. septembra) 149

Abdipašin kvart (Ul. Ali-paše Hećimovića) 155

Numera (Ul. Enesa Galijaševića) 167

Tabaci (Ul. Hamzalije Ajanovića) 175

Razglednice Tešnja krajev XIX i početkom XX stoljeća 181

Izgradnja pruge Tešanjka-Tešanj 187

Literatura i izvori fotografija 189

UVOD

Prva fotografija pejzaža nastala je davne 1826. godine. Bilo je potrebno osam sati kako bi se mutna slika pojavila na papiru, a na njoj je prikazana kuća u malom selu na istoku Francuske. Autor ove fotografije je Žozef Nisefor Nijeps, hemičar, amater.

Luj Mande Dager usavršio je Nijepsov način fotografisanja, a njegovo otkriće poznato je pod nazivom *dagerotipija.* Predstavljeno je 19. avgusta 1839. godine pred francuskom Akademijom nauka. Ovaj dan obilježava se kao rođendan fotografije i proslavlja se u čitavom svijetu. Luj Dager je, također, zaslužan za prvu fotografiju čovjeka.

Vilijam Talbot je engleski pronalazač koji je pomoću kamere opskure primijenio drugačiji postupak kreiranja fotografije, te postavio osnove onoga što poznajemo kao negativ.

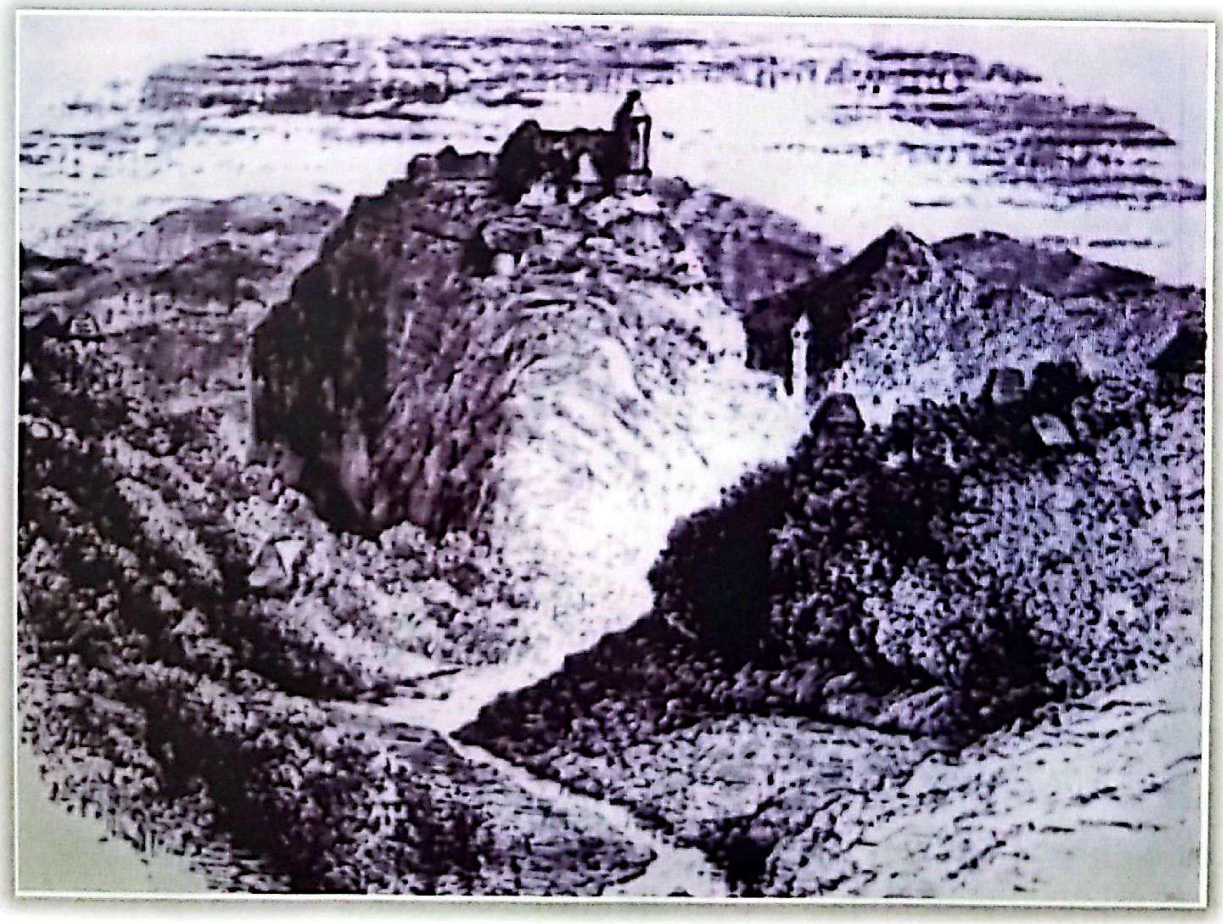

Evansov crtež tešanjske utvrde

Poznata američka kompanija *Kodak* proizvela je prvi aparat za široku upotrebu 1888. godine i sa belgijsko-njemačkom kompanijom *Agfa* će tokom 20. vijeka predstavljati lidera u ovoj oblasti.

Prvi film u boji 1935. godine predstavio je upravo *Kodak*. Razvijali su se fotoaparati za široku upotrebu, preko negativa na staklu, plastičnoj traci, do današnjih digitalnih koji su se sa aparata preseli na mobitele. U jednom vremenu bili su popularni aparati *Polaroid*, koji su nakon fotografisanja istog momenta davali fotografiju na plastificiranom papiru. Fotografija može biti umjetničko djelo, ali najviše služi da zabilježi trenutak okoline, ljude i ljude u komunikaciji sa okolinom.

Tešanj je na crtežu prvi zabilježio putopisac Evans 1875. godine, sa skicom tvrđave i detaljem iz kafane, a Čeh Kuba napravio prvu umjetničku sliku Tešnja 1893. godine.

Umjetnička slika Ludviga Kube

Fotografija dolazi sa austrougarskom okupacijom. Magbul Škoro u knjizi *Pozdrav iz Bosne i Hercegovine* zabilježio je 12 razglednica Tešnja. Postoje fotografije nekoliko značajnih ljudi i događaja kao što je otvorenje

Mješovite osnovne škole 1886. godine, fotografija učenika sa učiteljicom, vojnika iz Prvog svjetskog rata i dr.

Na najstarijoj fotografiji Tešnja piše da je snimljena 1892. godine i zaista izgleda kao najstarija.

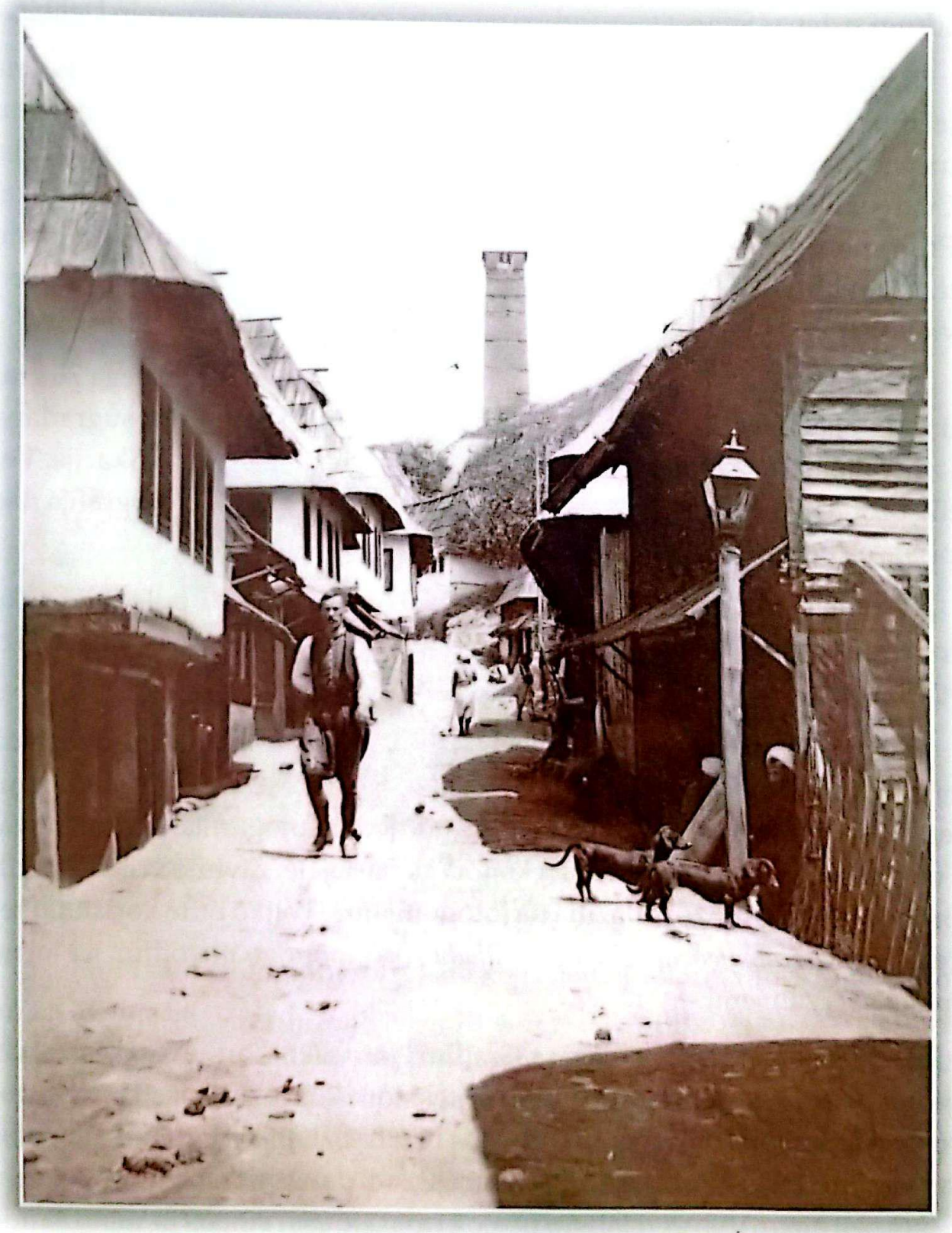

Fotografija iz 1892. godine

Trgovac oružjem i fotograf Mustafa Deljkić ostaviće svojim fotografijama veliku zaostavštinu koja će nam preko fotografije govoriti o Tešnju u vrijeme Kraljevine Jugoslavije, Drugog svjetskog rata i novoj Jugoslaviji. Poslije šezdesetih godina fotografije u Tešnju je pravio fotograf Čapljić Meho i njegova kćerka Delva, Ahmić Adil, novinari Smail Terzić i Hasan Brkić i drugi, a danas fotografsku radnju u Domu kulture ima Benjamin Deljkić.

Radnju je naslijedio od oca Ekrema, a i brat ima fotografsku radnju na Jelahu. Feđa Alićehajić, Adem Šišić i dr. voljeli su fotografiju, imali su moćne fotoaparate za svoje vrijeme i ostavili su iza sebe dosta fotogarfija. Od sedamdesetih godina fotoaparate u Tešnju ima veći broj korisnika. Primjenom digitalnih tehnologija danas preko mobitela svi korisnici imaju u rukama fotoaparat i kameru, svakodnevno razmjenjujući fotografije i video zapise.

U *Tešanjskom dnevniku* objavio sam 636 starih fotografija od čega 76 grada. Skupljao sam fotografije deset godina iz porodičnih albuma sugrađana i zahvaljujući starijim sugrađanima izvršio visok stepen identifikacije. Veliki problem mi je pričinjavala činjenica da većina vlasnika fotografija nije pisala na poleđini vrijeme i ko se nalazi na fotografiji.

U tome je bio izuzetak novinar Smail Terzić koji je na poleđini svake fotografije upisivao datume, događaj, imena. U prilogu sam naveo najvažnije izvore fotografija grada koje sam koristio za ovaj tekst.

Fotografije grada su mi dale ideju da ih složim uz jedan kratak opis, a uz njih fotografiju tog dijela grada danas.Pritome neke zgrade nisu bitno mijenjale svoj izgled pa se uz njih nalazi samo jedna fotogarfija, stara ili nova. Fotogarfije daju sliku vremena u kojima su nastajale. Živimo vrijeme brzih promjena što se može zapaziti i na fotografijama. Toliko puta korištenu rečenicu: *Fotografija govori više nego hiljadu riječi,* ponovo navodim, jer joj ne mogu naći zamjenu.

Redosljed fotografija polazi sa Gradine, pa preko Gornje čaršije nastavlja ulicama. Fotografije su propraćene tekstom koji je proizišao iz literature, svjedočenja starijih sugrađana, kao i ličnih saznanja. Koristio sam uobičajene nazive za ulice kroz vrijeme, a u zagradi današnje nazive.

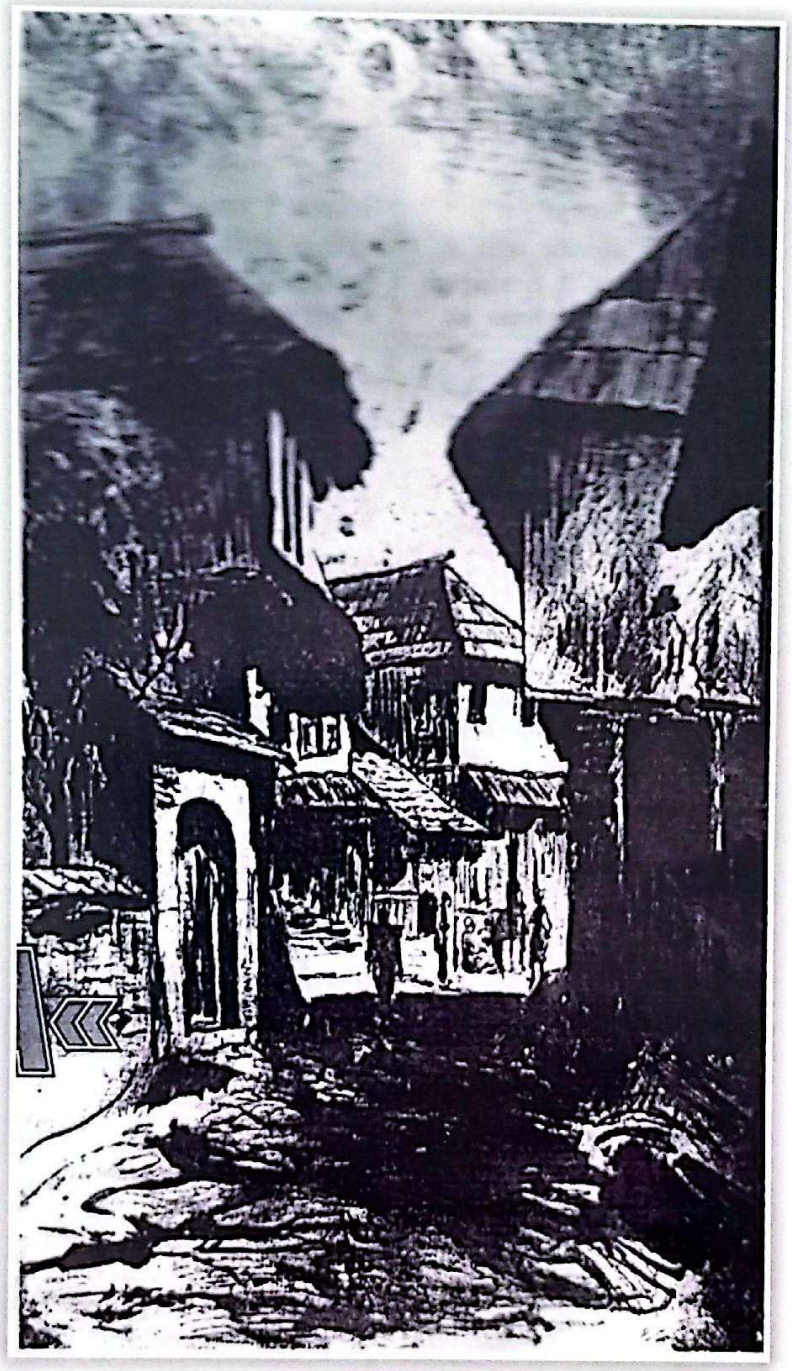

Slika "Tešanjska čaršija"
hrvatskog slikara Dragana Renarića (1872-1923)

Postavio sam i fotografije objekata koji i nemaju staru fotogarfiju koja bi imala drugačiji izgled, a objekti imaju svoju kulturološku vrijednost (Šareni mekteb, Muftijin konak, Đonlagića magaza i dr). Sigurno ima dosta fotografija koje mi nisu dostupne. Ja sam 13 godina tragao za fotografijom stare pijace dok je nisam našao kod porodice Bajraktarević. Traganje za novim fotografijama bi moglo potrajati unedogled pa sam odlučio da završim sa onim sa kojima raspolažem i koje su predstavljene u ovom tekstu.

FOTOGRAFIJOM TEŠANJSKOM ČARŠIJOM KROZ VRIJEME

GRADINA (TVRĐAVA) I PRISTUPNI PUT (ILIRSKI TRG)

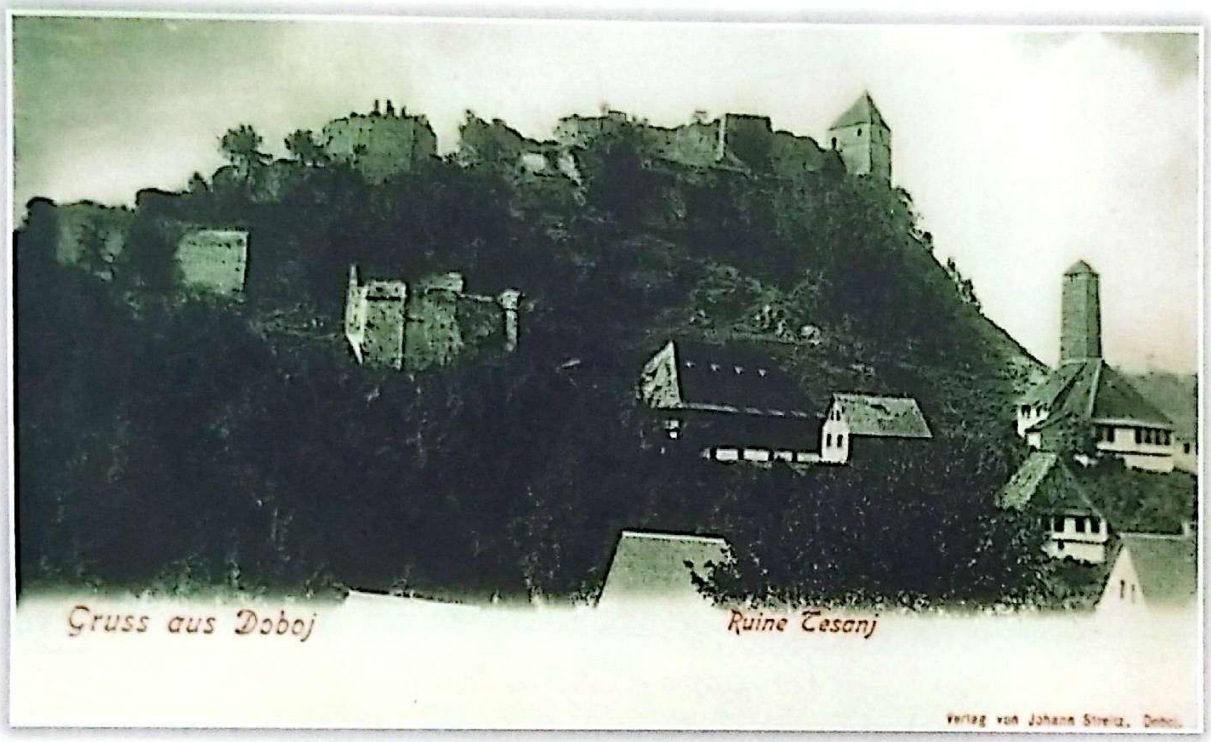

Fotografija 1: Gradina na razglednici iz 1902. godine

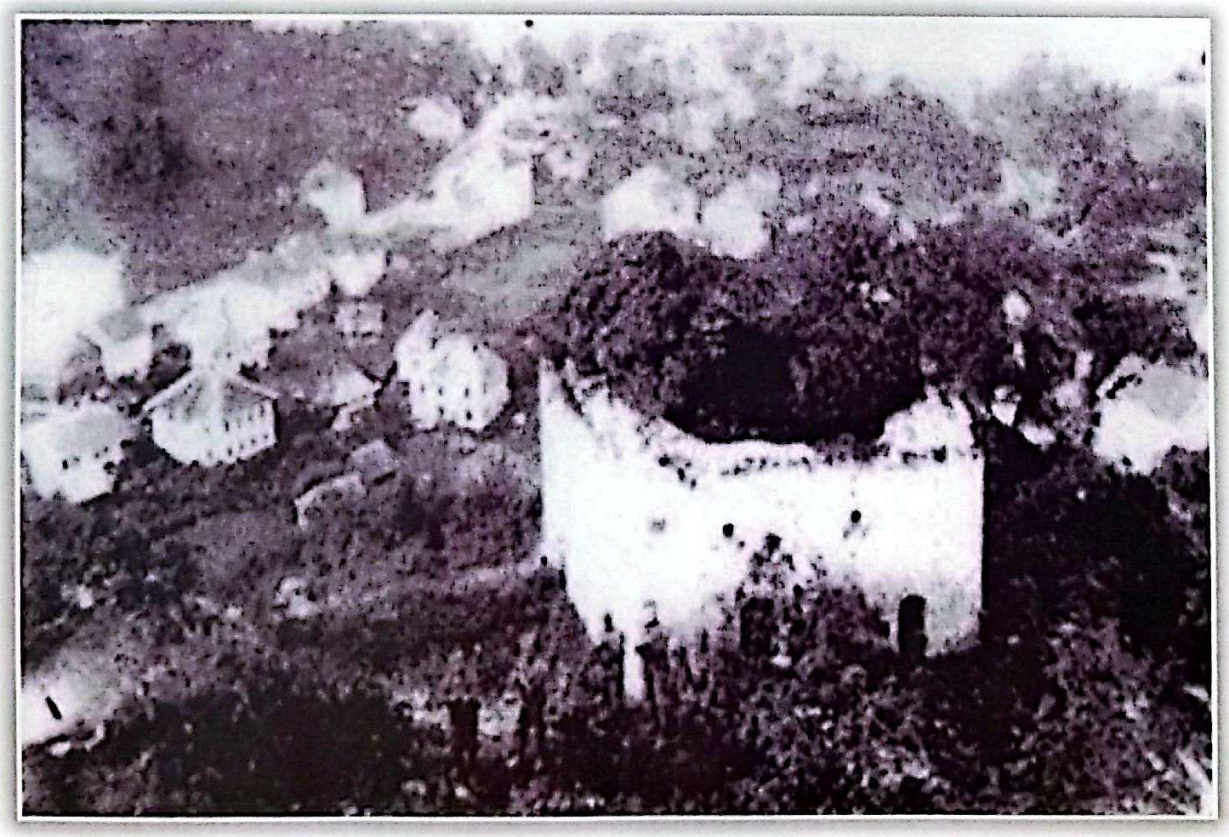

Fotografija 2: Dizdareva kula 1943. godine

Fotografija 3: Gradina danas

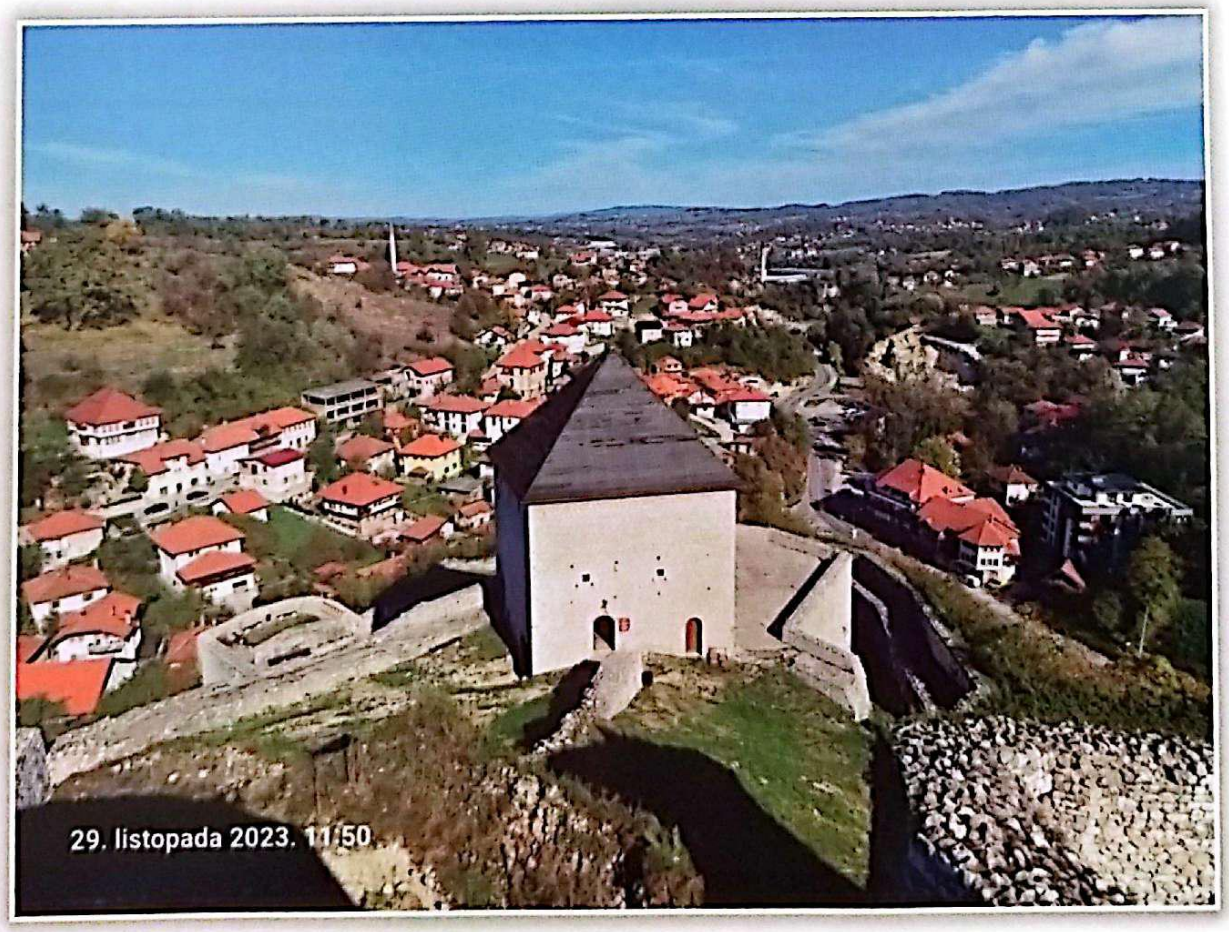

Fotografija 4: Dizdareva kula danas

Zgrada u centralnom dijelu na fotografiji 1, bila je sjedište uprave kajmakamluka. Omer-paša Latas je uveo, kao organizacioni oblik, kajmakamluke (okruge) i mudirluke (srezove) u BiH. Tu je bila smještena sva administracija kajmakamluka sa Kajmankamom na čelu. Nalazila se u produžetku današnje pijace.

U pozadini je tešanjska utvrda, tvrđava, koju mještani nazivaju Gradina. Po arheološkim nalazima, na Gradini su živjeli stanovnici iz paleolita, bronzanog doba, Iliri, Rimljani, Slaveni. U vrijeme bosanskih vladara Tešanj se rijetko spominje. Postoji jedno spominjanje da je poveljom iz 1461. godine (pred samu konačnu propast Države) posljednji bosanski kralj poklonio Tešanj svom stricu Radivoju. Iz toga bi se moglo zaključiti da je grad spadao u krunska dobra.

U sukobima Turaka i Austrougrske, na liniji Jajce, Travnik, Tešanj, Zvornik, Tešanj strateški dobiva na značaju. Od 1460. do 1520 godine trajale su borbe i pomjeranja granice da bi od 1520. godine Turci definitivno preuzeli vlast i upravljanje nad Tešnjom.

Gradina postaje važna utvrda i dograđuje se u modernu utvrdu za to vrijeme. Ostala je neosvojiva za austrijskog vojskovođu Savojskog 1697. godine, kada je nakon kraćeg opsjedanja i paljenja grada zaobišao Tešanj i

Fotografija 5: Pogled na Vina šezdesetih godina sa prve tabije Gradine

nastavio pohod prema Sarajevu sa 4.000 konjanika, 2.500 pješaka, 12 malih i dva velika topa. Nakon paljenja i pljačkanja Sarajeva, dolaska zime povukao se zajedno sa 40.000 katolika iz Bosne koji su se naselili u Slavoniji. Među njima je bio jedan broj katolika iz tešanjskog kraja.

Gradina je bila teško osvojiva utvrda i tokom Drugog svjetskog rata. Bila je pod opsadom partizana od 4. septembra 1944. godine. Tešanj je oslobođen zahvaljujući domobranima, saradnicima partizana koji su otvorili kapiju i omogućili partizanima da je osvoje, a time i grad, 9.9.1944. godine. Taj dan Tešnjaci danas obilježavaju kao Dan otpora fašizmu.

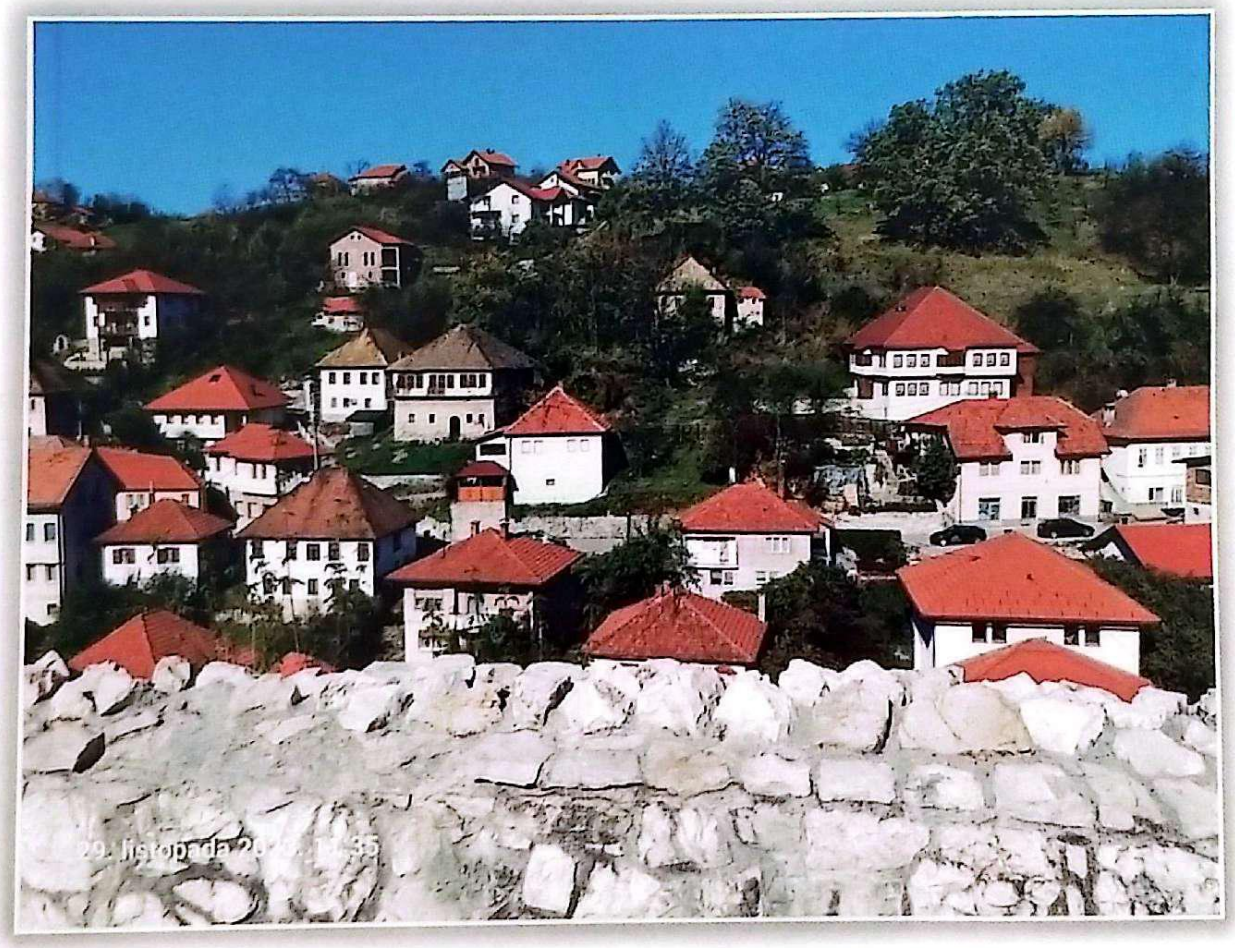

Fotografija 6: Pogled sa tabije danas

Fotografija 7: Pogled sa Gradine na donji dio grada 1939. godine

Na fotogarfiji 7, na mjestu zgrade Doma kulture nema objekata. Tu su bile tabhane. Na mjestu gdje je danas višespratnica vidi se prazan prostor gdje je bila pijaca, a u centralnom dijelu džamija sa munarom koje danas nema (Hadži Nesuha).

Fotografija 8

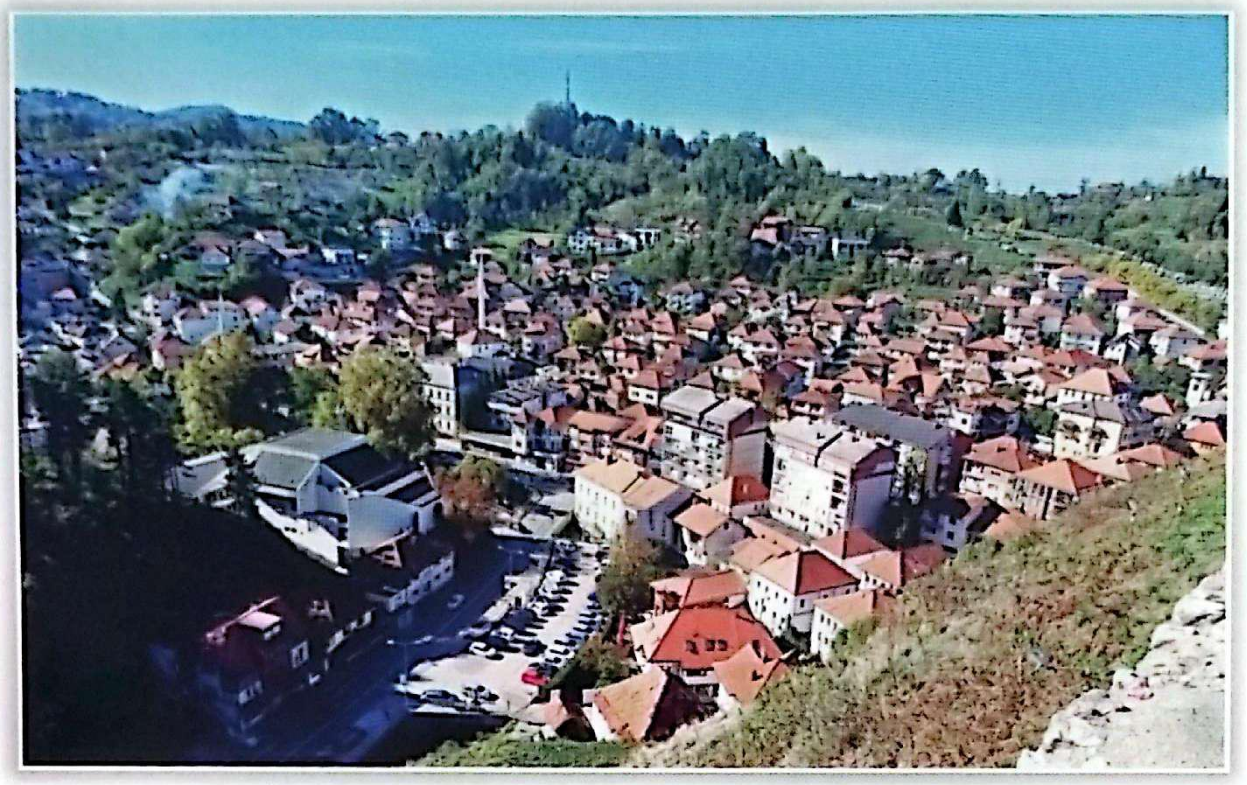

Fotografija 9: Pogled sa Gradine na donji dio grada danas

Na fotografiji 9 mogu se zapaziti dvije višespratnice izgrađene na mjestu pijace i preko puta Ademagine banke.

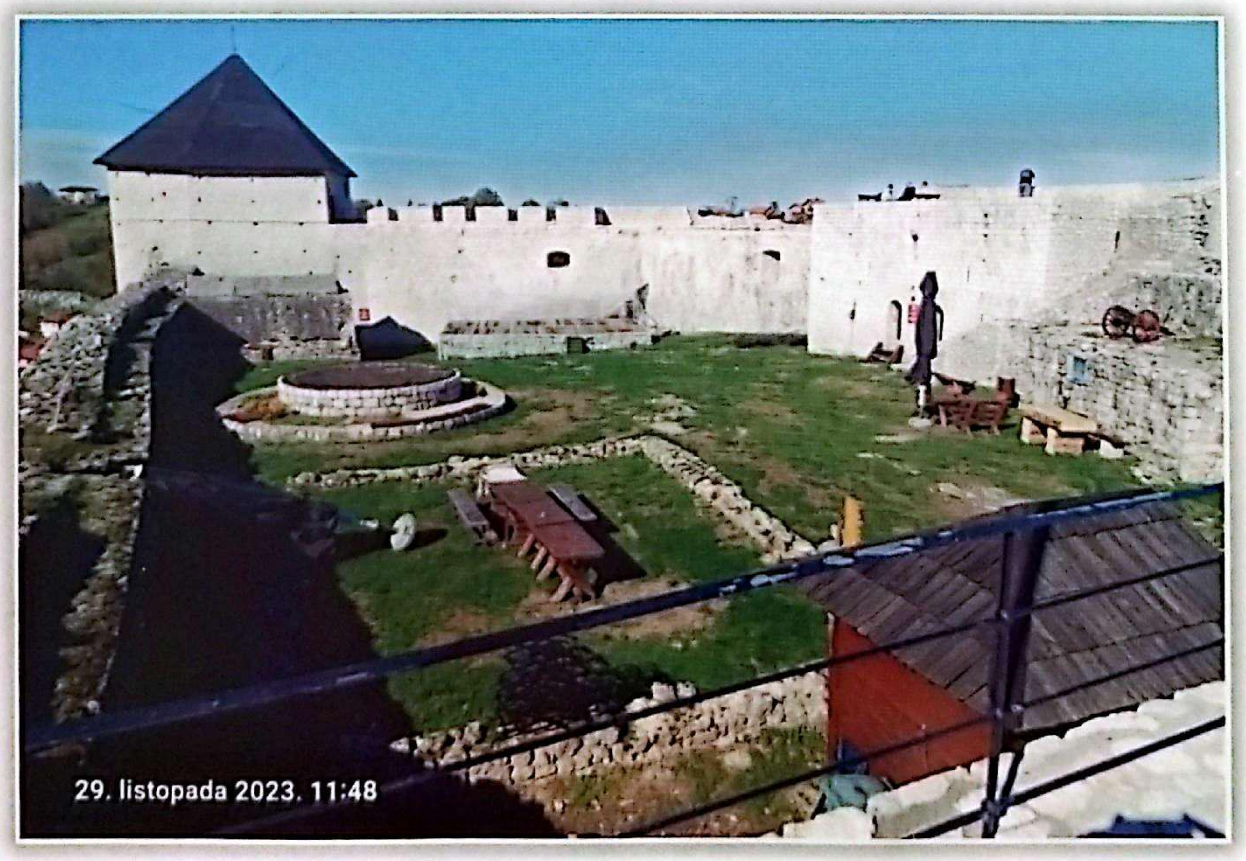

Fotografija 10: Plato Gradine danas

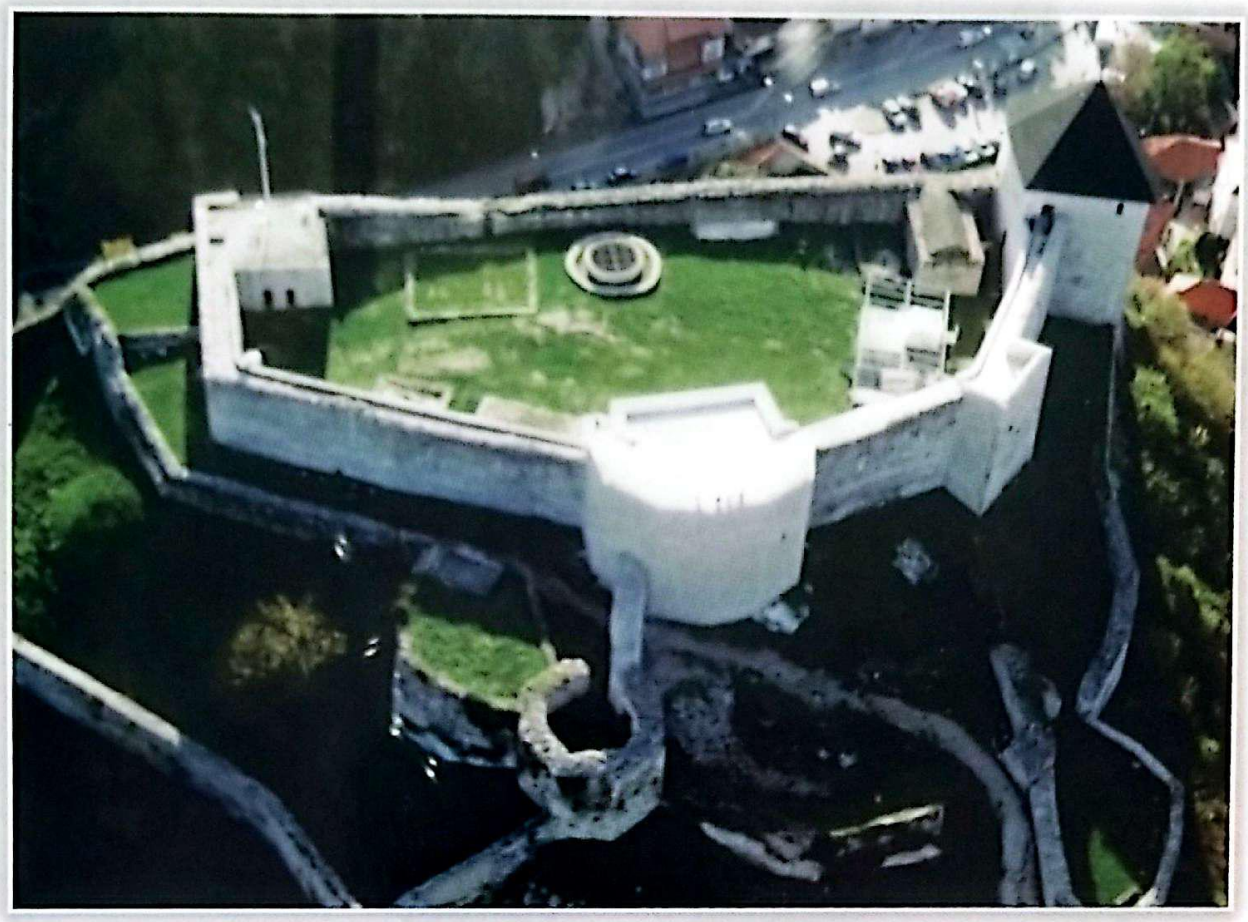

Fotografija 11: Gradina iz vazduha

Gradina je dobila današnji izgled krajem 18 stoljeća kada je Tešanj poprimio sve karakteristike moderne utvrde, renovirane i izgrađene prema savremenim principima za ono vrijeme.

Ratovi i vrijeme su devastirali Gradinu, zidovi su oronuli, a kada se gradila kino dvorana 1949. godine bila je ideja da se koristi kamen sa Gradine. Od šezdesetih godina prošlog vijeka obnavljaju se zidovi i objekti, manjim i većim intezitetom. Posebno je puno toga urađeno zadnjih dvadesetak godina, a naročito formiranjem *JU Muzej* 2010. godine. Pored saniranja zidova, postavljeno je niz muzejskih postavki od kojih većina ima artefakte iz Tešnja i okoline. Sve površine se redovno održavaju, vršena su arheološka istraživanja i restauracije koje se planiraju nastaviti. Za rad na restauraciji izvođač mora biti certificiran od *Zavoda za zaštitu spomenika BiH*. Tešanj ima takvu firmu *Elez d.o.o.* koja je obnovila značajan broj zidova i objekata.

Danas je Gradina najzanimljivija turistička destinacija za posjetioce Tešnja. Pored toga na platou Gradine postavljena je pozornica na kojoj se organiziraju muzički koncerti i drugi sadržaji (fotografija 10 i fotografija 11)

U sastavu Gradine nalazi se sahat-kula (fotografija 12), čiji sat i danas radi. Đoko Mazalić u *Glasniku Zemaljskog muzeja* u Sarajevu napisao je tekst pod nazivom *Tešanj - O jednom oktoihu-* u Sarajevu 1953. godine, gdje o tešanjskoj sahat-kuli, između ostalog, piše:

Sat-kula je vjerovatno građevina XVIII vijeka. Osnova joj je kvadrat sa stranicom od 3,2 metra. Ozidana je od malo pritesane muljike, tamne boje, sa vodoravno položenim drvenim stegama od visine do visine, tako da te stege čine kao neku dekoraciju. Visina kule je oko 18 m. Stari stroj sata, koji je bio spremljen u prizemlje kule odnijeli su Njemci u prošlom ratu (Drugom svjetskom ratu). Novi stroj (fotografija 13) izrađen je u Beču prije dvadesetak godina. Današnje zvono može da potiče iz XVIII vijeka. Probijeno je puščanim metkom. Ima na vijencu zapis M.L.M.E. Visoko je 40, a široko na otvoru 42 cm.

Upitan je navod Mazalića da je satni mehanizam proizveden poslije Drugog svjetskog rata zato što na tablici satnog mehanizma piše da je to 1891. godina.

Satni mehanizam (fotografija 13), je do 1891. godine pokazivao vrijeme „ala turko", a onda je sadašnji oblik mehanizma kupio Fehim-beg Smailbegović. Nakon dugogodišnje upotrebe neki zupčasti elementi su se potpuno potrošili pa su u tešanjskoj fabrici *Pobjeda,* svojevremeno, napravili nove.

Adem Hojkurić je održavao mehanizam i tokom proteklog rata, a danas ga održava njegov zet. Često je porodica Hojkurić ovaj posao obavljala bez ikakve nadoknade.

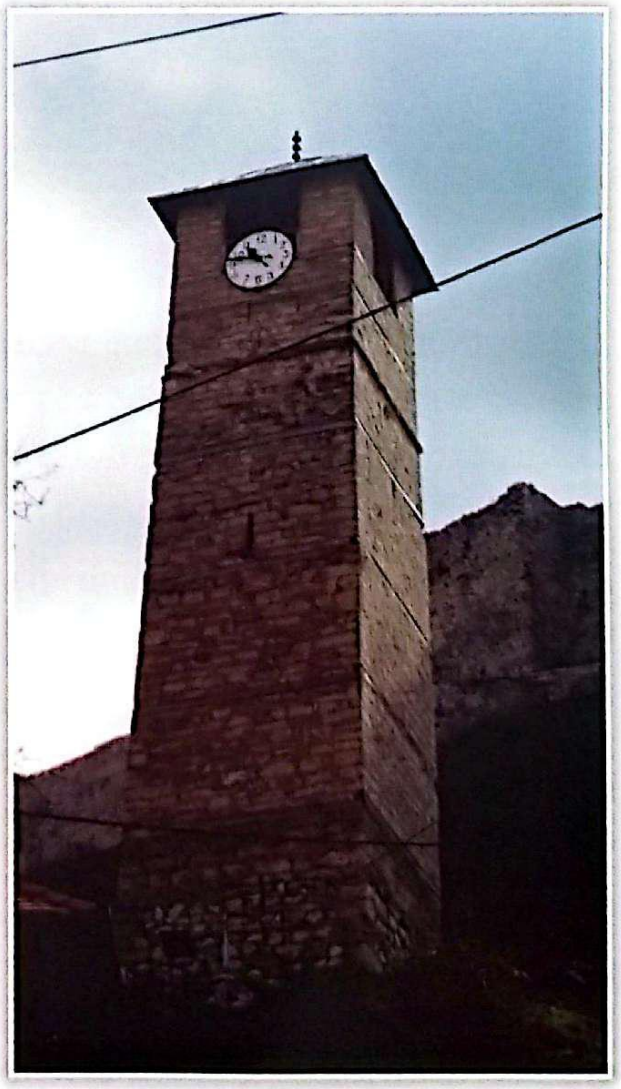

Fotogragija 12: Sahat-kula

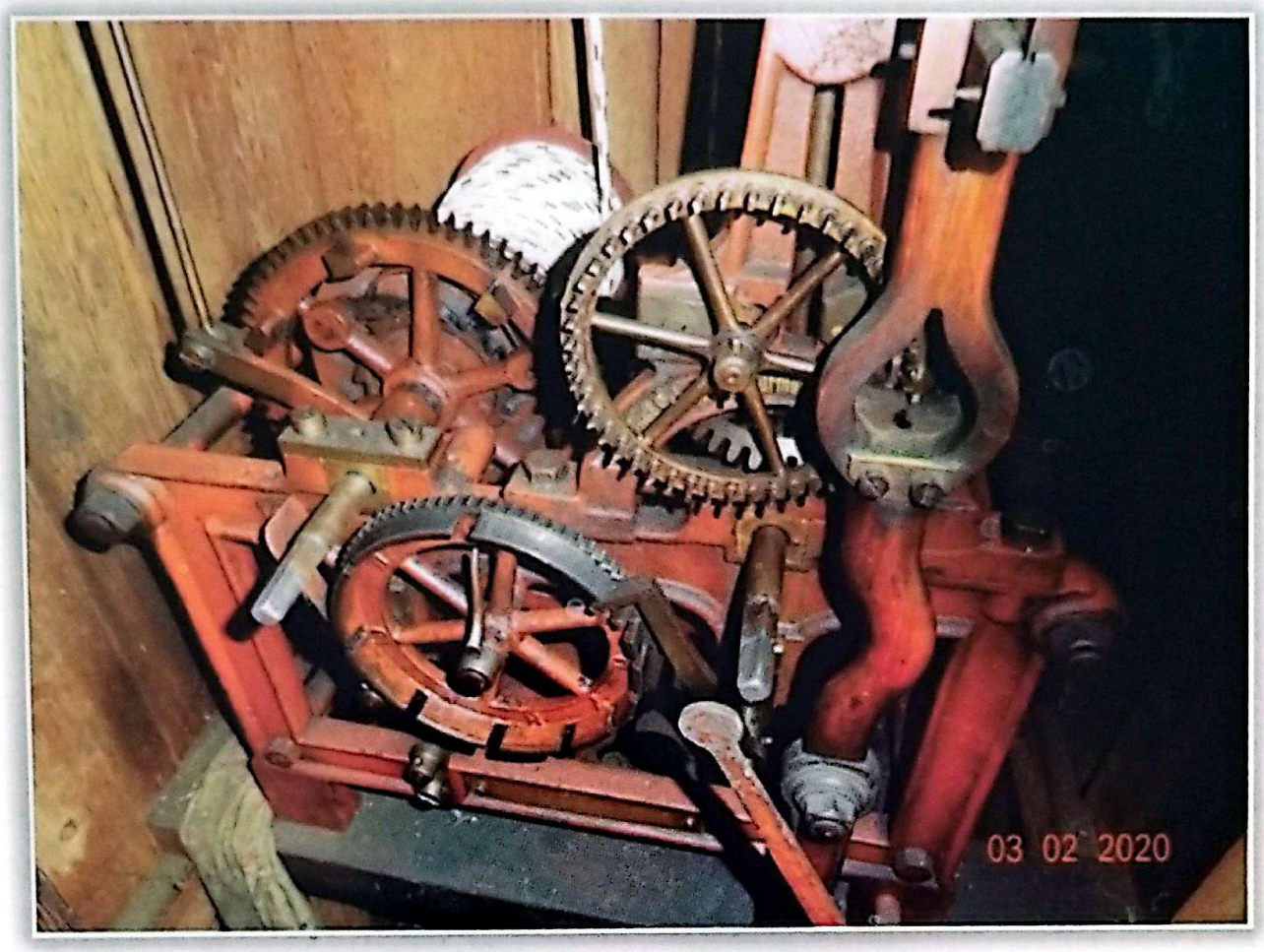

Fotografija 13: Mehanizam Sahat-kule

Od ulaza na Gradinu do Trga Ferhat-bega sa desne strane bili su dućan i skladište (fotografija 14 i 15) Đonlagića. Nakon Drugog svjetskog rata tu se nalazio *Zadržni magazin*. Đonlagići su bili bogati trgovci i veleposjednici, koji su u blizini Gornje čaršije naseljavali cijelu mahalu.

Sa lijeve strane su bile zgrade sa dućanima (fotografija 16). Pripadale su porodici Smailbegović koja je 1925. godine odselila na svoje imanje u Rudanku kod Doboja. Zgrade su kupili Hotići. U ovom dijelu bila je trgovina Abdulaha Alićehajića.

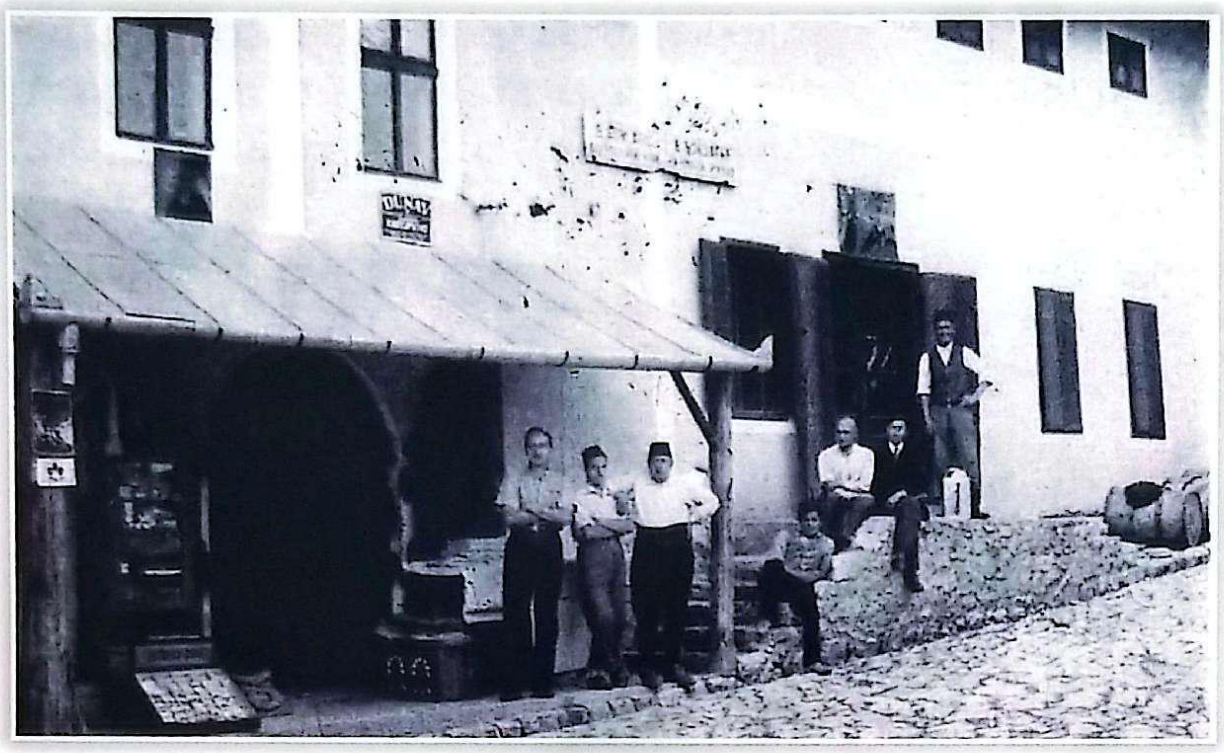

Fotografija 14

Fotografija 15

Na mjestu zgrade, fotografije 14 i 15, sada se nalazi pijaca, a između pijace i kaldrme za Gradinu nalaze se manji objekti - dućani koji su izgrađeni devedesetih godina prošlog vijeka. Isti takvi dućani izgrađeni su sa lijeve strane do Karaule.

Nakon rušenja vatrogasnog doma pristupilo se projektovanju manjih objekata namijenjenih zanatima i sitnoj trgovini na gornjem dijelu Karaule i sa obje strane puta za Gradinu. Općina je bila nosilac projektovanja i izgradnje, a prodaja je vršena licitacijom. Tadašnji zakoni koji su se nazivali po premijeru SFRJ *Markovićevci* davali su mogućnosti privatnim poduzetnicima. Za to vrijeme cijena objekata dostizala je nevjerovatno visoku cijenu pa su cijene išle od 70.000 do 100.000 DM po objektu.

Jedni kupci su imali namjeru da otvore svoje obrte, a drugi da objekte rentiraju. Međutim, vrijeme je pokazalo da su jeftina industrijska roba i ukrupljena trgovina sprečile ovakav vid razvoja privatnog biznisa u većoj mjeri. Zato se danas na objektima često može naći natpis *izdaje se* ili su već duže vrijeme zatvoreni i van upotrebe.

Fotografija 16

Fotografija 17

Fotografija 18

GORNJA ČARŠIJA (TRG FERHAD – BEGA)

Centralni dio Gornje čaršije nazvan je Trg Ferhad-bega po osnivaču urbanog dijela grada. Ferhad-beg je na ovom dijelu uvakufio 1559. godine džamiju, zgradu mekteba, dućane i tako udario temelje urbanog Tešnja. To su prve građevine izvan Gradine (izuzev tekije Sufi Oruči), oko kojih je nastavljen razvoj gradske jezgre sljedećih 300 godina.

Na trgu se nalazi zgrada Medžlisa IZ-e (fotografija 20), prva lijevo. U njoj se odvijao obrazovni proces muslimana. Nastava mekteba i medresa odvijala se sve do 1946. godine kada je medresa ukinuta. Zgrada Medžlisa do tog datuma bila je u funkciji namjene vakifa: obrazovanje kroz mektebe i medrese, smještaj institucija Islamske zajednice. Sprat prednjeg dijela objekta bio je namijenjen za kafanu koja se izdavala pod zakup kao i ostali objekti koji su uvakufljeni kako bi se stvorili materijalni uslovi za rad mekteba i medrese, održavanje džamija i dr.

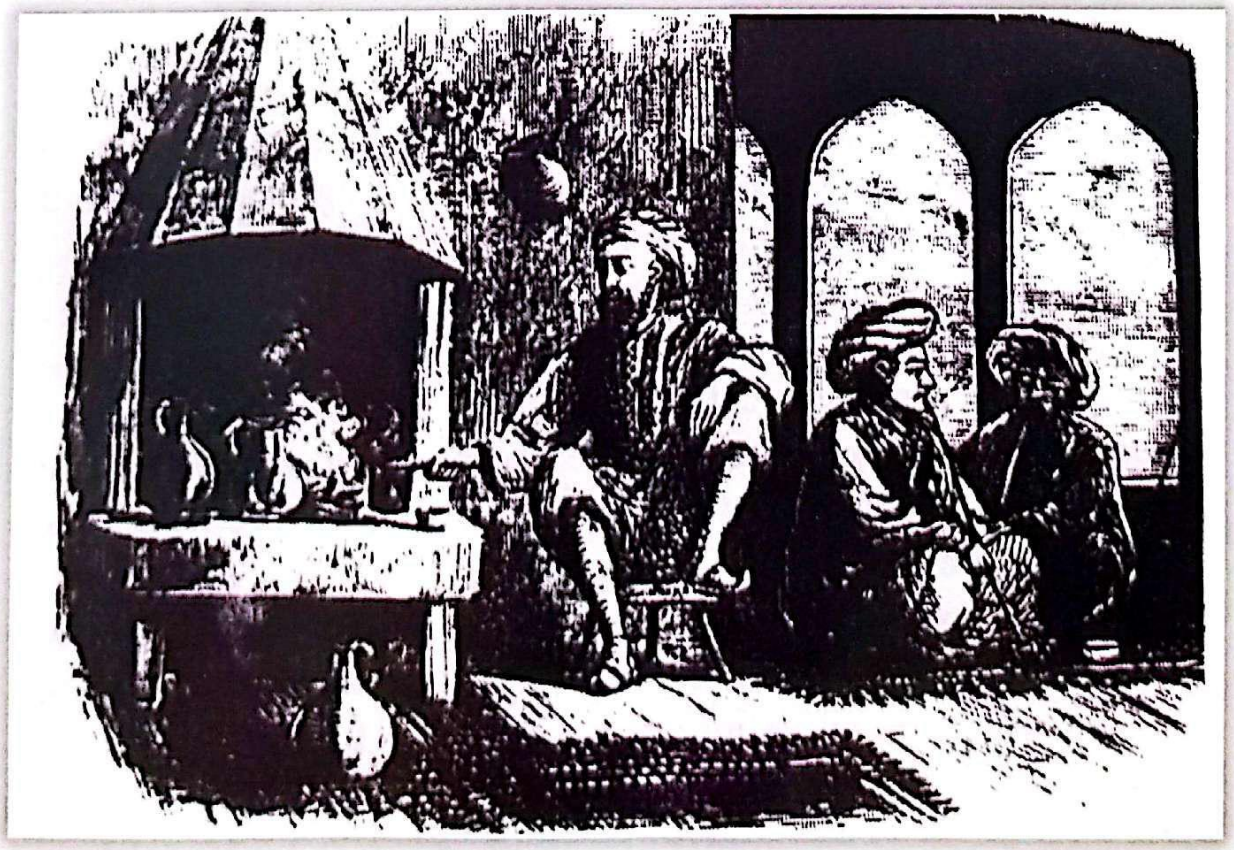

Fotografija 19: Evansov crtež tešanjske kafane

Tešanj je imao 6 mahala u kojima su živjeli muslimani i mahalu Varoš (kasnije Srpska Varoš) u kojoj su živjeli nemuslimani. Glavna mahala se zvala Sukija, čiji naziv u korjenu nosi perzijsku riječ suk što znači trg, pijaca. Kasabe su imale pazarni dan i upravo na ovom trgu odvijala se prodaja svih vrsta roba. Pazarnim danom je bilo posebno živo. Na razglednici (fotografija 21) vide se natovareni konji drvima koja su prodavana u jesen ili zimi. Tu su se nalazile brijačnice, trgovine, apoteka, zanatske radnje, ispraćali i primali značajni gosti.

Fotografija 20 iz 1931. godine pokazuje događaj ispračaja hadžija. Na poleđini fotografije piše: *Turalić hadži Adil april 1960. g:*

Fotografija 20

"Slikano u Tešnju 12.3.1931. godine. Odlazak hadžija na Hadž iz Tešnja i to: Turalić H Mehmed, Berberović H Mustafa, Hrvić H Mustafa iz Vukova, Škapur H Hamid, Ćeman H Mustafa iz Miljanovaca. Bilo je 60 fijakera koji su išli na ispraćaj u Doboj."

Mahale su bile osvijetljene fenjerima. Njih je, kada padne akšam, palio opštinski službenik. Poslije akšama kroz mahale su prolazili njeni stanov-

nici idući na sijela rođacima, prijateljima i komšijama. Tako je pomijeranje svjetla fenjera podsjećalo na veliki broj svitaca koji trepću svoju svjetlost.

Fotografija 21

Fotografija 22

Tešanjska čaršija je u nekoliko filmova i TV serija služila kao autentična scenografija. Tako su u Tešnju snimani filmovi i TV serije: *Polenov prah, Gori vatara, Tale, Blago u duvaru* i dr.

U zgradi medžlisa bili su smješteni: mekteb, medresa, polaznici medrese iz udaljenijih sela (softe). Od 1946. godine, kada je medresa ukinuta, ovaj prostor služio je različitim namjenama. Cijeli objekat je u nekoliko faza restauriran i danas je najljepši dio čaršije. Na spratu u prednjem dijelu zgrade prema trgu nalazila se kafana. U Tešnju se odavno pila kafa. Još prije 1639. godine bilo je nekoliko kafana, ranije nego što se kafana spominje u Parizu (1670), Beču (1683) i Lajpcigu 1837. godine (Kreševljaković).

Putopisac Evans je je 1875. godine zabilježio skicom kafanu u Tešnju (fotografija 19). Kafa je došla iz Abesinije preko Carigrada. Sačuvan je opis kafane nekog Jusufa oko 1870. godine. U opisu kafane piše da su se u kafanama održavali sastanci. Ljudi su dolazi prije svanuća i pili kafu. Kafedžija je rano dolazio, vatru ložio zimi u furini, a ljeti u odžaku. Kafa je stajala u drvenoj kutiji, a servirala u đugumčićima. Kafa se pila na kredit, a bilježila se na rabош na šišetu, kredom.

Da se u Tešnju kafa puno trošila, kazuje i podatak da je 1867. godine za nabavku kafe potrošeno 4.900 groša. Od nekoliko gradova u Bosni i Hercegovini, samo je Banja Luka potrošila više.

Fotografija 23

U zgradi Medžlisa IZ bilo je smješteno Sresko vakufsko merifsko povjerenstvo, mekteb i medresa do 1946. godine. Iako nema pismenih odluka o izuzimanju, poslije ukidanja medrese, smještene su razne ustanove. Godine 1948. u ovom prostoru organizirana je nastava *Niže realne gimnazije.*

Poslije je tu bio Dom zdravlja sa ambulantom i zubarskom ordinacijom. Krojačka radionica *Napredak* je u prostoru atrija organizirala serijsku proizvodnju radnih odijela i ženske odjeće, dok je pojedinačna izrada odijela po mjeri bila smještena u Karauli (današnja Titova ulica). Prije zadnjih restauracija kafana je bila na spratu, a dolazilo se stepenicama koje su vodile iz ulice Tabaci, do ulaza u Medžlis. U prizemlju su bili različiti sadržaji. Tu je bila i trgovina Ibrahima i Muharema Mulabdića. U manjoj prostoriji prizemlja bio je kiosk.

Početkom šezdesetih godina prošlog vijeka u ovoj zgradi je bila smještena administracija Tvornice agregata *Pobjeda.* Proizvodni pogoni *Pobjede* bili su u Bukvi. Kao saobraćajno sredstvo do Bukve korišten je bicikl uz precizno upustvo direktora za upotrebu.

Nakon *Pobjede* prostorije ponovo koristi *IZ* bez bilo ikakve odluke vlasti. Tu je smješten Medžlis IZ.

Zahvaljujući donaciji Ministarstva vakufa Turske u nekoliko faza restaurirane su prostorije administrativne zgrade i kafane. Obnovljena je džamija i izgrađena munara koja se srušila 12.12.2017. godine zbog dotrajalosti.

Aula je opremljena video tehnikom za prezentaciju i sjedištima tako da se tu održavaju razni skupovi, promocije knjiga, izložbe. Kompletan interijer izrađen je od drveta, radila ga je domaća firma *Stolarija Mujkanović* iz Novih Miljanovaca i *Neimar* iz Mrkotića.

Danas kafana nosi naziv *Kahva*, bila je iznajmljena jednom povratniku iz Njemačke, a danas je iznajmljena državljaninu Turske i nosi naziv *Nova Kahva.*

Fotografija 24

Fotografija 25: Zgrada Medžlisa danas

Fotografija 26: Aula zgrade Medžlisa

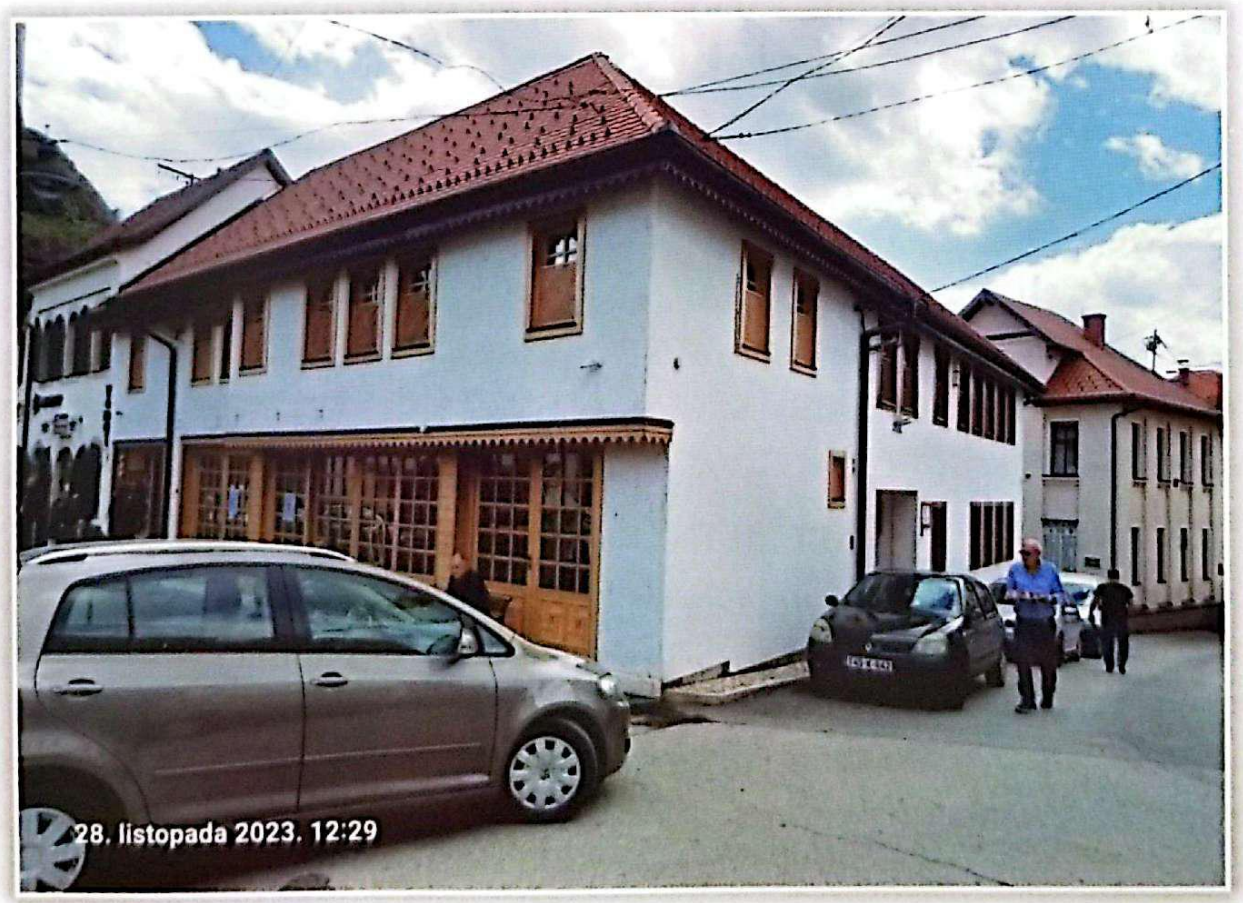

Fotografija 27

Fotografija 28: Južna strana Trga Ferhad - bega

Na suprotnoj strani od *Nove kahve* su četiri zgrade. Prva s lijeva je zgrada u kojoj je trgovinu držala porodica Golubović. Poslije Drugog svjetskog rata pripada ugostiteljskom preduzeću *Zvečaj*. Nakon zadnjeg rata privatizirana je i izdata firmi *Mešić* koja je u njoj otvorila mesaru. Uglavnom je u prethodnom periodu bila kafana u kojoj su se skupljali Tešnjaci, igrali karte, akšamlučili, igrali tombole koje je organizoirao NK *Tošk*.

Druga zgrada pripada porodici Dizdarević (fotografija 29). U njoj je slastičarna otvorena 1935. godine, prva koja je počela praviti evropske kolače. Do tada su slastičari uglavnom radili šarene bombone - šećerlame, halvice i sl. To je kultna slastičarnica koja je dugo vremena bila jedino mjesto koje je moglo urednošću, prostorom i baštom, kvalitetom proizvoda i usluga zadovoljiti najzahtjevnije goste. Takvih mjesta, do izgradnje hotela sedamdesetih i slastičarne Huastor, u Tešnju nije bilo. U njoj su radile tri generacije Dizdarevića: Adem, sin Hajrudin i danas, unuk Haris.

Sljedeća je zgrada *Udruženja penzionera* na fotografiji 30 prva lijevo i fotografiji 32. Na mjestu ove zgrade nekada je bio vojnički hamam čiji temelji su pronađeni prilikom kopanja temelja za zgradu *Doma penzionera*. *Zemaljski muzej* iz Sarajeva je snimio stanje, utvrdio oblik i namjenu. O tome bilježi tekst autora Aleksandra Ninkovića (skica 31). Takav vojnički hamam je na prostoru Balkana evidentiran još samo u Albaniji. Do hamama je voda dolazila drvenim cijevima koje su pronađene prilikom kopanja,

a iste takve je pronašao Fikret Hafizović, kada je od izvora zvanog *Kudret voda* provodio cijevi do hair česme na vrhu Numere (ulice Enesa Galijaševića), pa se pretpostavlja da je voda dovedena sa izvorišta ispod Paklanice.

Fotografija 29: Ugledni Tešnjaci ispred kafane Sport

Fotografija 30

Aleksandar Ninković

HAMAM U TEŠNJU

Prilikom izvođenja građevinskih radova na Domu invalida rada i penzionera u Tešnju (marta 1976.) otkriveni su na dubini cca 3,00 m, temelji starijeg objekta. Nažalost, izvođač radova prilikom iskopa temelja uništio je jedan zid tog objekta. Na ovoj lokaciji nalazila se zgrada, pa je smatrano da je zid pripadao njoj. Međutim, kada se, vršeći dalje iskop buldožerom, došlo do otkrivanja manjeg prostora, pokrivenog kamenim pločama, a u kojem su se nalazili otvori zasvedenih kanala, radovi su obustavljeni i prišlo se otkopavanju i istraživanju starijeg objekta.

Radovi na otkopavanju i istraživanju su nastavljeni od prostora koji je bio pokriven kamenim pločama u oba smjera. Odmah je uočeno da je ovaj prostor sa tri strane zatvoren zidovima. Zid na kojem su se nalazili zasvedeni otvori je unutrašnji zid, a ostala dva zida predstavljaju vanjske zidove. Daljnjim praćenjem vanjskih zidova u oba smjera uključivo do izvedenih novih temelja i na suprotnu stranu otkriveno je da je objekat jednotraktan i da samo na jednom manjem dijelu ima aneks koji je izrađen istovremeno sa objektom. Što se tiče unutrašnjih zidova

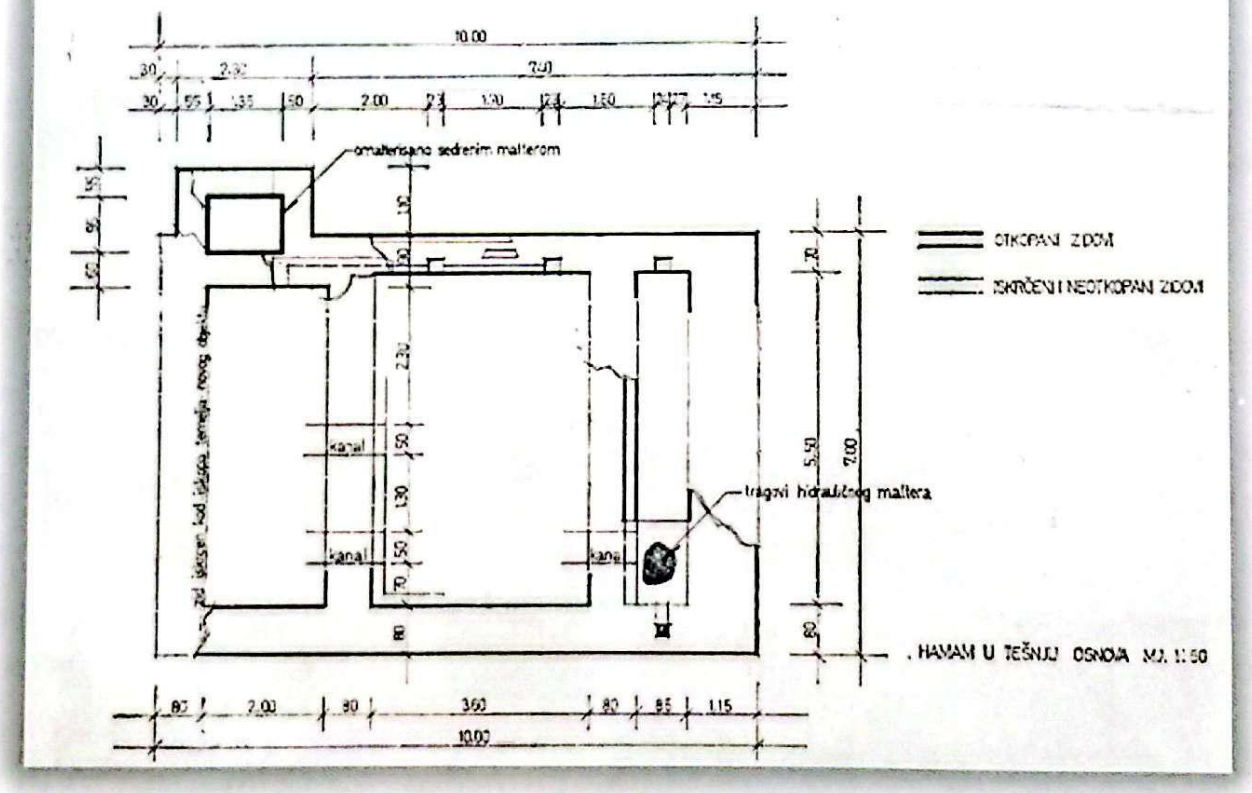

Foto skica 31

Godina izgradnje hamama nije poznata, ali se pretpostavlja da je izgrađen krajem XVI ili početkom XVII stoljeća.

Nakon okupacije BiH od Austougarske u zgradi koja je prethodila današnjoj, bila je apoteka otvorena 1900. godine. Tada se apoteka mogla

otvoriti samo ako je vlasnik ili upravnik bio doktor hemije ili diplomirani farmaceut. Vlast je preporučila da kotarski liječnik Jarosalv Wertheimer otvori apoteku, a da ga apotekar snabdjeva medikamentima.

Nakon Drugog svjetskog rata, u ovoj zgradi je bila apoteka sve do oko 1967. godine, kada seli u današnje prostorije apoteke sa državnim kapitalom *Tefarm*. Nakon apoteke radila je *Kafana penzonera* gdje su se skupljali mladi i stari, igrale se karte, domine i šah. Tu su svoje "predstave" izvodili tešanjski šereti. Uz slastičarnu Adema Dizdarevića, bila je najposjećenije mjesto u čaršiji. U zadnje vrijeme taj prostor Udruženje penzionera izdaje po komercijalnim uslovima. Nakon više iznajmljivača, danas je to kafić, mjesto mladih, a ne penzionera.

Fotografija 32: Dom penzionera

Zadnja desno zgrada na fotografiji 24 pripadala je poznatom tešanjskom trgovcu Aširagi Mujičiću. Aširaga Mujičić je imao trgovine na Donjoj i na Gornjoj čaršiji. Imao je sušionice šljiva u Gradačcu, Goraždu i Tešnju. Zgradu je kupio od porodice Širbegović. Poslije Drugog svjetskog rata zgradu je preuzela država. Tu je bila prodavnica obuće *Bata* prije rata, a poslije *Borovo*. Ostali su neriješeni imovinski odnosi. Danas je zgrada praz-

na. Inače u gradu ima nekoliko zgrada koje su nacionalizovane. Zakona o sukcesiji nema i do tada ne bi trebale biti predmet prenosa vlasništva na novog korisnika. Kako je izgledala Aširagina trgovina na Gornjoj čaršiji može se vidjeti na fotografijama 33 i 34.

Fotografija 33: Dućan Aširage Mujičića 1926. godine

Fotografija 34: 1930. godine

Iza zgrade Doma penzionera i Aširaginog dućana nekada je bila jedna uska dugačka zgrada u kojoj je bila Sokolana, zatim i kuglana. To je bilo stjecište mladih različitih uzrasta. U Sokolani su prednjačili Abdulah (otac Zlatana Saračevića atletičara i djed Zlatka Saračevića rukometaša), Muhamed Ibrahimpašić i dr. Tu je bila pekara Fehre Pejdahovića, a iza nje kuglana koju je držao isti vlasnik. Često je pobjednika na kuglanju sutra čekalo janje i to živo, da bi se uveče ili sutradan negdje u šljiviku nakon okretanja na ražnju činilo dobru mezu veselom društvu.

Na trgu suprotno od Gradine, na zapadnoj strani (fotografija 35), bile su trgovačke i zanatske radnje.

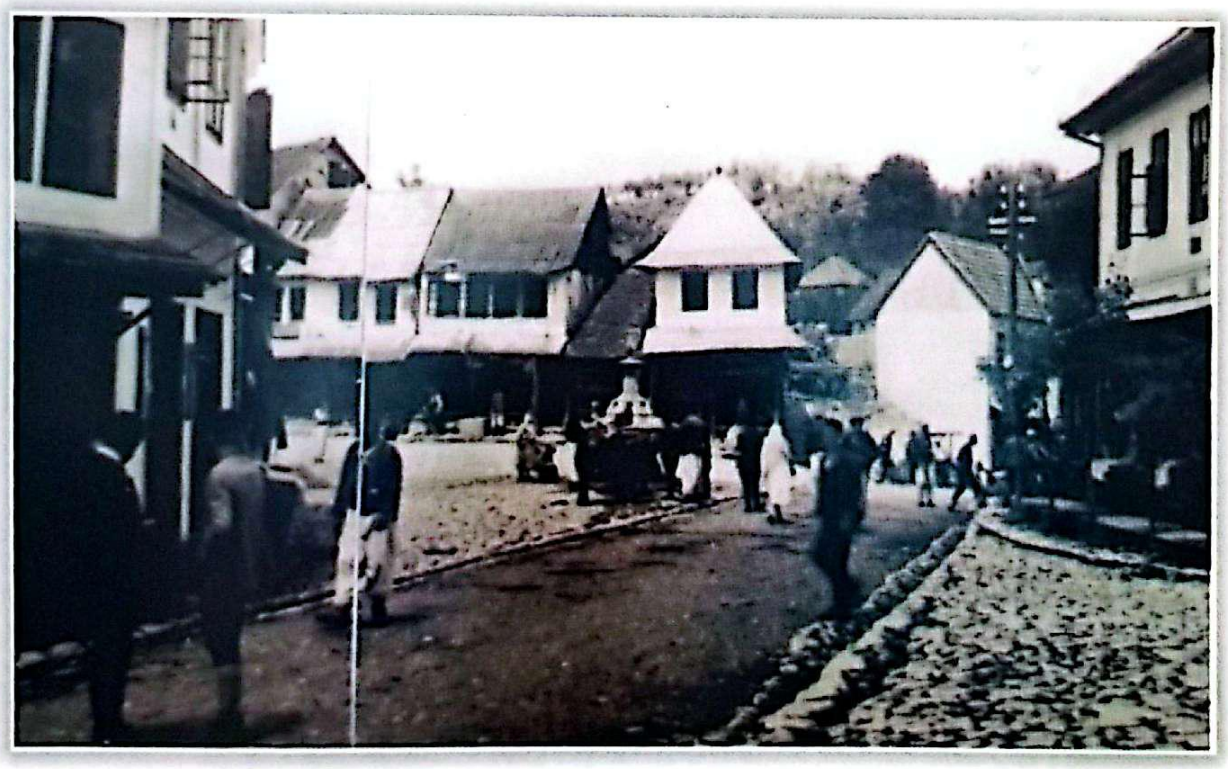

Fotografija 35

Na sredini trga bila je česma sa osmanlijskog vodovoda koja je imala razne oblike. Zgrada na fotografiji 36 bila je vlasništvo porodice Korajlić. U prizemlju je bila proizvodnja i prodaja saračkih proizvoda. Do nje su ranije bile trgovine Jevreja braće Gedelja i Sabataja, Jozefa staretinarska radnja Merkuševa. Kasnije su tu bile krojačke radnje, mesare, prodavnice, kancelarije političkih stranaka i dr.

Na fotografiji 35 može se zapaziti da je prema Abdipašinoj ulici i dalje prema Jelahu standardan put za to vrijeme, a ostali dio trga je popločan kamenom. Zanimljiv je oblik česme.

Fotografija 36

Fotografija 37

Početkom sedamdesetih na Gornjoj čaršiji počinju se parkirati automobili (fotografija 37). Parkiranje automobila i transport glavnom ulicom proteklih više od 50 godina pravi velike probleme. Ulica je popločana granitnom kockom koja ne može da izdrži velike terete kamiona i bujice nakon obilnih kiša. Drugi način izrade Karaule veće nosivosti nije dozoljen, jer je ovaj prostor pod zaštitom Zavoda za zaštitu spomenika.

Fotografija 38

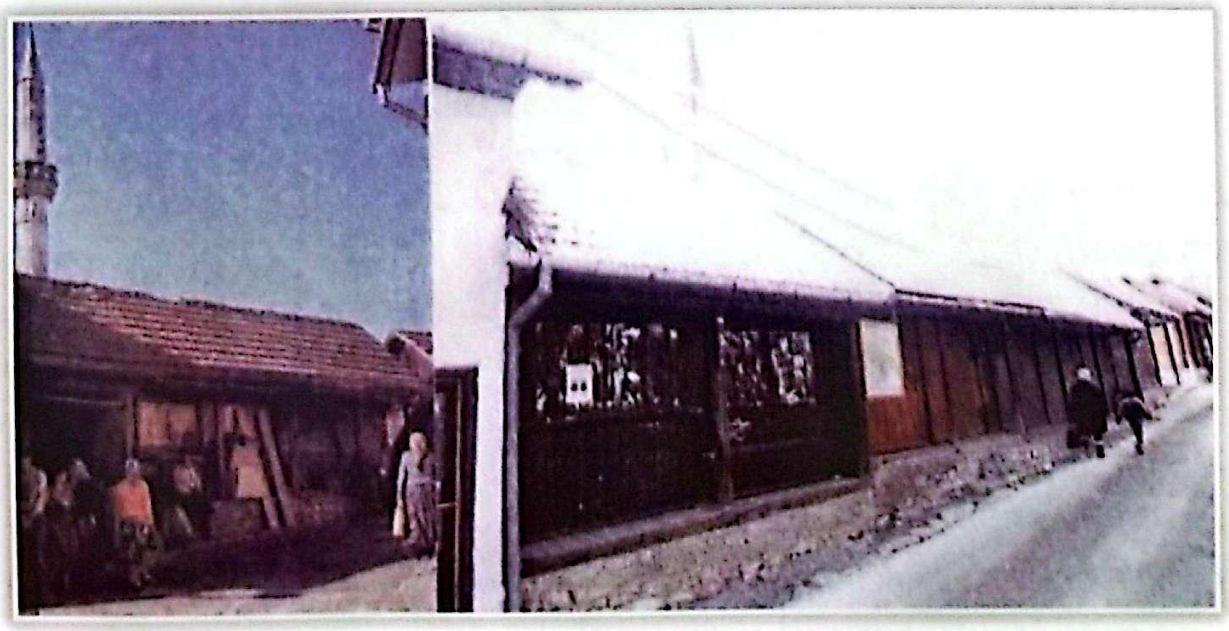

Fotografija 39

Fotografija 40

Fotografija 41

Danas se u ovom dijelu nalaze prostorije političke stranke, prodavnice i knjigovodstveni servis (fotografija 40).

Na fotografijama 38 i 39 vide se dućani sa ćepencima. To je početak ulice Numera (Ul. Enesa Galijaševića). Prema zapadu od trga vodi ulica u kojoj se nalaze dućani sa ćepencima koje je uvakufio Ferhad-beg.

Fotografija 42

Zgrade do vakufske kafane su: brijačnica porodice Hukić do početka pedesetih godina, kada radnju kupuje Fuad Hodžić, a danas u brijačnici rade Fuadov sin i unuk.

U zgradi do brijačnice koja ima metalna vrata i prozore bila je trgovina Drage Tanasića. Između dva zadnja rata u vlasništvu je Trgovinskog magazina i kasnije *Vemal d.o.o.*, a nakon privatizacije firme *AS d.o.o*, *AS* je uvakufio gornju etažu i taj dio je uklopljen u prostor restoranskog dijela *Kahve*. Donji dio se iznajmljuje. U zadnje vrijeme tu je bila advokatura, brijačnica, butici. Sljedeća zgrada pripadala je Ahmetu Školjiću, mesaru, jednom od osnivača i velikih fanova NK *Tošk*. U toj zgradi Bešlagić je popravljao, radio aparate, braća Saračević Alija, Jusuf i Husein imali su radnju kožne galanterije, bila je i prodavnica odjeće i dr. Danas je u vlasništvu Huse Katice.

Gdje je sada restoran *Saraj* bila je trgovina i magazin porodice Turalić od kojih je najpoznatiji hadži-Mehmed, a poslije Drugog svjetskog rata Hamdo, a danas je vlasništvo nasljednika Mehe Tahirovića.

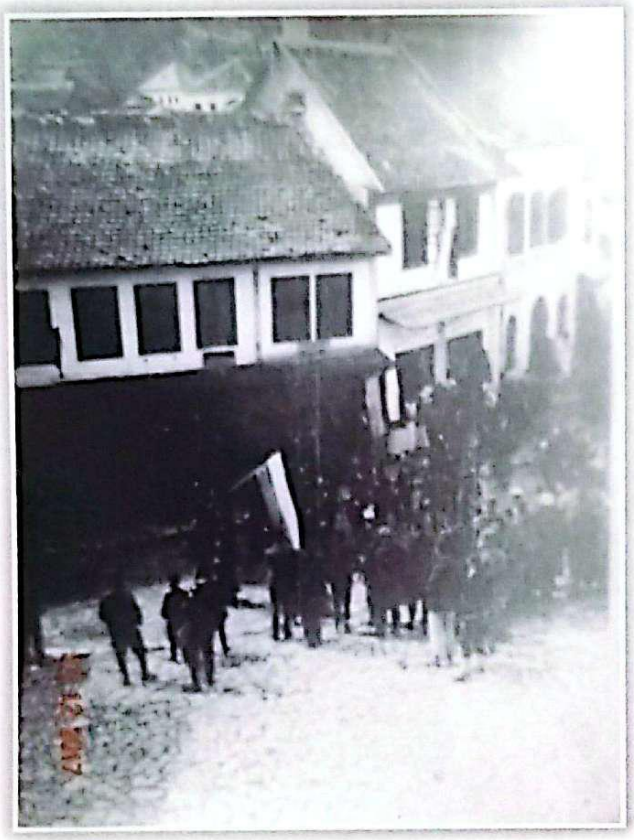

Fotografija 43

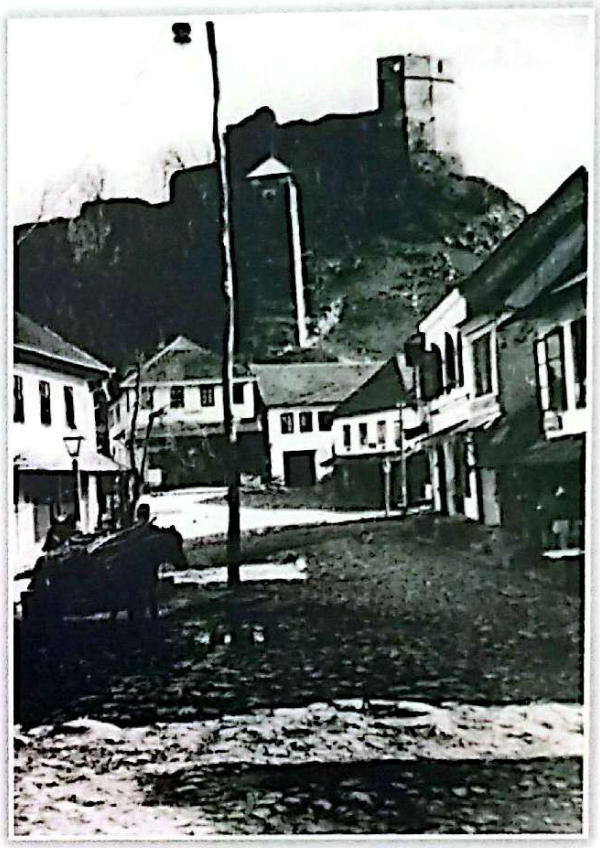

Fotografija 44

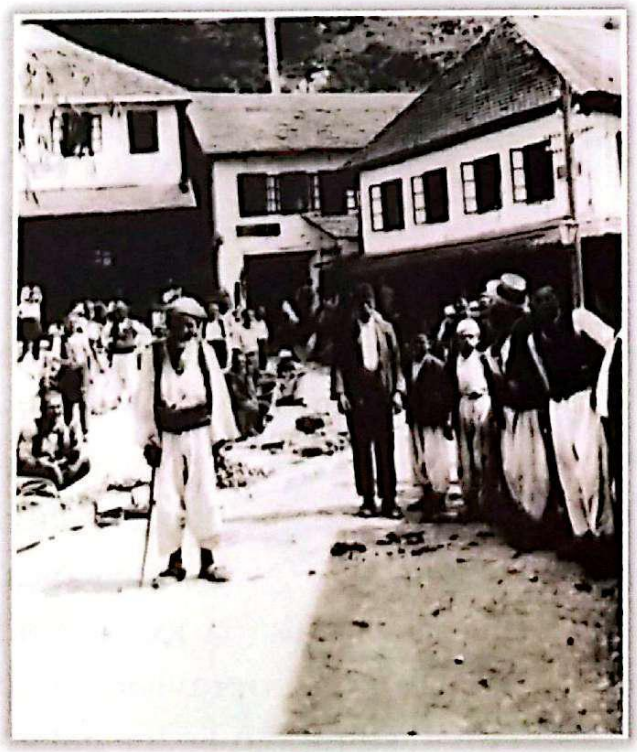

Fotografija 45

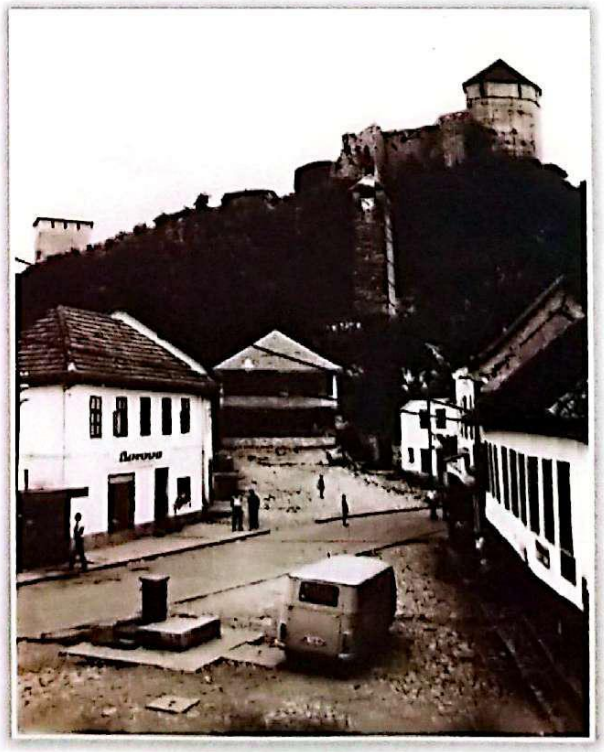

Fotografija 46

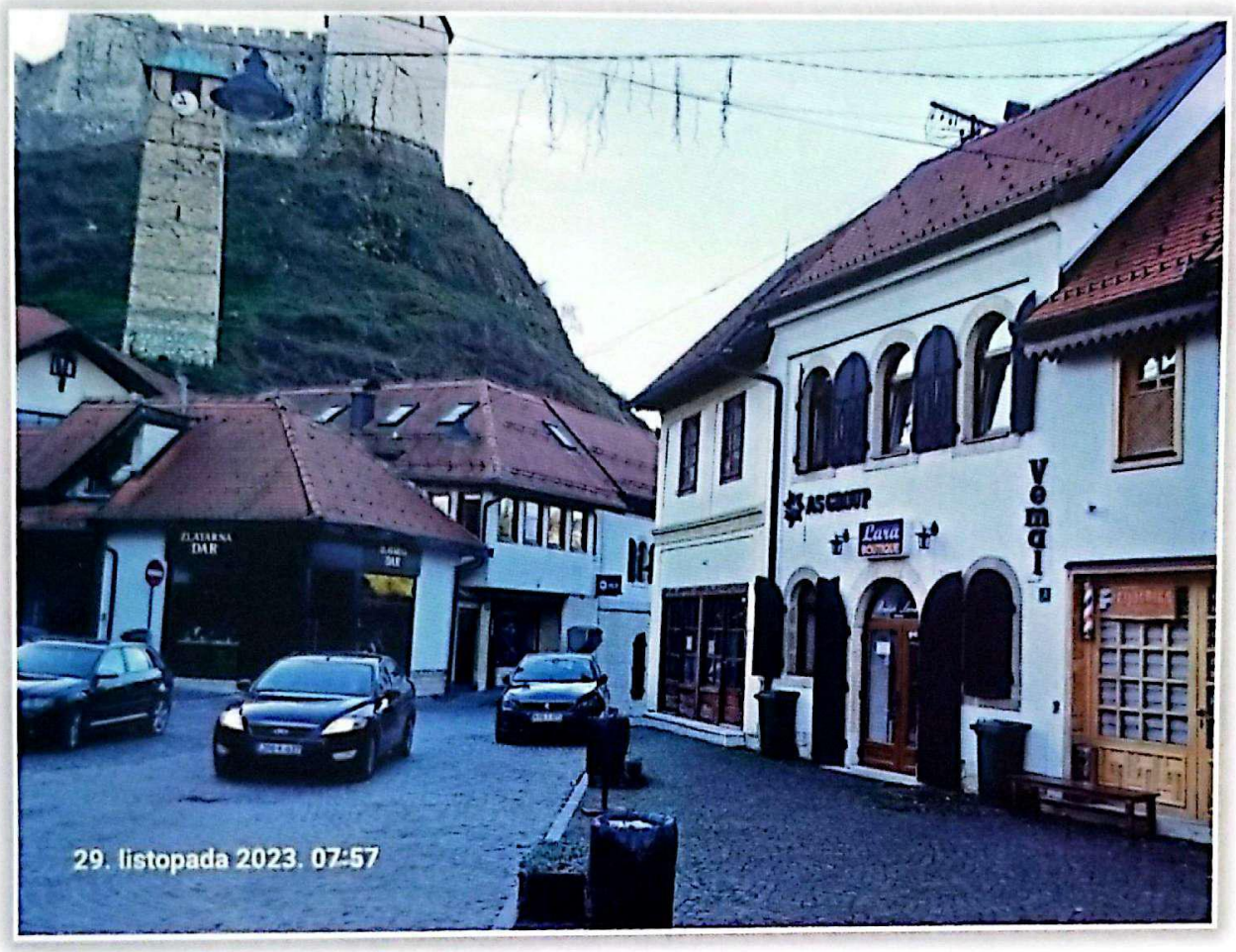

Fotografija 47

Nekoliko prethodnih fotografija pokazuje Trg Ferhhad-bega u različitim vremenima. Ferhad-begov trg se nastavlja prema Abdipašinom kvartu. Jedna dženaza prije Drugog svjetskog rata na fotogarfiji 48 pokazuje kako je izgledao ovaj dio Trga Ferhad-bega.

U prvoj zgradi lijevo na istoj fotografiji je danas restoran *Stari grad*. Vlasnik Ibrahim je član obitelji Prnjavorac koja je dugo godina na ovom mjestu imala prodavnicu pekarskih proizvoda, dok je pekara bila nešto niže u Seravi (Ulici *9. septembra*).

Do nje su se nalazile prodavnice, stolarske radionice, brijačnice, kladionice i dr. Tu je bila brijačnica Sabita Mujagića, stolarska radionica Muhameda Hundura, a na kraju ove uličice bila je pekara, a zatim brijačnica Avde Bukvića. Između su objekti porodice Mešić, Ademage, Mehmeda, u kojima su bile trgovačke prodavnice Zadnja zgrada desno, na fotografiji 53, je na mjestu zgrade današnje samoposluge AS, odakle počinje Avdipašin kvart.

Fotografija 48

Fotografija 49

Adem-aga Mešić je imao kuću u Tabacima. Imao je zgradu (vila) u Medakovu i majčino naslijeđe, kulu u Sejmen Polju. Na raskrsnici Serave bile su pekare Ejuba Terzića i Muhe Ahmetagića.

Na fotografijama 49 i 51 su objekti koji su pripadali Ademaginom bratu Isa-begu i njegovom sinu Mastafagi čiji potomci danas žive u zgradi do Serave. U prvoj zgradi je bila smještena privatna radionica Mahmuta Galijaševića, a poslije Drugog svjestkog rata Sreska limarska radionica.

Fotografija 50

Fotografija 51

SREDNJI SOKAK (ULICA TABACI)

Vakif džamije Ferhadije je Ferhad-beg, sin Iskendera, sestrića Sulejmana Veličanstvenog. On je osnivač gradskog naselja-kasabe u podnožju Gradine.

Ferhad-beg je bio vojvoda i nadzornik posjeda Husrev-bega. Ferhad-begova džamija (fotografije 52, 53, 54 i 55) nema kupole i masivne zidove kao džamije u Sarajevu i Travniku. Vjerovatno je razlog u materijalnoj moći vakifa, ali i bez toga ima svoju osobenost i ljepotu.

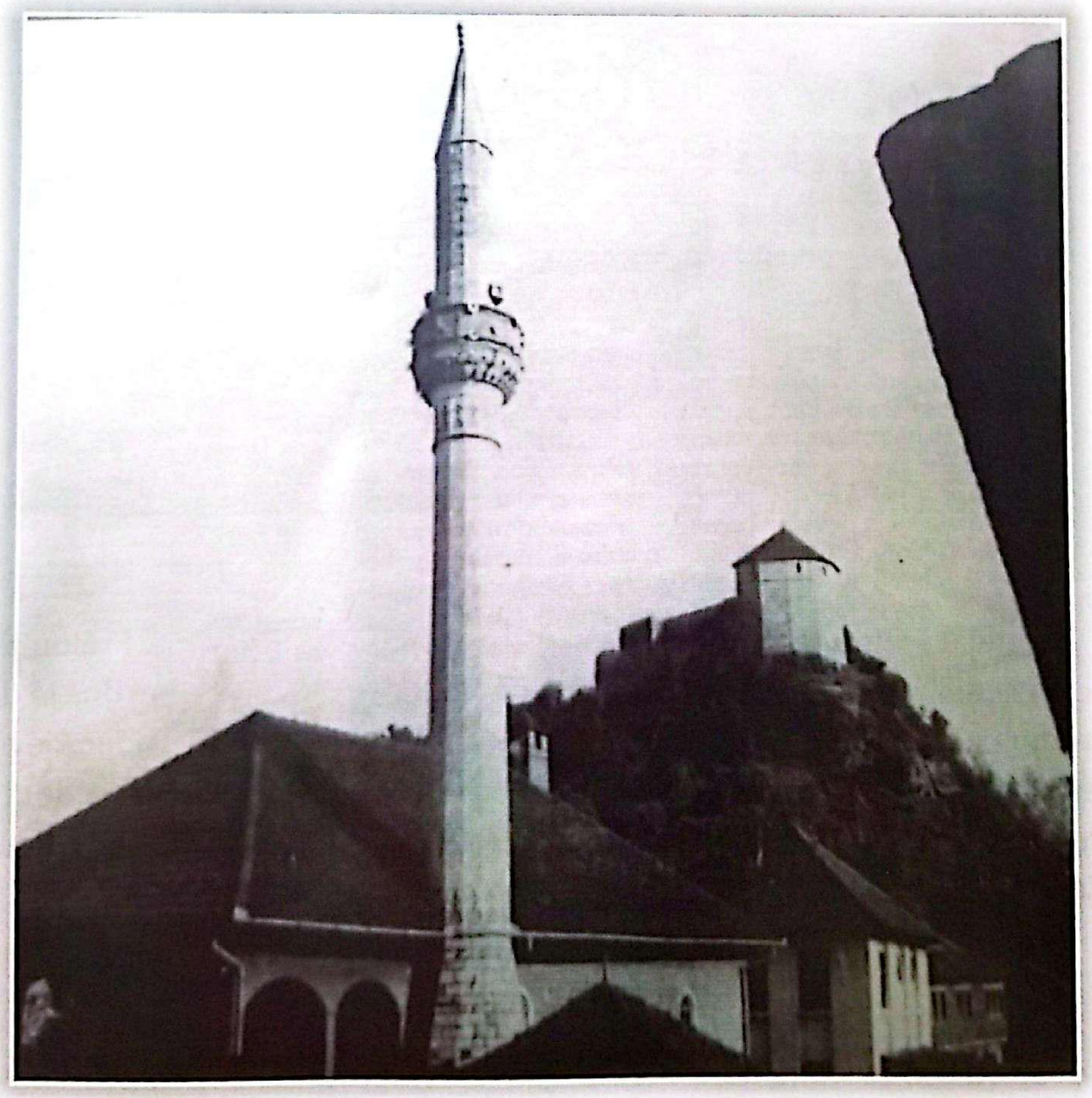

Fotografija 52

Dan kada je uvakufio džamiju sa ostalim objektima (dućani, mlin, zgrada za ljude i djecu koji koji se žele podučavati učenju Kur'ana i dr.) 10.12. 1559. godine obilježava se raznim manifestacijama kao *Dani grada Tešnja*.

Džamija sa dućanima predstavlja poslovnu jezgru u urbanoj strukturi kasabe nazvanoj Gornja čaršija. Svaka mahala u Tešnju, a bilo ih je šest imala je svoju džamiju. Ferhad-begova džamija je bila centralna i nalazi se u centralnoj mahali Sukija. Ostale su imale drvene munare, koje su u kasnijem periodu zamijenjene kamenim, izuzev Abdulahpašine. Ferhad-begova džamija je proglašena 2007. godine nacionalnim spomnikom Bosne i Hercegovine. U haremu džamije nalazi se turbe Ferhad-bega (fotografija 57 i 58).

Fotografija 53

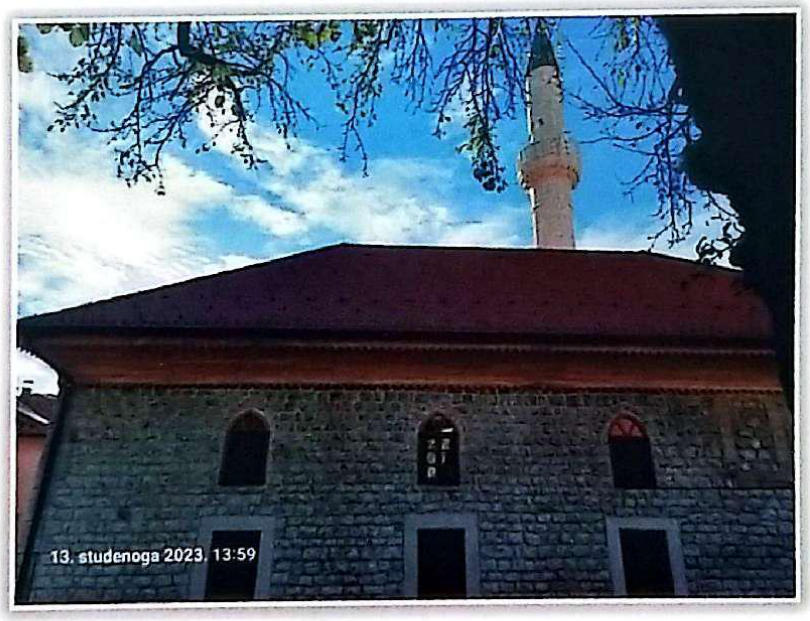

Fotografija 54

Dotrajalu munaru džamije srušio je vjetar 12.12.2017. godine. Prelomila se u visini krova i pala na vanjsku sofu i ćepenak, tako da je alem došao do sredine ulice (fotografija 55) . Obnova je trajala šest godina, izgrađena je od temelja potpuno nova munara, restaurirana sofa, a unutrašnji zidovi i vanjski zid prema sofi ponovo je kaligraf oslikao pismom i ornamentima. Radovi su završeni i svečano obilježili na kon šest godina od rušenja.

Fotografija 55.

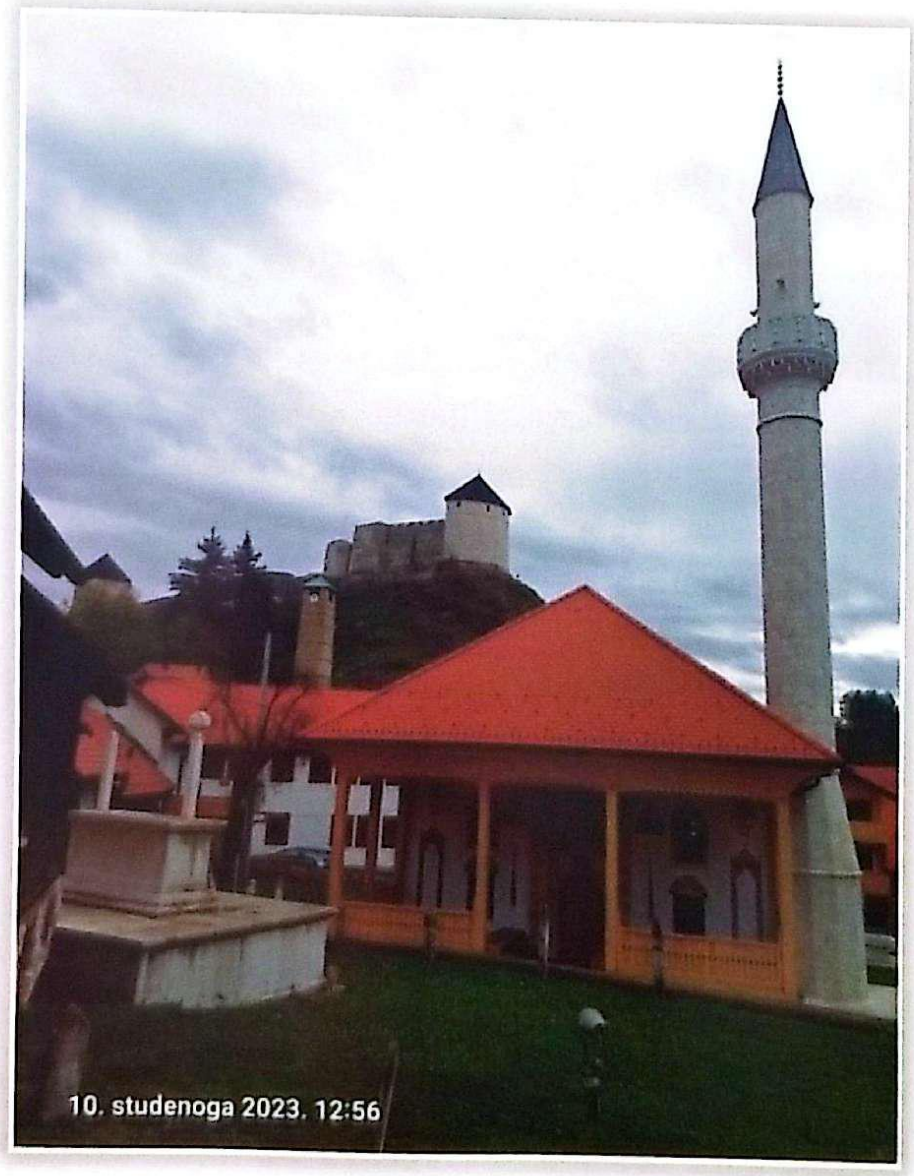

Fotografija 56

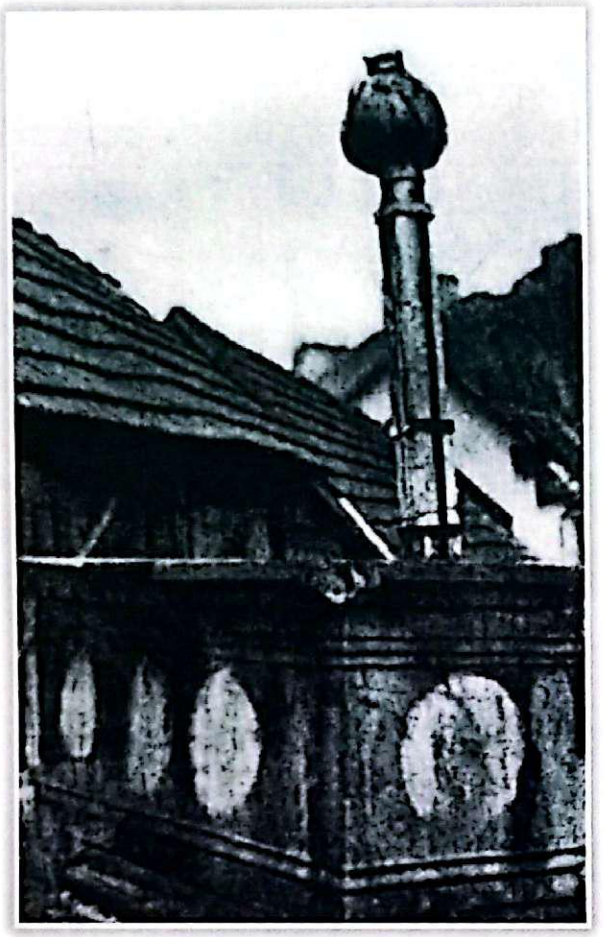

Fotografija 57

Fotografija 58

Na fotografiji 59 je Muftijin konak. Ne postoje podaci kada je Muftijin konak izgrađen. U gruntovnim knjigama naveden je kao vlasnik zgrade Derviš-beg Đonlagić, sin Ferhat-bega. Vlasnici su se mijenjali. Zadnji vlasnici su bili Ajanovići, kada je zgrada nacionalizovana. Poslije su se u ovoj zgradi smjenjivali različiti podstanari. Do Drugog svjetskog rata tu je stanovao Isak, sin Mesuda ef. Smailbegovića tešanjskog muftije, poreski činovnik. Poslije je u prizemlju bila smještena administarcija tešanjske općine (u današnjoj zgradi je bio srez). Na spratu je bio Općinski komitet SK i SKOJ-a, Općinski AFŽ. Nakon ukidanja sreza i vraćanja općinske administracije u današnju zgradu ovdje su stanovale porodice općinskih službenika (Šeremet, Dolamić, Kopanja i dr.). Tu je bio i Zavod za zdravstveno osiguranje. Od 1973. godine tu su bile smještene službe Samoupravne interesne zajednice za osnovno obrazovanje, kulturu i sport. Tokom proteklog rata smješten je Merhamet, zatim Dječija ambasada, nakon čega je zgrada vraćena IZ-i. Danas se u ovoj zgradi održava Škola Kur'ana u organizaciji Medžlisa IZ.

Fotografija 59

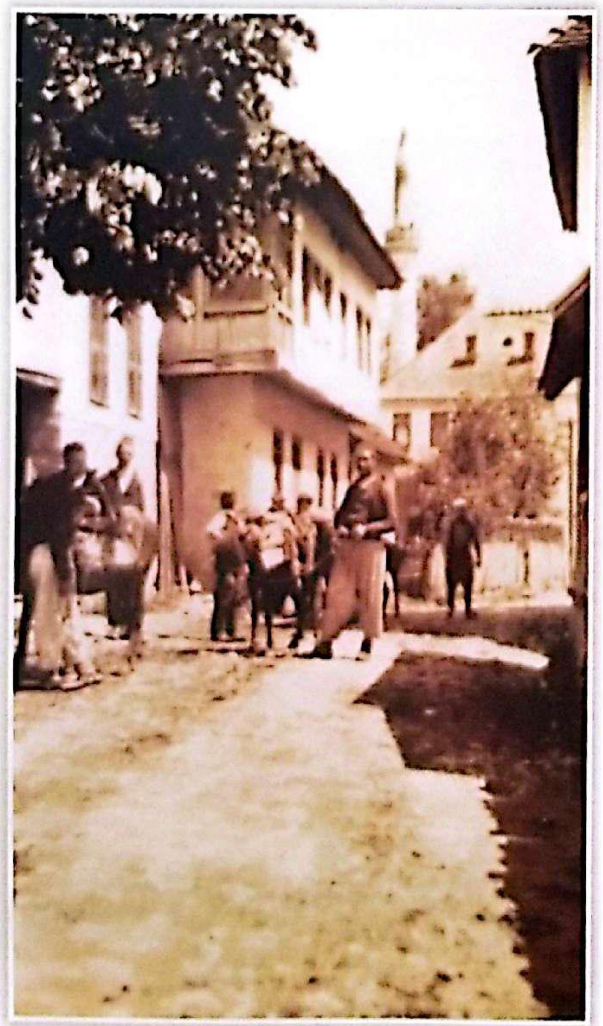

Fotografija 60

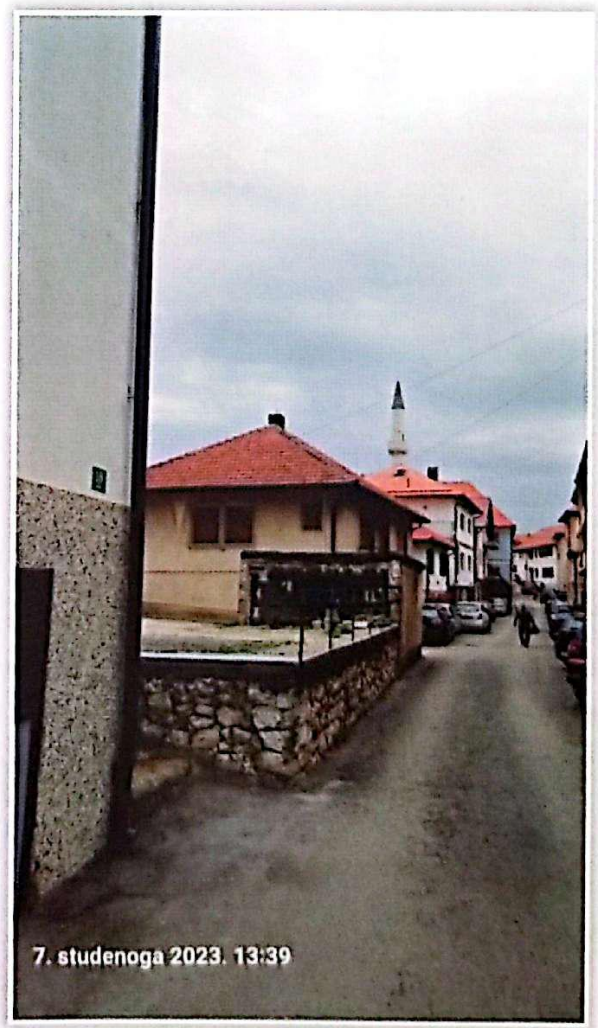

Fotografija 61

Fotografija 62

Fotografija 63

Fotografija 64

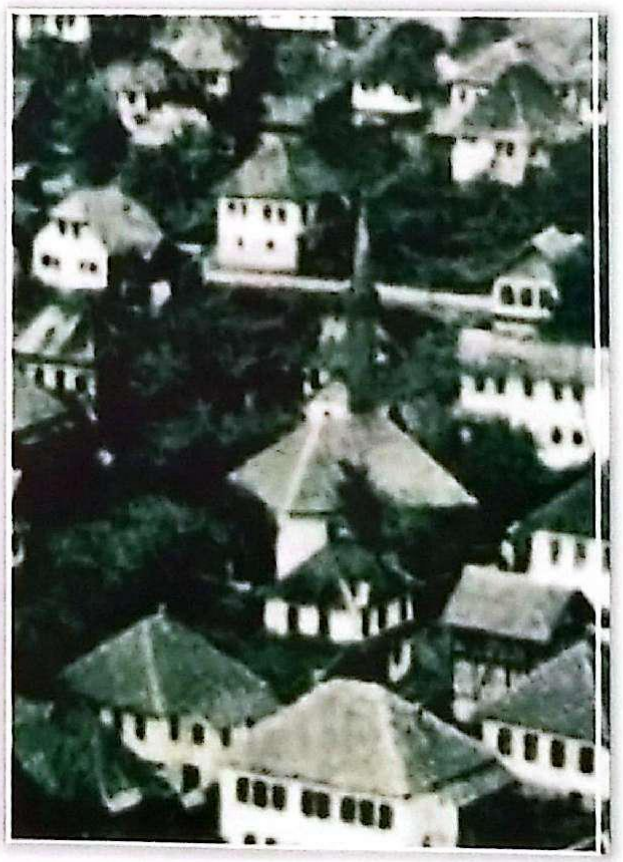

Fotografija 65

Na fotografiji 60 je zgrada porodice Mulabećirović, danas parkiralište, a preko puta je bio magazin Adem-age Mešića. Mulabećirovića nasljednici su odselili iz Tešnja, kuća je bila urušena pa je na tom mjestu sada parking. Fabrika pumpi i hidraulike *Pobjeda* je 1973. godine izgradila zgradu sa 17 stanova za svoje radnike na mjestu stare pijace i dijelom magazina. Neposredno poslije Drugog svjetskog rata u magazinu bila je smještena vojna oprema, a preko puta uz kuću Mulabećirovića bila je vojnička stražarska kućica.

Fotografija 66

Na fotografiji 64 može se vidjeti drveni most, zatim dućan Berberovića, njihova kuća, a iza se nazire minaret Kapa ili Hadži Nesuha džamije. Natpis Muslimanska zemljodeljska banka pokazuje da je fotografija napravljena prije Drugog svjetskog rata.

Na fotografiji 65 "skinuta" je džamija na Kapi iz snimka sa Gradine.

Ulica koja izlazi u Titovu kod apoteke Tefarm zove se Kapa. Tamo gdje se susreće sa ulicom Tabaci bila je česma (fotografija 62), a odmah do česme nekada je bila drvena džamija koja se također zvala Kapa džamija. Bila je vakuf Hadži Nesuha (Mešića) pa se i cijela mahala zvala Hadži Nesuha.

Sa iste pozicije snimljena je fotografija 63 koja pokazuje izgled sa iste pozicije danas.

Fotografija 67

Kuća Hodžića na fotografiji 67 (generacije Hadži Adem, ef. Ahmet, Smail, Fuad, Enes) predstavlja tipičnu kuću tešanjske mahale. Tarabe, dvorište, prizemlje manjih dimenzija od sprata. Sprat ima puno prozora,

Fotografija 68

magaza je kamenih zidova i služi kao spremište za voće, poljoprivredne i druge prehrambene proizvode tokom zime. Nekada je bila pokrivena šindrom koju je zamijenio crijep.

Do česme Kapa nekada je bila džamija koja se također zvala Kapa džamija ili po vakifu Hadži Nesuha (Nesuh Mešić). Bila je mahalska, drvena i prvi put je zapalio osvajač Savojski, a drugi put u toku Drugog svjetskog rata. Nakon toga nije obnovljena, a zemljište harema je pretvoreno u građevinsko.

Prekoputa kuće Hodžića bila je potkivačka radnja porodice Hundur (Mustafa i Mehmedalija).

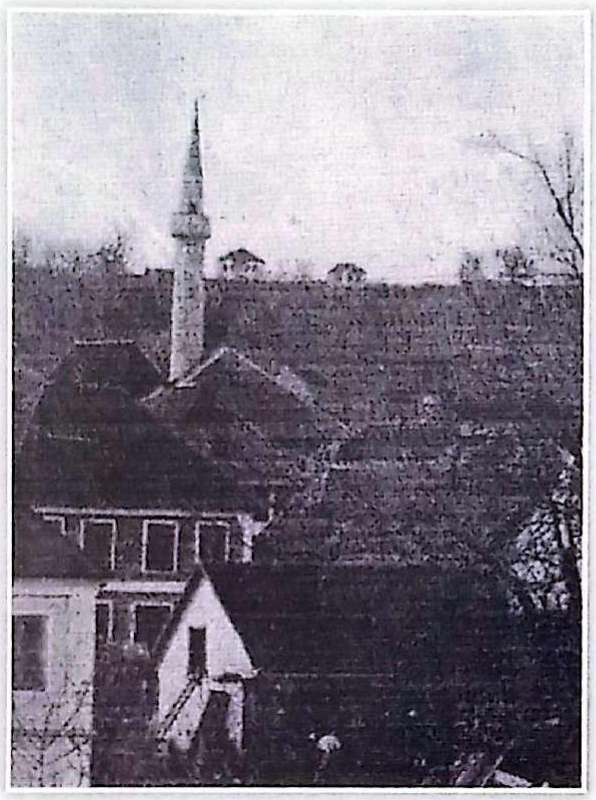

Fotografija 69

Hamzabegova džamija napravljena je na tekiji koju je osnovao Uruči Sufi. Tekija je bila prvi islamski vjerski objekat u Tešnju izgrađen između 1530. i 1540. godine.

Nosi naziv vakifa Hamze, sina Husejna, Ajanbega - Hamzibegova džamija i ženska džamija. Munara je bila drvena, a današnji oblik dobila je 1970. godine, kada je ozidana kamena munara. Abdesthana je urađena 2016. godine kao hajr porodice Šišić.

Fotografija 70

KARAULA (TITOVA ULICA)

Od Gornje čaršije, Trga Ferhad-bega, do Donje čaršije, Trg Alije Izetbegovića, vodi Ulica Maršala Tita, kod starijih stanovnika poznata kao Karaula (tur: vojna pogranična stanica, stražarnica).

Na početku ulice sa desne strane, nakon trgovačke radnje i magazina porodice Turalić, bila je kuća Hasanbega Ajanovića, veleposjednika, koja se isticala veličinom i ljepotom. Imala je prekrasnu avliju. Tu je bila i kuća Teufika Galijaševića državnog službenika koji je odselio u Teslić. Nažalost, kuća Ajanovića je srušena, a na njenom mjesto izgrađen je Vatrogasni dom sa tornjem (fotografije 71, 72, 73). Nakon što je porušena kuća Ajanovića i još neki stari objekti, gradnja je počela 1949. godine. Bio je to prvi urbicid stare čaršije. Svečano je otvoren 29.11.1950. godine. Umnogome je narušio

Fotografija 71

izgled, starog urbanog dijela grada. Imao je toranj sa sirenom za uzbunjivanje u slučaju požara, garažu. *Vatrogasni dom* je bio naziv ugostiteljskog objekta. Tu su se sastajale tešanjske akšamlije dok im je meza (tagarice i janjetina) spremana u pekari preko puta. Međutim, objekat je koristio i za

Fotografija 72

Fotografija 73

druge potrebe. Ovdje su održani i prvi časovi Gimnazije 1961. godine, vježbali muzičari iz *Temusa* tamburaškog i džez orkestra, igrala se tombola, uglavnom *Toškova*, igrao se šah.

Fotografija 74

Fotografija 75

Fotografija 76

Novi objekat Vatrogasnog doma u Krndiji površine 1.800 m^2 završen je 1990. godine. Jedan dio općinskih sredstva za izgradnju dolazio je od prodaje 3 kg zlata koje je darivao Safet Hadžihasić. Nakon izgradnje novog Vatrogasnog doma, srušeni su postojeći objekti, a ovaj dio sa dijelom prema Gradini i džamiji Ferhadiji je urbaniziran i izgrađen kao mali trgovački centar za male zanatske radionice i trgovine. Taj dio je izgrađen 1991. i 1992. godine (fotografije 74 i 75).

Dalje se nastavljaju male trgovačke radnje koje nisu mijenjale svoj izgled. Različiti su vlasnici: Mešići, zatim Mujičići i dr. Pored trgovačkih radnji tu su bile brijačnice vlasnika Muhameda i Hasana Srkalovića, Osmana Sejmenovića Ahbaba, radionice za proizvodnju galanterije *Sloga*, a u prvom su bile prostorije NK *Tošk* (svlačinica). Danas se u tom dijelu nalaze dvije brijačnice vlasnika Samira Pire i Ahbabovog sina Elvira, fast food prodavnica, prodavnica mobitela i električnih romobila. Zgrada Ibrahima Ireiza sitničara imala je u prizemlju dućan sa ćepencima.

Do nje je zgrada BBI banke koja je pripadala je porodici Ibrahimpašić. U njoj je 1927. godine Ibrahimbeg Ibrahimpašić otvorio prvu knjižaru 1927. godine. Pored knjižare vršeno je rentanje bicikla, njihova popravka i obuka za vožnju. Tu je bila *Jugoslovenska čitaonica*, a poslije Drugog svjetskog rata

državna knjižara u kojoj je do penzionisanja radio Ibrahimbegov sin Muhamed. U prizemnom dijelu uz knjižaru je jedno vrijeme bila brijačnica Mehmedalije Smailbegovića, fotografska radnja Adila Ahmiša, zatim prva zlatarska radionica poslije Drugog svjetskog rata u Tešnju, vlasnika Zikrije Osmića iz Doboja (fotografija 77).

Fotografija 77: Zlatar Osmić i trgovac Hasan Brka pred Zikrinom zlatarom

Do zgrade Imbrahimpašića bila je jedna manja zgrada i gradska pijaca (fotografija 78). Prvi ravni dio u nivou kuće Kotorića imao je dva reda tezgi lijevo i desno od ulaza. U nastavku je u zidu ugrađen gradski WC čiji ostaci se i danas mogu vidjeti. Stepenicama se dolazilo do uzvišenog dijela gdje su se prodavale žitarice, pekmez iz ćupova i drugi poljoprivredni proizvodi većih dimenzija. Moglo se ući na pijacu i sa gornje strane iz današnje ulice Tabaci.

Do ceste je bio magazin Ademage Mešića. Polije drugog svjetskog rata magazin je nacionalizovan. U prvo vrijeme u magazi je bio vojni materijal, a poslije su ga koristile državne trgovačke kuće *Sremaga* i *Zadružni magazin*. U manjoj zgradi (fotografija 78), do zgrade Ibrahimpašića, bila je aščinica Sabita Ahmetovića.

Fotografija 78: Stara pijaca

U drugom dijelu na mjestu magazina izgrađena je zgrada za radnike *Fabrike pumpi i prečistača Pobjeda* 1973. godine. Prva višespratnica je izgrađena na mjestu pijace, a useljena je 1966. godine. Nakon godinu dana izgrađena je i druga višespratnica preko puta Ademagine banke. Izgradnjom višespratnica, zajedno sa izgradnjom vatrogasnog doma, napravljena je velika šteta čaršijskoj arhitekturi.

Sljedeća zgrada pripadala je porodici Kotorić, prva lijevo na fotografiji 78. Zgradu su kupili od Đonlagića. U prizemlju su bile trgovačke prodavnice, kafana Milutina Blagojevića, zatvor, fotostudio. Zgrada danas pripada porodici Bećarević koja se bavi trgovinom.

Fotografija 79

Fotografija 80: Slastičarna Sejfe Tahirovića, Sejfo sa keceljom

Fotografija 81

Na mjestu današnje višespratnice u čijem prizemlju se nalazi apoteka *Tefarm* i prodavnica obuće, bila je zgrada hadži Hasage Berberovića gdje je bila i njegova, a kasnije sina Ahmeta, pekara. U tom objektu bili su poslovni prostori, gdje je Sejfo Tahirović imao slastičarnu, Zejna Turalić ćevabdžinicu, Nazur Smailbegović radnju za peglanje fesova u kalupima.

Tu je bilo zemljište porodice Halilović koja je za kompezaciju, kada je počela izgradnja višespratnice, dobila vakufsko zemljište na Gornjoj čaršiji kod samoposluge *AS*. Sejfo Tahirović je kupio njesto za slastičanu na današnjem mjestu slastičarne *Haustor*.

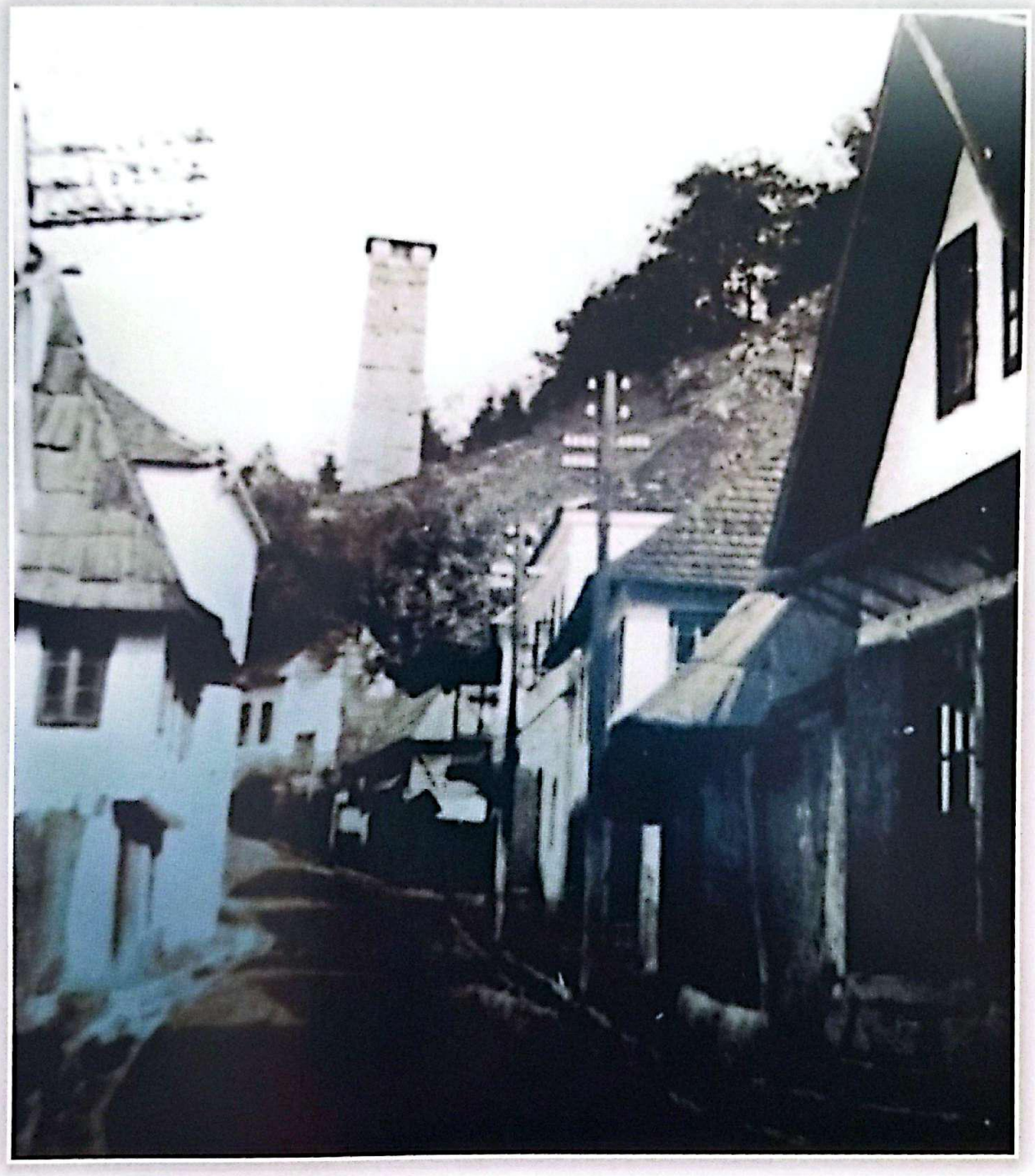

Fotografija 82

Na fotografiji 83 prikazana je Karaula početkom XX stoljeća. Velika vjerovatnoća je da je na fotografiji Draginja Savić, supruga kotarskog namjesnika, koja je jedina mogla imati takvu garderobu koju je kupovala u Veneciji.

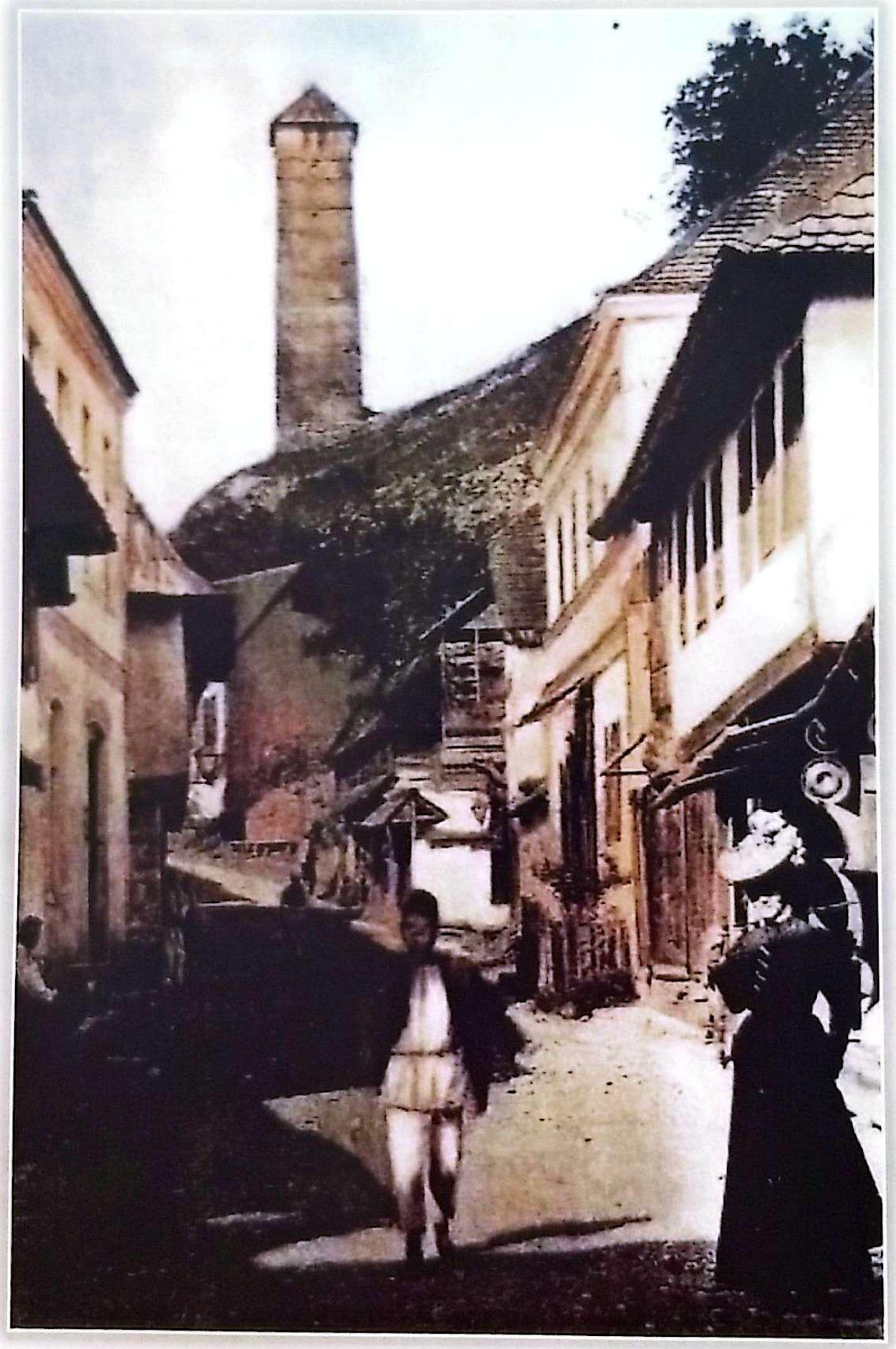

Fotografija 83

Fotografija 84

Ulazeći sa Trga Ferhad-bega u ulicu Maršala Tita (Karaulu) sa lijeve strane se nalazi zlatarna *Dar,* vlasništvo porodice Saračević (fotografija 85). Objekat pripada porodici Šišić. U vrijeme kada su licitacijom prodavani objekti kupio ga je Adem Šišić, prvi tešanjski privatni trgovac. Početkom osamdesetih godina prošlog vijeka zakon je omogućio bavljenje privatnom trgovinom voća i povrća. Adem je takvu prvu radnju u Tešnju otvorio u iznajmljenom prostoru porodice Denjalić u zgradi koja se nalazi na početku ulice Enesa Galijaševića i Tabaka, do ulaza u Ferhadiju.

Objekat između zlatarne i magazina (fotografija 84) od Drugog svjetskog rata imao je razne korisnike. Tu je bio salon *Napretka* gdje su se šila muška odijela po mjeri. Iza ove zgrade nekada je bio han. U zgadi je bila služba *Pobjede,* prodavnica obuće *Bosna* iz Banja Luke, *NLB* banka, danas knjigovostveni servis. Nekada je bila vlasništvo Envera Hrustanovića, danas porodice Dizdarević.

Zgrada *Vemala d.d.* (sada u vlasništvu *AS d.o.o*) u Titovoj ulici je zasigurno najljepša stara trgovačka zgrada u Tešnju (fotografija 86). U vrijeme vlasništva hadži Avde Mešića (čiji inicijali se nalaze otkovani na metalnim vratima) to je bila najveća trgovina raznom robom u Tešnju pa i šire. Avdo

Mešić je liferujući goveda za vojsku, zaradio mnogo novca. Kao najbogatija tvrtka na cijelom prostoru od Sarajeva do Broda, nabavljala je velike količine robe u Beču, Pešti, Trstu i drugim trgovačkim centrima, a istovremeno je na ovom širokom prostoru vršio otkup domaćih poljoprivrednih proizvoda. Nakon smrti hadži Avde, tri godine nakon okupacije Bosne od strane Austrougarske, posao su nastavili njegovi sinovi, hadži Halil i Omer-aga.

Fotografija 85

Hadži Halil i Omer-aga jedne godine izgubiše na trgovini šljivom i kukuruzom 10 000 dukata. Šljiva se puno kvarila pa joj je cijena pala kao i kukuruzu. Kada Omer-aga sazna za gubitak, udari ga kap i na mjestu osta mrtav. Vjerovnici dođoše da naplate svoje. Hadži Halil-aga se nekako nagodi s njima bez potpunog stečaja, ustupivši im veći broj magaza i dućana u Tešnju u vlasništvo i na drugi način, ali osta bez velikog dijela imetka.

Godine 1897. magazu kupuje Adem-aga Mešić, a 1905. kupuje je trgovačka tvrtka *Neusohler Erste Tuchund Sehafrollvaren Farbrks Actien Gesell-*

Fotografija 86

schaft Nensohln, 1906. godine upisana je trgovačka tvrtka Josefa M. Galderona iz Beča. Prije Drugog svjetskog rata vlasništvo je porodice Đonlagić (Hamdi-bega). U aprilu 1948. godine zgrada je nacionalizivana, a 1961. godine uknjižena u gruntovne knjige. U 2004. godini upisana je kao Društvena svojina, a korisnik je *Vemal d.d.* iz Tešnja, da bi 2012. godine *Vemal d.d.* bio upisan kao korisnik sa obimom prava 1/1 (podaci iz Muzeja Tešanj i porodične arhive potomaka Hamdibega)

Muzej je ovaj objekat, svojevremeno, kandidovao za nacionalni spomenik.

Kuća do magazina (fotografija 85), pripadala je Mehmedu Mešiću, zatim Smailu Kahrimanoviću i Muhamedu Prnjavorcu. Danas je u vlasništvu egipatskog državljanina Hasanien Atifa, oženjenog našom sugrađankom. Pokušali su sa restoranom koji je imao ponudu egipatske, turske i bosanske kuhinje, ali su ga zatvorili.

Ono što su kod slatkiša porodice Dizdarević i Tahirović, to su kod kod prozvodnje peciva pekare Prnjavorac, Sulje i Mustafe. Mustafina pekara

Fotografija 87

Fotografija 88

nekada je bila Hamze Galijaša. Njegova je bila i kafana do pekare. Hamza nije imao djece i nakon smrti žena se preudala za Halila Ramovića, koji je u kafanskom dijelu držao kafanu. Poslije rata pekara je jedno vrijeme bila u okviru Sreskog magazina - *Sremaga* (fotografija 87). Pekaru je kupio Mustafa Prnjavorac, a nakon njegove smrti u penzionerskim danima rad pekare preuzeli su Mustafina kćerka Mina i zet Muho Berberović (profesor i nekadašnji direktor *Napretka*) po kome je u narodu poznata i kao Muhina pekara. U 2023. godini prestali su sa radom, potom je iznajmljena, pa je ponovo prestala sa radom.

U kafanskom prostoru bila je prodavnica konfekcije *Sava* iz Orašja, koja je postala vlasnik.

Do pekare je manji objekat u kome je porodica Školjić imala mesaru, a danas ima ćevabdžinicu.

Fotografija 89

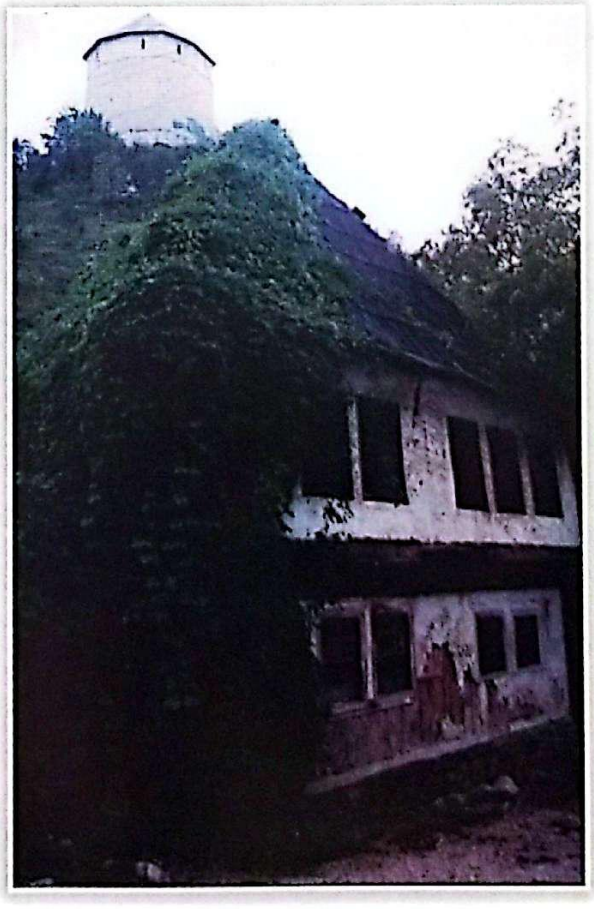

Fotografija 90

Kuća na fotografijama 89, 90 i 91 bila je u vlasništvu Hamde Galijaševića. U prizemlju je svoju urarsku radnju imao Mehmed Galijaš. Hamdina djeca, Sija i Zlatko, su naslijedili kuću, a potom ju je od njih kupio Smail

Hojkurić. Sljedeći vlasnik je Osman Fočo koji je u poslovnom prostoru imao zlataru. Danas je penzioner, a poslovni prostori su izdati.

Zgrada gdje je sada prodavnica *Zema* (fotografija 89) prva lijevo, bila je vlasništvo nekadašnjeg gradonačelnika u Kraljevini Jugoslaviji Smailage Galijaševića. Poslije je vlasnik bio Sadija Brka, zatim njegov zet Husein Hundur, a danas je u vlasništvu Huseinove djece. U prizemlju je bila trgovačka radnja, a poslije Drugog svjetskog rata bila je smještena saračka radionica *Sloga*. Tada su po zadatku Sreskog narodnog odbora Hasan Ahmetagić, Rifat Hadžismajlović i Esad Mašnić, osnovali državnu firmu *Sloga*. *Sloga* je proizvodila kožnu galanteriju (kaiševe, konjsku kožnu opremu, ženske kožne torbice, uprtače i fišeklije za vojsku). Prostor je bio nedovoljan pa je jedan dio kapaciteta bio smješten u male dućane preko puta.

Preseljenjem *Sloge* u Bukvu otvorena je prodavnica Zadružnog magazina *Zema*, a kasnije privatna trgovina Hasana Brke. Danas su podstanari trgovci mješovitom robom braća Bećarević.

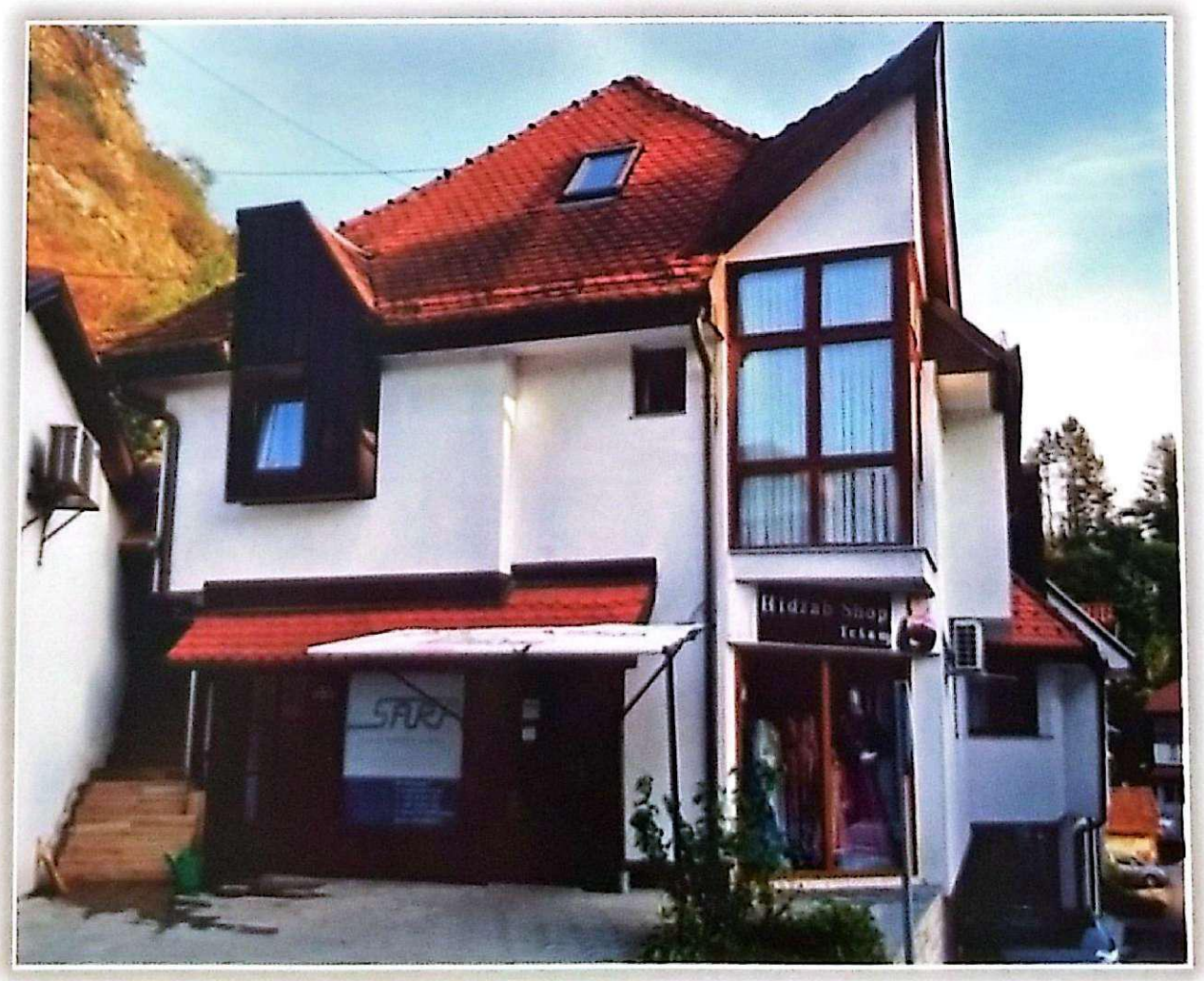

Fotografija 91

Fotografija 89

Druga zgrada lijevo, na fotografijama 89 i 90, bila je vlasništvo Mehe Galijaša i u donjem dijelu je bila trgovina. U ovoj zgradi prije Drugog svjetskog rata bila je birtija, kafana koju je vodio Hasan Ahmetagić. Zvala se *Šangaj*, pa je i vlasnik dobio nadimak Šangajac. Bila je na glasu lokala gdje se u kasnim noćnim satima vodio buran život.

Poslije rata u prizemlju je aščinicu imao Enver Hrustanović. U zgradi su stanovale dvije porodice i jedan samac, Mehmed Livnjak, vozač kamiona sa suprugom i Šeremet Ibrahim općinski službenik sa tri kćerke i dva sina i Tahir Vardalija, općinski službenik.

U zgradi je bilo sjedište Socijalističkog saveza radnog naroda (SSRN), a nakon formiranja Gimnazije 1961. godine, ovdje se kratko vrijeme održavala nastava. Učenici Gimnazije su se preselili u *Vatrogasni dom*, gdje je bilo više prostora za rad.

Pedesetih godina u ovu zgradu smještena je pošta. U prizemlju je bio materijal (kablovi, alat i dr.), a na spratu je stanovala porodica upravnika

Adema Handžića. Nakon izgradnje nove zgrade pošte zgrada prelazi u vlasništvo *Trgoviskog magazina* koji je koristi za svoje prodavnice. Poslije proteklog rata zgradu je iznajmila *Univerzal* banka. Nakon izvršene adaptacije za nove namjene i renoviranja radila je sve do prestanka rada. Bila je napuštena sve do 2023. godine. Sada je u vlasništvu *Udruženja privrednika Biznis centar Tešanj, Jelah* koje je zgradu adaptirala za svoje potrebe.

Fotografija 90

Do zgrade *Udruženja privrednika "Biznis centar"* je poznati kafe restoran i slastičarna *Haustor*.

Nakon što je Sejfo Tahirović svojoj slastičarni tražio drugo mjesto, nakon početka gradnje višespratnice, kupio je i renovirao ovaj objekat. Otvorio je slastičarnicu.

Kroz četiri generacije (Sejfo, Kemal, Hajrudin i Adem) proširivana je ponuda i prostor sa restoranskim dijelom i baštom, tako da je postala prepoznatljivo mjesto za ove vrste usluga. Na mjestu današnjeg *Haustora* nekada je bila limarska radnja Sulje Adilovića.

Fotografija 91

Fotografija 92

Fotografija 93

Zgrade niže *Haustora* pripadale su porodici Hafizović. U prizemlju su bile obućarske radionice, brijačnice, dućani. Sljedeća kuća je bila vlasništvo Safeta Hadžihasića, poznatog tešanjskog filantropa. Radeći kožnu odjeću za kojom je bila velika potražnja početkom šezdesetih godina, pojavom motora *vespa* stekao je bogatsvo. Nije imao porodice pa je novac ulagao u zlatnike. Poklonio je zlato Općini za izgradnju Doma kulture i Vatrogasnog doma.

Do Safetove kuće bila je prizemna zgrada u kojoj je bila kafana u vlasništvu Nizamije i Rifkije. Od njih je kuću kupio krojač Avdo Smailbegović, izgradio novu zgradu 1959. godine i u njoj imao krojačku radionicu.

Fotografije 92 i 93 prikazuju taj dio grada pogledom sa Griča, odnosno pravoslavne crkve. Tri stare zgrade su i danas prisutne (Udruženje privrednika, zgrada porodice Hundur - Zema i prva desno kuća porodice Deljkić sa štalom). Nasljednici porodične kuće Korajlić su napravili novu zgradu, preko puta kuće Deljkića.

Tokom radova na rekonstrukciji kanalizacione mreže u ovoj ulici pronađene su drvene cijevi (fotografije 94 i 95) od starog osmanlijskog vodovoda. Dimenzije cijevi su Ø150/50x1220 mm. Bile su od crnogoričnog drveta spajane čeličnom spojnicom. Nije utvrđena starost cijevi pa nije moguće tačno utvrditi kada je vodovod napravljen. Pretpostavka je da je urađen početkom 19. stoljeća. Međutim najstariji vodovod je onaj koji izgrađen za potrebe hamama.

Prva zgrada na fotografiji 92 lijevo je stambena zgrada sa četiri stana. Do nje je bila kuća fotografa Mehe Čapljića, a ostali objekti su izgrađeni poslije posljednjeg rata.U sredini se vide suncobrani iz bašte slastičarne *Haustor*. Na ovom dijelu Tešanjka je prekrivena i koristi se kao parking.

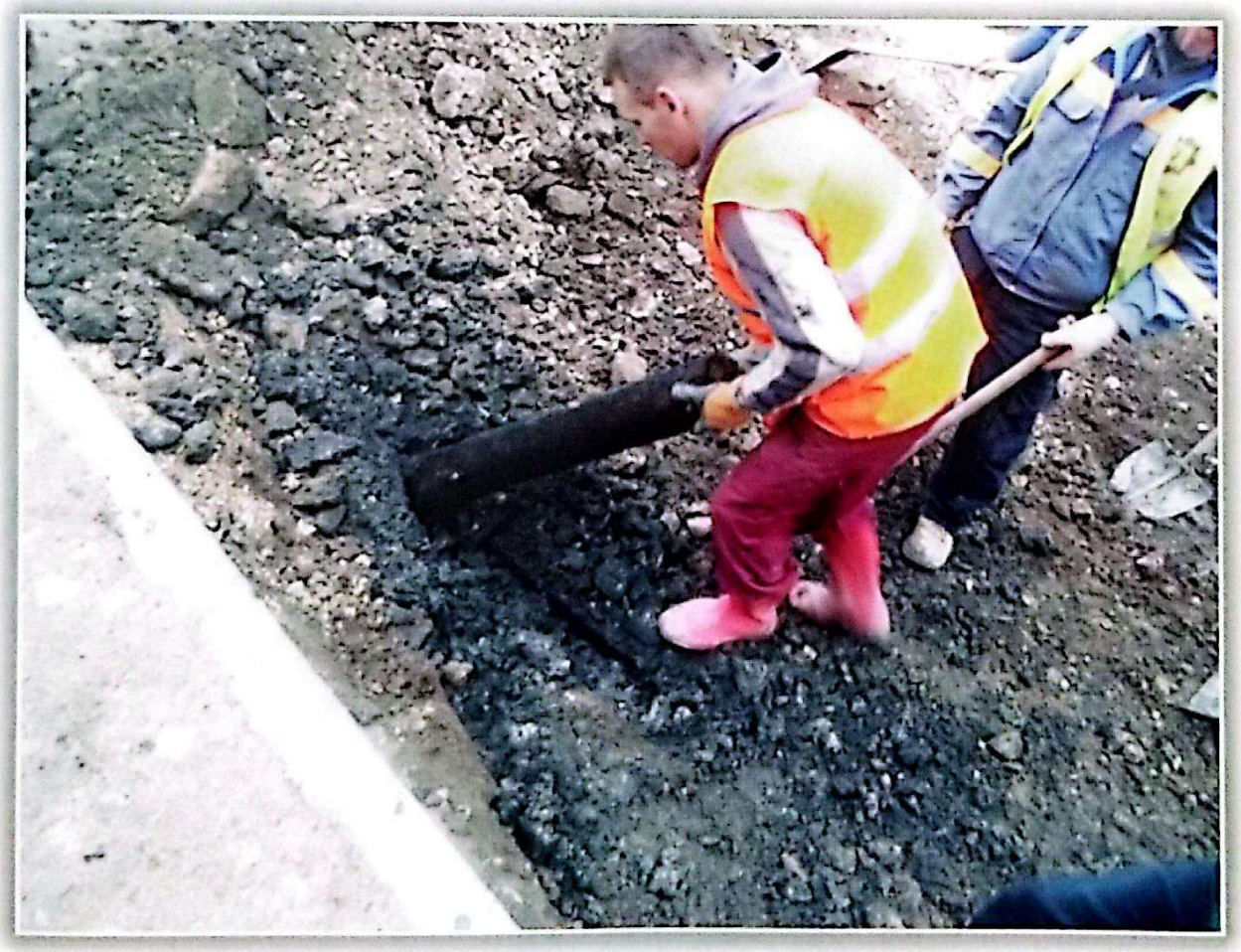

Fotografija 94

Na kraju ulice s lijeve strane nalazi se zgrada nekadašnje *Muslimanske trgovačke i poljodelske banke, a danas ASA* banke.

Fotografija 95

DONJA ČARŠIJA
(TRG ALIJE IZETBEGOVIĆA UL. 1. MARTA I KOSOVAC)

Zgrada Općine (fotografija 96) je građevina austrougarske uprave. Njena gradnja je završena 1885. godine. Na mjestu zgrade kotara do austrougarske okupacije BiH bila je zgrada lokalne osmanlijske uprave, zvana beledija. Adaptacija za novu austrougarsku upravu nije bila dovoljna pa se pristupilo traženju prostora za izgradnju novog objekta. Nastojanju da se ne naruši postojeća arhitektura, a da se izgradi dovoljan novi prostor u centralnom dijelu grada, smetala je tjeskoba urbane zone. Izgradnji zgrade pomogao je požar iz 1883. godine u mahali Tabaci pri čemu je izgorjela i zgrada beledije. Smatra se da je požar podmetnut da bi se dobio prostor za gradnju. Pristupljeno je projektovanju i izgradnji zgrade. Za to vrijeme bila je to monumentalna zgrada, a rađena je u stilu kotarskih zgrada u Travniku, Gračanici, Brčkom. U zgradu su smješteni kotarski službnici, gradonačelnik, šerijatski sudija, zatvor, poreska uprava.

Fotografija 96

Fotografija 97

Fotografija 98

U prvo vrijeme u zgradi je bio telefon i telegram. Promjenom sistema i organizacije državne uprave, u ovoj zgradi je bila smještena vlast kotara, sreza i općine.

Do kotarske zgrade bila je zgrada sa dvije sobe, magazinskim prostorom gdje su kasnije bili smješteni pošta i telegraf. Dalje prema centru (fotografija 97 i 98) bile su dvije zgrade koje su imale u prizemlju poslovne prostore, a na spratu stanove. Vlasnici objekata su bile porodice Tanasić, Blagojević, Dučić, Jerković. Nikifor Dučić je imao trgovinu. Bio je oženjen Sofijom sa kojom je imao kćerku Mirjanu, udatu za Milana Busančića. Mirjana i Milan su imali djecu Bosu, Bracu i Krunu. Nikifor je stričević od poznatog pjesnika, pa je pretpostavka da su doselili u Tešanj iz Trebinja. Druga zgrada na fotografiji 97 kasnije je bila u vlasništvu Miloša Petrovića u čijem prizemlju je držao gostionicu. Posjećivali su je građani, seljaci, muslimani, pravoslavci i Jevreji. Veoma uredno je držao i održavao gostionicu. U gostionici je radila supruga Danica, a Miloš besprijekorno obučen i uglađen dočekivao je ugledne goste. Pored toga bio je slikar, svirao je prim u tamburaškom orkestru. Zgrada mu je oduzeta i otkupljena nakon Drugog svjetskog rata. Ugostiteljske usluge nastavilo je davati ugostiteljsko preduzeće *Zvečaj*, a kafana se zvala *Lovac*.

Sljedeći objekat je brijačnica Ahmeta Hukića, a iza njegova kuća. U brijačnici su se mogle pročitati novine, prije svih beogradska *Politika*. Tu se raspravljalo o svjetskoj i domaćoj politici, knjigama. Pored brijačnice u toj

Fotografija 99
Ispred "Texasa" 1965. godine. (Danas kafić "Eden" i pekara)

zgradi uz brijačnicu bio je prostor u kome je osnovana krojačka radnja.To je začetak proizvodnje konfekcije, prije svega muške. Nekoliko vrsnih majstora, krojača, razvili su proizvodnju koja će sa još nekim krojačnicama biti preteča tvornice konfekcije *Napredak*.

Fotografija 100

Ispred kuće Ahmeta Berberovića bio je dućan sa ćepencima koji se u narodu nazivao *Teksas*. Iza Ahmetove kuće je bila kuća Muhe Berberovića čija se kćerka udala za Ferida Galijaševića koji su živjeli u toj kući. Sada je tu parking vlasnika objekta Ahmeta Brke. Na ćepencima se sjedilo i družilo (Fotografija 99), a u uz objekat je na banderu 1950. godine postavljen je razglas na kome su se objavljivale poruke građanstvu i emitovali radio prenosi utakmica reprezentacije Jugoslavije. Do tada obavijesti su kroz čaršiju prenosili telali. Tu su se mlađi, a poneki i stariji, družili, raspravljali o fudbalskim klupskim i reprezentativnim temama.

Ulica prema Kapi bila je mjesto zimskog klizališta. Klizalo se u cipelama, na člancima ševarike, parmacima i drugim sredstvima. Nisu samo klizala djeca, nego i momci i djevojke.

Na fotografiji 100 je defile članova DTV *Partizan* povodom neke manifestacije. Iza se vide zgrade *Teksasa* i zgrade koja je prethodila višespratnici.

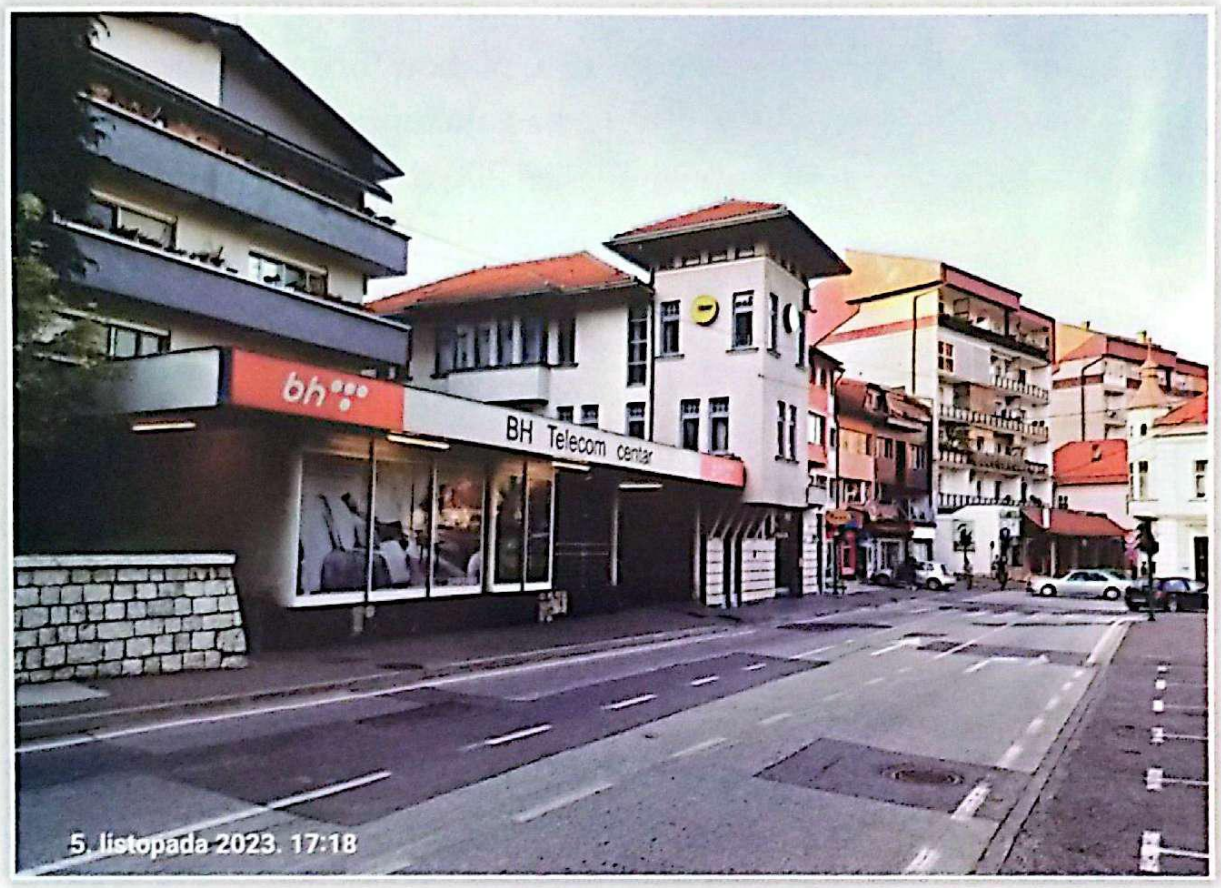

Fotografija 101

Fotografija 102

Zemljište gdje se sada nalazi *ASA* banka (fotografija 101) bilo je u vlasništvu Adem-age i Hadži Hamze Mešića. Nakon formiranja *Muslimanske trgovačke i poljodelske banke* 1906. godine kao akcionarskog društva, Hamza je prodao zemlju Društvu, kupljeno je još 200 m^2 i napravljena je zgrada banke 1906. godine. Radila je sve do 1937. godine. Zgrada je kroz svoju historiju imala raznolike podstanare. Na spratu zgrade stanovao je direktro banke, a u prizemlju su bile prostorije banke.

Nakon Drugog svjestkog rata, zgrada je nacionalizovana. U njoj su bili smješteni Opštinski komitet SK-a, kafana sa tombolom i šah salom, Služba društvenog knjigovdstva, Porezna uprava, ponova banka. Nakon proteklog rata, zgrada je predata Medžlisu islamske zajednice. Medžlis je izdaje kao vakufsku imovinu.

Preko puta općinske zgrade dao je kotarski predstojnik Deodat Krzysztofowich u ljeto 1889. godine urediti gradski park sa hladnjakom, za kotarske činovnike. Prethodno su na tom mjestu bile tabhane za štavljenje kože. Manji hladnjak za kotarskog predstojnika napravljen je uz zgradu Kotara. Hladnjak u parku je obnavljan poslije Drugog svjetskog rata (fotografija 105). U parku je 1953. godine postavljena bista narodnom heroju Husi Hodžiću (fotografija 103), a kasnije i pjesniku Musi Ćazimu Ćatiću i Stevi Petranoviću.

Nakon proteklog rata nosioci vlasti su donijeli odluku da biste dislociraju. Prvi i zadnji su sklonjeni iz ideoloških razloga, a sa njima je morao i pjesnik jer nosiocima političke i izvršne vlasti nije bilo po volji da se kipovi nalaze blizu džamije tvrdeći da je park vakufsko zemljište.

Bista Huse Hodžića je u dvorištu osnovne škole koja nosi njegovo ime, a Muse Ćazima Ćatića ispred Gimnazije koja nosi njegovo ime. Bista Steve Petranovića nije nigdje postavljena jer se smatra srpskim nacionalistom.

U parku su ugrađena šahovska polja sa namjenom da penzioneri igraju šah, ali nije naišla na interes i ne korsiti se. Bila su i dva kioska, ali su prestala sa radom iz ekonomskih razloga pa su uklonjena. Danas Tešanj nema kiosk u kome se mogu kupiti novine.

U dijelu parka uz džamiju Dibaghanu bila je gradska česma. Fotografija 104 je napravljena 1950. godine.

Fotografija 103

Fotografija 104

Fotografija 105: Ostaci od hladnjaka u parku

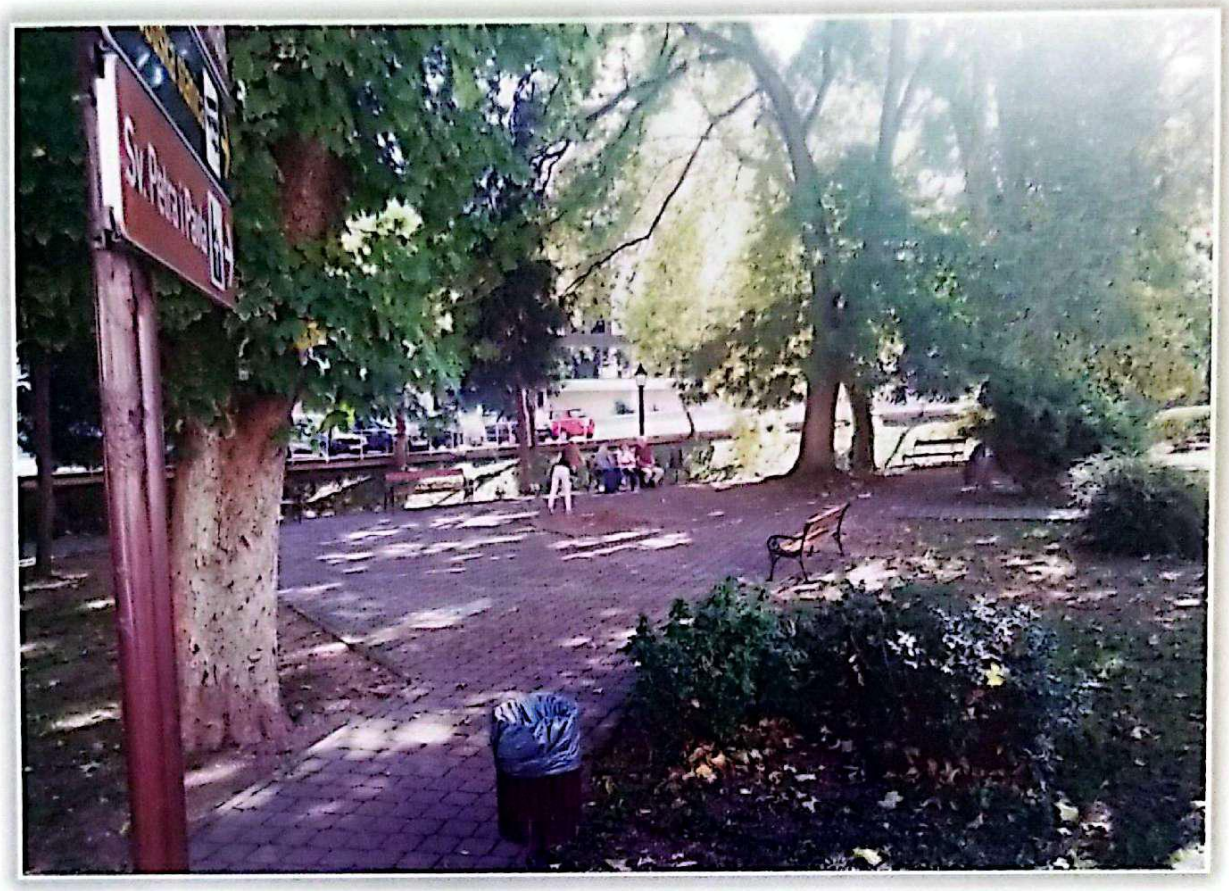

Fotografija 106: Park danas

U nastavku parka prema Ademaginoj banci nalazila se dugačka zgrada čitaonice uz korito rijeke Tešanjke. Čitaonica je bila otvorena prema parku i tu je svirao tamburaški orkestar zabavljajući općinske činovnike. Poslije Drugog svjetskog rata tu su se održavale predstave i igranke KUD *Bratstvo.*

Čitaonicu je izgradio Ademaga Mešić i u njoj je smještena *Hrvatsko-muslimanska čitaonica* (fotografije 107 i 108). Čitaonicu su osnovali Ademaga Mešić i Ivica Knežević. Do tada su čitaonice postojale samo u Banja Luci, Mostaru, Sarajevu i Žepču. Pripreme za otvaranje čitaonice počele su kada je počela gradnja 1891. godine. U sali je bila postavljena bina gdje su se održavale predstave *Gajreta*, a kasnije *Uzdanice*. Sala je korištena kao kafanski prostor. Knjige iz ove čitaonice bile su, uz poklon knjiga građana, prvi fond od 500 knjiga u biblioteci formiranoj poslije Drugog svjetskog rata, koja je bila na ovom mjestu do izgradnje kino dvorane. Prvi bibliotekar volonter je bio Mehmedalija Hukić. Najviše je bilo knjiga poznatih klasika.

Čitaonica i park su bili mjesto porodičnih izlazaka, odrasli su provodili vrijeme na verandi čitaonice, a djeca u parku. Uveče su se održavale predstave, igranke i druge zabave.

Fotografija 107

U prednjem dijelu zgrade do mosta, bila je trgovina od čije kirije su se finansirale kulturne aktivnosti. Do početka Drugog svjetskog rata trgovinu je držao Drago Tanasić. Bila je to specijalizovana trgovina *Delikates* iz koje su ostali tešanjski trgovci kompletirali svoju ponudu. U toku Drugog svjetskog rata svoju trgovinu na tom prostoru imali su Ekrem Galijašević i Hasan Ajanović, a poslije rata prostor je preuzelo državno preduzeće *ZEMAGA*. To je bila najveća trgovina u to vrijeme u Tešnju a vodio ju je poznati trgovac Ahmet Medarić. U ovoj prodavnici dijelila se roba na "tačkice" (papir koji je izdavala vlast određenim kategorijama stanovništva sa kojim su mogli podići određenu vrstu i količinu prehrambenih proizvoda). Do prodavnice je ulaz bio ograničen ogradom kako bi se uspostavio red pošto su građani dolazili rano da bi došli prije na red, jer je znalo nestati namirnica. Tačkice su dobivale porodice radnika zaposlenih u administraciji, policiji i učesnici NOR-a (fotografija 107 I 108).

U ostalom dijelu prostora nalazila se kafana u kojoj je radio Hakija Agić i prostor KUD *Bratstvo*. Do izgradnje zgrade kina 1950. godine tu su održavane sve javne manifestacije.

Pored kulturnih sadržaja, politički aktivisti su verandu koristili kao binu za obraćanje građanima sa informacijama o uspjesima socijalističke izgradnje.

U ovoj zgradi se jedno vrijeme održavala nastava za dva razreda *Niže realne gimnazije.*

Na zabavi *Gajreta* u martu 1930. godine u ovom prostoru izvedena je predstava "Šefka Hasanova" od Vl. Tmuše. Uz tombolu i predstavu, *Gajret* je sa zabave ostvario prihod od 10 000 DIN. Gajret je prikazao i predstavu *Hasanaginca* (fotografija 109).

U parku su se priređivane zabave pod vedrim nebom. U ljetne večeri, pa i ranu jesen, svirao je tamburaški orkestar čija svirka je pričinjavala zadovoljstvo šetačima i onim, uglavnom činovnicima, što su se zadržavali na verandi čitaonice. U čitaonici je bila postavljena bina prema parku gdje su se održavale razne manifestacije (fotografija 110).

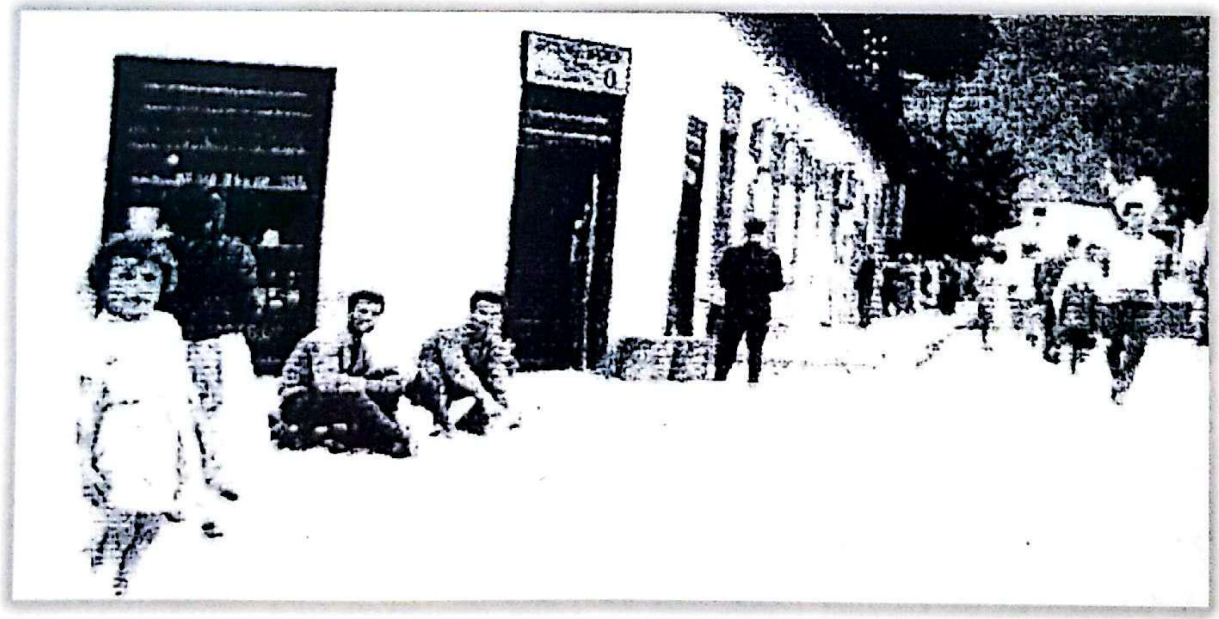

Fotografija 108

Godine 1954. u čitaonicu su smještene ispravne, tehnološki zastarjele mašine za izradu čarapa sarajevske tvornice *Ključ.* Formirana je firma *Tvornica čarapa Milenko Tešić.* Instalirana je lokomotiva za proizvodnju tehnološke pare. Početkom sedamdesetih, zgrada je uklonjena, a kasnijim proširenjem korita Tešanjke i saobraćajnice "izgubio" se prostor na kome je bio objekat. Sada je tu sat koji je postavila firma *Mann und Hummel* (fotografija 110).

Fotografija 109: Zgrada čitaonice 1949

Fotografija 110

Fotografija 111

Preko rijeke Tešanjke bio je izgrađen drveni most na mjestu gdje se i danas nalazi. Na desnoj obali su nekada bile tabhane, a nakon dolaska Austrogarske uprave izgrađen je prvi hotel, dvije privatne kuće porodica Smailbegović i, poslije Drugog svjetskog rata, kino dvorana (fotografija 112 i 113).

Gradnja zgrade kina počela je 1947. godine. Zgrada je rađena radnim akcijama. Gradnja je počela bez projekta. Tešnjak, Sead Đonlagić, građevinski stručnjak je tada navratio u Tešanj i kada je vidio kako se gradi zgrada, bez ikakvog projekta, uputio je Tešnjake na svoje kolege sa fakulteta koji su bili u Doboju i poznanike u ministarstvu. Tako je ipak izgrađena zgrada u kojoj će se davati kino i pozorišne predstave skoro 30 godina.

Prema kazivanju tešanjskog publiciste Hasana Subašića, njegov rođak Mustafa Deljkić, prvi poznati fotograf iz Tešnja, priredio je prvo prikazivanje filma u Tešnju. Naime, Mustafa je bio fotograf i u kontaktu sa proizvođačima fotoaparata i materijala za fotogarfije došao je do ručnog projektora i filma koga je instalirao i prikazao prvi film. Nije bilo tona pa je on komentarisao film. Publika je bila njegova familija.

Zgrada kina završena je 1949. godine, konačno 1950 (fotografije 115 i 116), imala je dvoranu sa binom, balkonom i ložama. Mogla je da primi 350 posjetilaca (fotografija 117). Pored bioskopskih predstava, korištena je za pozorišne predstave, koncerte, javne, političke i druge skupove.

Fotografija 112

Fotografija 113

Fotografija 114

Kino projektor nabavljen je 1949. godine. Prvi operator je bio Muharem Merdan. Obzirom da je Tešanj kasnije dobio električnu energiju dalekovodom (1954), projekcija se odvijala uz pomoć agregata koga je pogonio motor *Aran*. Ovaj motor nije imao sistem hlađenja pumpom pa se tokom eksploatacije konstantno morala dopunjavati voda. Projekcije su se odvijale u tri dijela sa dvije pauze kako bi se kinooprema ohladila.

Veliku popularnost imali su partizanski, kaubojski i meksički filmovi. Posebno je bio posjećen domaći film *Hanka* i meksički *Jedan dan života*. Početku predstave prethodilo je prikazivanje žurnala. Radilo se o kratkim filmovima propagadnog karaktera o putovanjima i govorima Tita, radnim uspjesima i dr.

Prvi dokumentarni film o Tešnju snimljen je 1955. godine pod nazivom *U starom gradu Tešnju*, režisera Hajrudina Krvavca. Danas se nalazi u *Kinoteci* u Sarajevu.

Zahvaljujući daru Safeta Hadžihasića od 27,84 kg zlata izgrađena je nova zgrada na mjestu kina - Dom kulture. Pored navedenih sredstava koje je Hadžihasić poklonio gradu, sredstva su obezbjeđena iz samodoprinosa građana 1975. godine. U zgradi *Doma kulture* dominantna je bioskopska dvorana sa 400 sjedišta, koja ima binu i prostorije potrebne pozorištu. Kamen temeljac je zakopan 01.4.1978. godine, a Dom je završen i svečano pušten u rad 1980. godine (fotografije 118 i 119). Nazvan je *Spomen dom kulture 25 MAJ*. Tešanj je bio mjesto gdje je izvedena prva pozorišna predstava. Osnovano je Amatersko pozorište *Stevo Petranović*, po organizatoru prve predstave. Tešanj je bio nekoliko puta domaćin festivalima amaterskih pozorišta.

Fotografija 115

Prva zgrada na fotografijama 112 i 113 sa početka sedamdesetih je zgrada hotela *Park*. Na tom mjestu izgrađen je prvi hotel u Tešnju. Izgradio ga je Karlo Angelus 1887. godine. Zvao se po vlasniku *Angelos*, imao je tri ležaja (po nekim autorima pet).

Do zgrade hotela *Zvečaj* su porodične kuće porodica Rize i Irfana Smailbegovića. Rizo je sin Ali-bega, a Irfan sin Fehim-bega, koji je vakif Šarenog mekteba, džamije u Seravi i satnog mehanizma na sahat-kuli. Kuća Fehim-

Fotografija 116: Zgrada kina

Unutrašnjost kino sale, fotografija 117

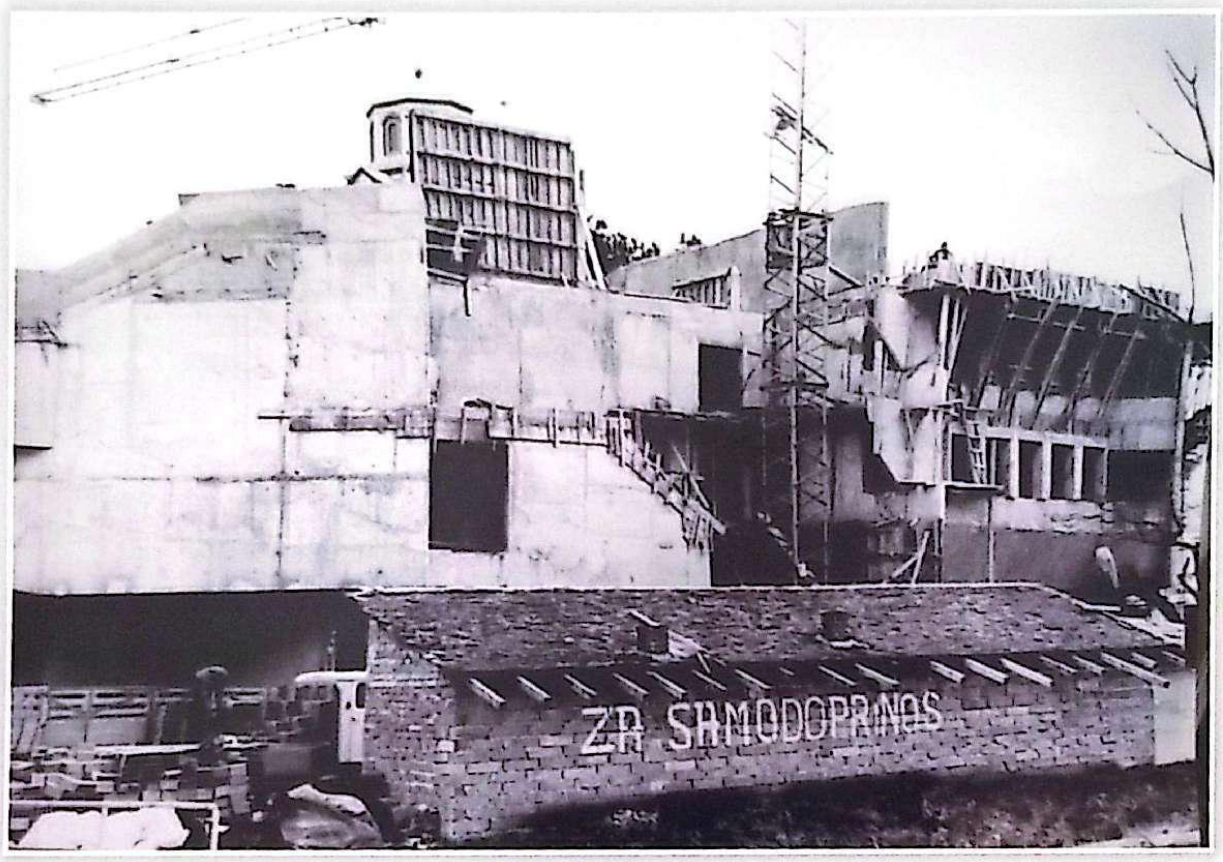

Fotografija 118

Fotografija 119

bega bila je u Seravi gdje je sada kuća porodice Abduzaimović. Na kraju se nalazi zgrada kina.

Hotel je prije rata vodio Madžarević, a poslije Drugog svjetskog rata hotel je pripadao ugostiteljskom preduzeće *Zvečaj*. Tešanjski hotel je više ličio na birtiju sa nekoliko ležajeva, pa se ukazala potreba za izgradnjom novog hotela. Razvojem industrije, sve više gostiju iz zemlje i inostranstva dolazi u Tešanj. Uglavnom ih domaćini vode u hotel *Kardial* u Banju Vrućicu kod Teslića. U novi hotel, koji je otvoren sredinom sedamdesetih (fotografija 120), odsjedaju gosti, ali on postaje i mjesto organizovanja veselja, zabava, posebno za praznike Nova godina, 8. mart i dr. Hotel je imao i šah salu.

Fotografija 120

Fotografije 120, 121 i 122 prikazuju klanjanje dženaze kod Dibaghana džamije. Mejtaš je bio postavljen iza mosta prema džamiji. Između džamije i Tešanjke nalazila se zgrada magazina Aširage Mujičića. Na fotogarfiji 123 vidi se dio općinske zgrade i džamije, a prema prepoznatim osobama sa dženaze, snimak je napravljen prije 1941. godine. Na istoj fotografiji u zgradama koje su se nalazile između zgrade općine i ulice zvane Smailbegovka bili su dućani, brijačnice, aščinice i dr. Bile su tu kafana i aščinica

Asima Mandžukića, aščinica Alije Saračevića, ženski frizerski salon Abdulaha Saračevića. Prije Drugog svjetskog rata Abdulahov frizerski salon bio je jedini u širem okruženju Tešnja. Sada su u tom nizu dvije advokatske kancelarije, frizerski salon, stomatološka ordinacija. Preko puta džamije prema Kosovcu, bila je pekara Mehe Smailbegovića Mutevelije (bio je mutevelija Riječke džamije). Odmah do nje, dijeli ih put za Kosovac, bila je trgovina Aširage Mujičića (fotografije 124 i 125), a iza nje trgovina mješovitom robom, Ibrahima Mahmutefendića.

Iznad Aširagine radnje bio je magazin. Tu je vršen otkup šljive i drugih proizvoda. Zgradu je nakon nacionalizacije preuzelo trgovačko preduzeće *Zemaga*, zatim *Nama, Trgovinski magazin*. Najduže je tu bila trgovina tekstilnom robom. Šezdesetih godina je napravljena je stambena zgrada, a u donjem dijelu ostala je trgovina. Danas su tu prostorije *Sarajevo osiguranja*.

Fotografija 121

Fotografija 122

Fotografija 123

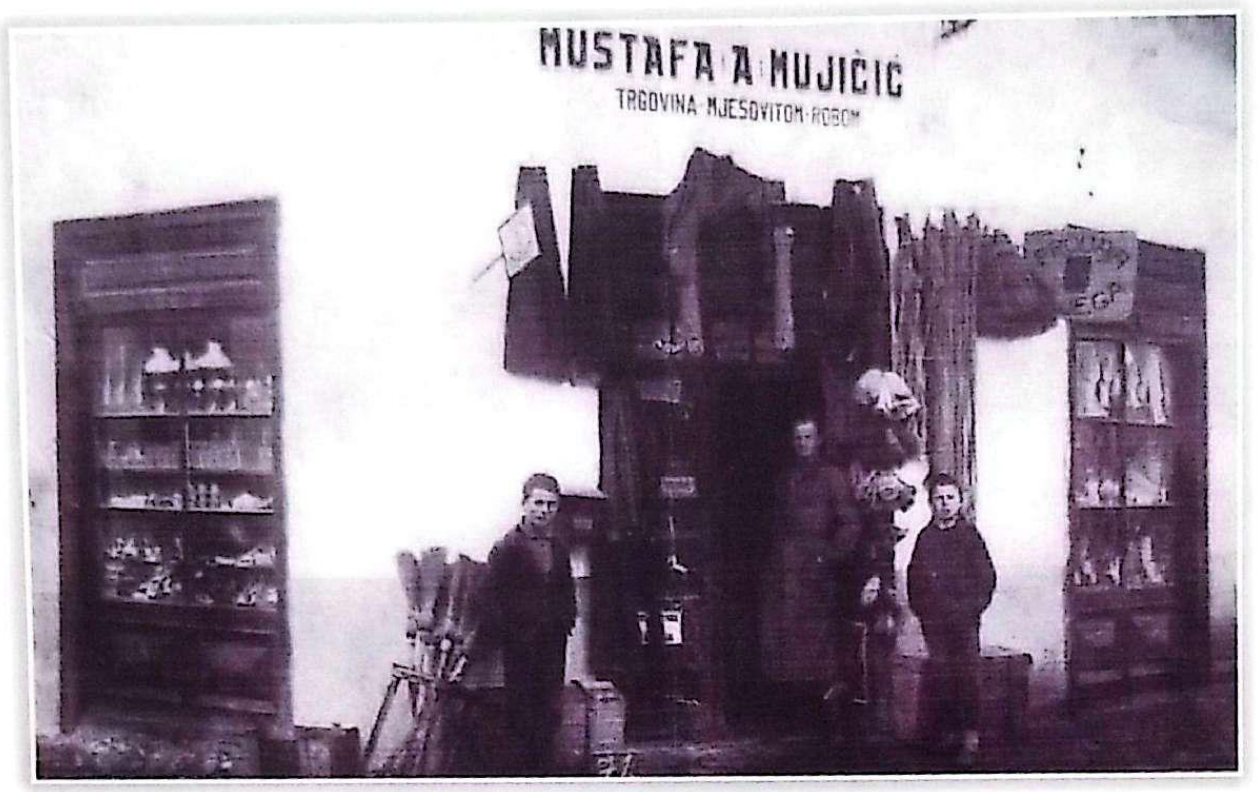

Fotografija 124: Dućan Aširage Mujičića

Fotografija 125: Unutrašnjost Aširagine trgovine

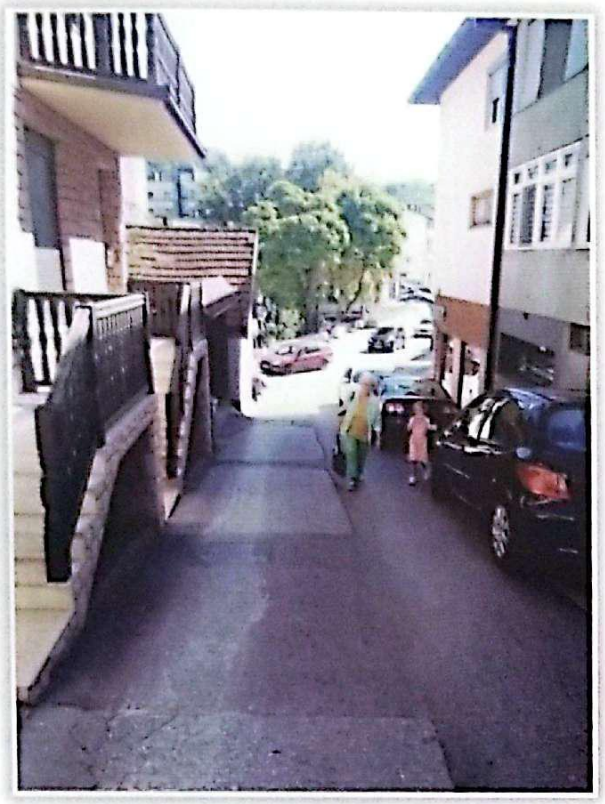

Fotografija 126

Fotografija 127

Fotografija 128: Mjesto gdje je bila Aširagina trgovina

Fotografija 129

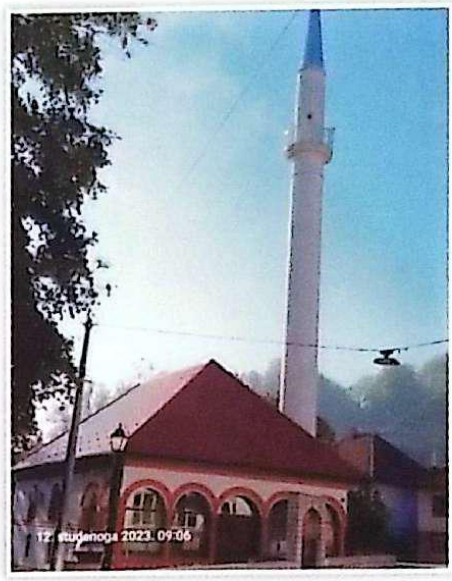

Fotografija 130

Dibeghana džamija napravljena je na mjestu gdje je bio najveći broj tabhana, jama za štavljenje kože, koje su bile na prostoru današnjeg parka i Doma kulture. Postoji predanje da je napravljena upravo za radnike koji su radili na tabhanama, jer su od sredstava za štavljenje imali neugodan miris. Dibeg je bio kameni avan u kome su se tucala sredstva za štavljenje: žir i rujevina. Zato džamija nosi nazive Dibeghana. Nazivaju je još: Tabačka, Donjočaršijska i Riječka džamija. Njen vakif je bio predak porodice Mešića.

Fotografija 131

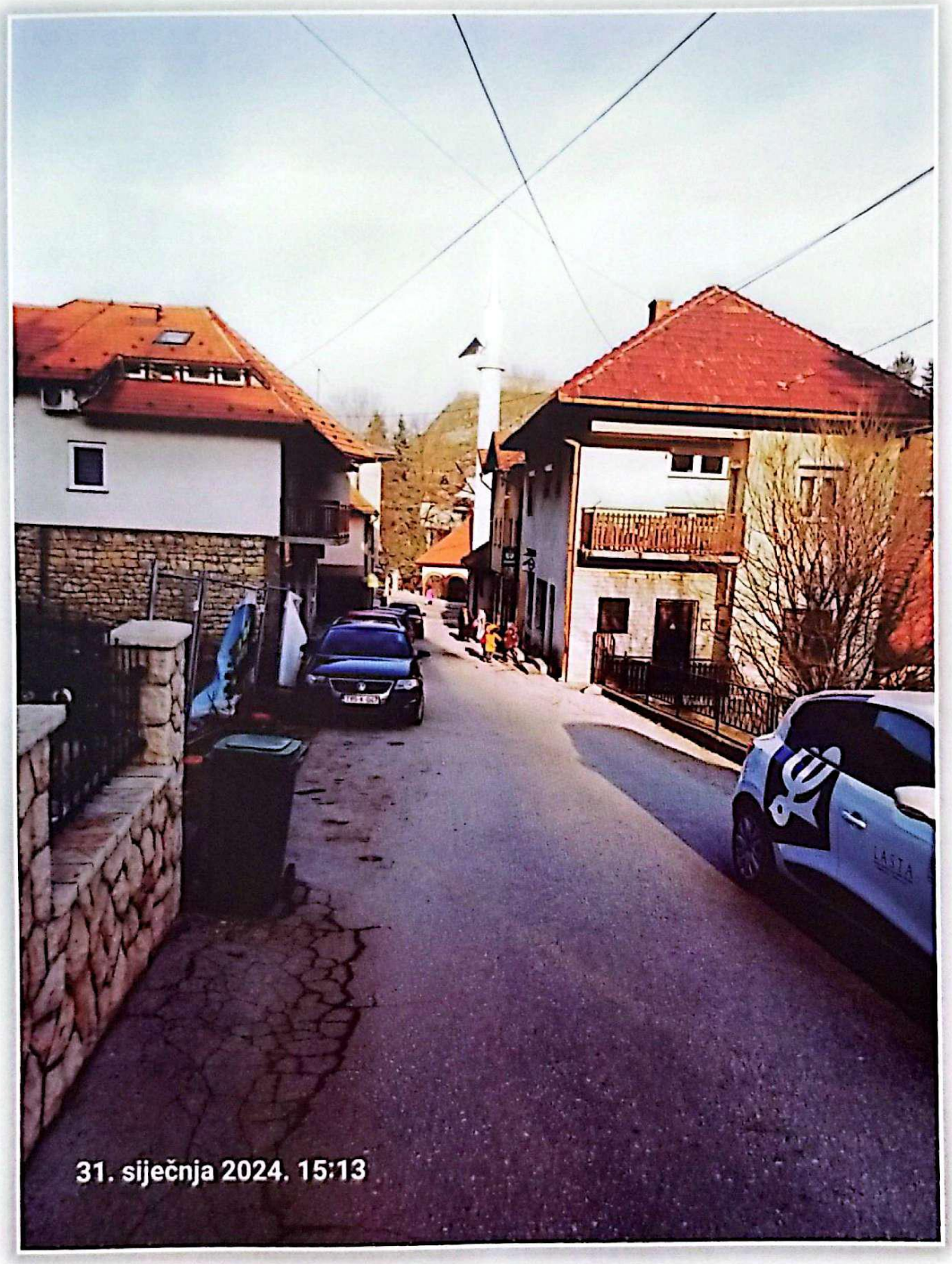

Fotografija 132
Na fotografiji 131 vidi se drvena munara Dibekhana džamije.
U ovoj ulici su stanovali Srkalovići, Berberovići, Ruštići, Kerići, Hadžimujići.

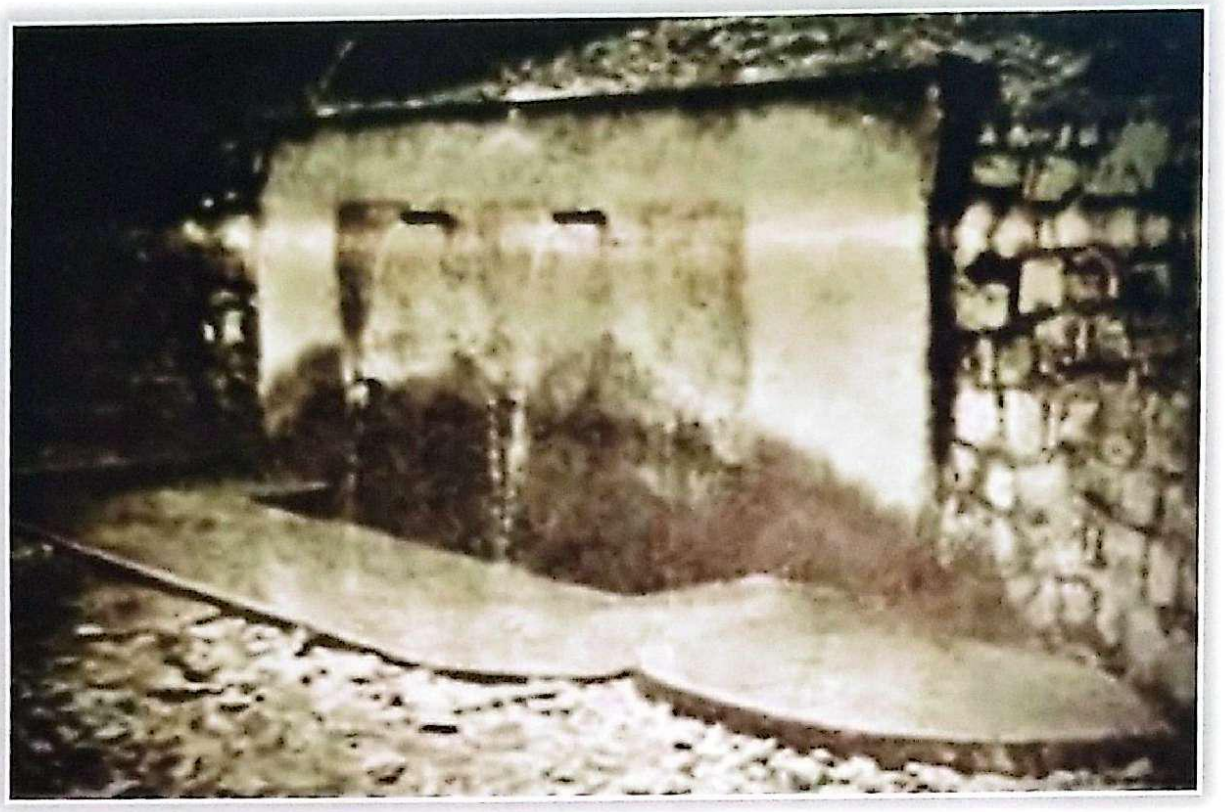

Fotografija 133

Pored nekoliko česmi sa kojih se grad snabdjevao vodom, glavno snabdjevanje je bilo iz tekućih izvora i bunara. Najpoznatije vode su bile Trčica, Pejdahovka, Zvečaj, Kosovac, Studenac i dr. Kosovac (fotografija 133) je imao, a i danas ima, najizdašnije vrelo. U vrijeme suše pred njim su bili redovi. Okolni stanovnici su ga koristili za pranje veša i drugih kućnih potreba (fotografija 134). Izvor je i danas u upotrebi, a posvećen je Tešnjaku, koji je dao veliki doprinos razvoju svog kraja, Edhemu Pobriću, o čemu svjedoči ploča na izvoru (fotografija 135).

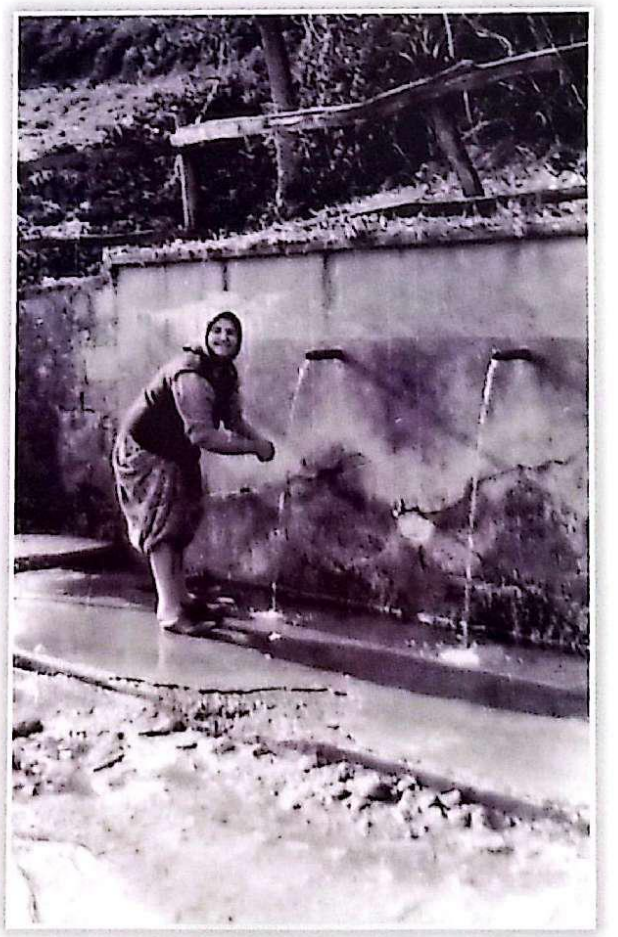

Fotografija 134

Fotografija 135

Od izvora Kosovca vodi put mezarlucima zvanim Šehagićka, a između njih je dio koji se zvao Vehabovka. To je mjesto gdje su se djeca igrala žandara i lopova, kauboja i indijanaca. Odmah do izvora Kosovca nalazila se kuća Zija-beg Đonlagića, tešanjskog gradonačelnika (1910-1925), političara, kulturnog radnika i privrednika. Za načelnika je biran kao kandidat Muslimanske napredne stranke. Muslimanska napredna stranka je imala osnivačku skupštinu u njegovoj kući (fotografija 136), 24. augusta 1908. Imao je vozni park koji je bio smješten u garaži (fotografija 137).

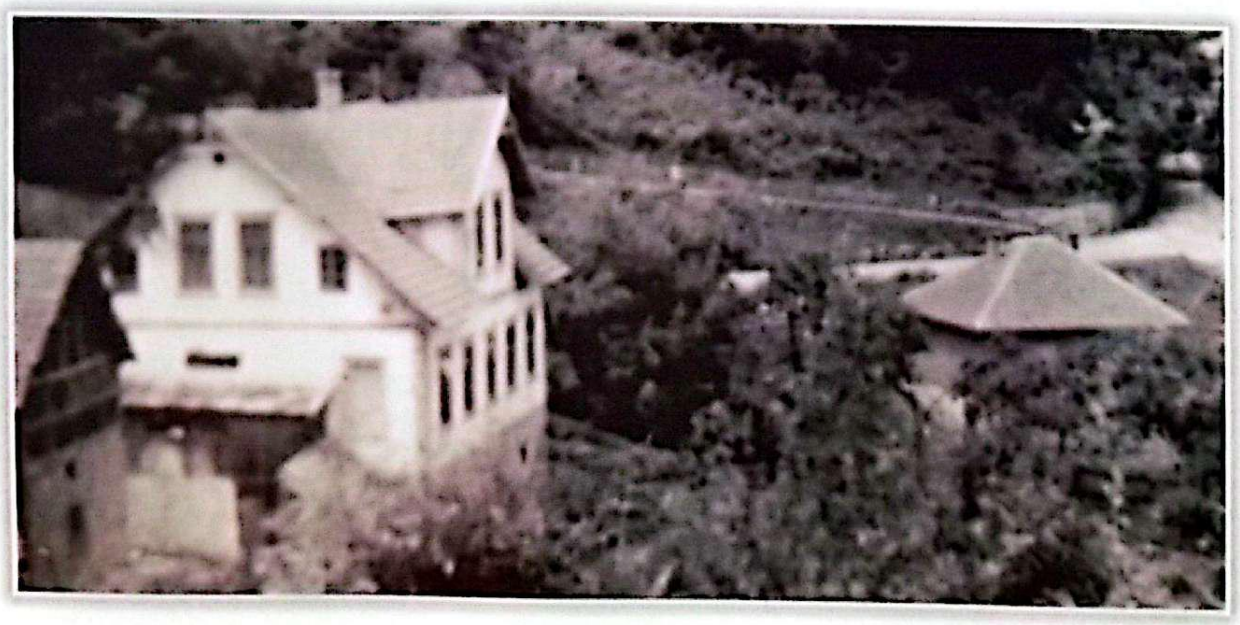

Fotografija 136

Kuća je srušena i na tom mjestu je izgrađena nova kuća čiji je vlasnik porodica Bešlagić (fotografija 138).

Fotografija 137: Garaža i vozni parki Zijad-bega Đonlagića

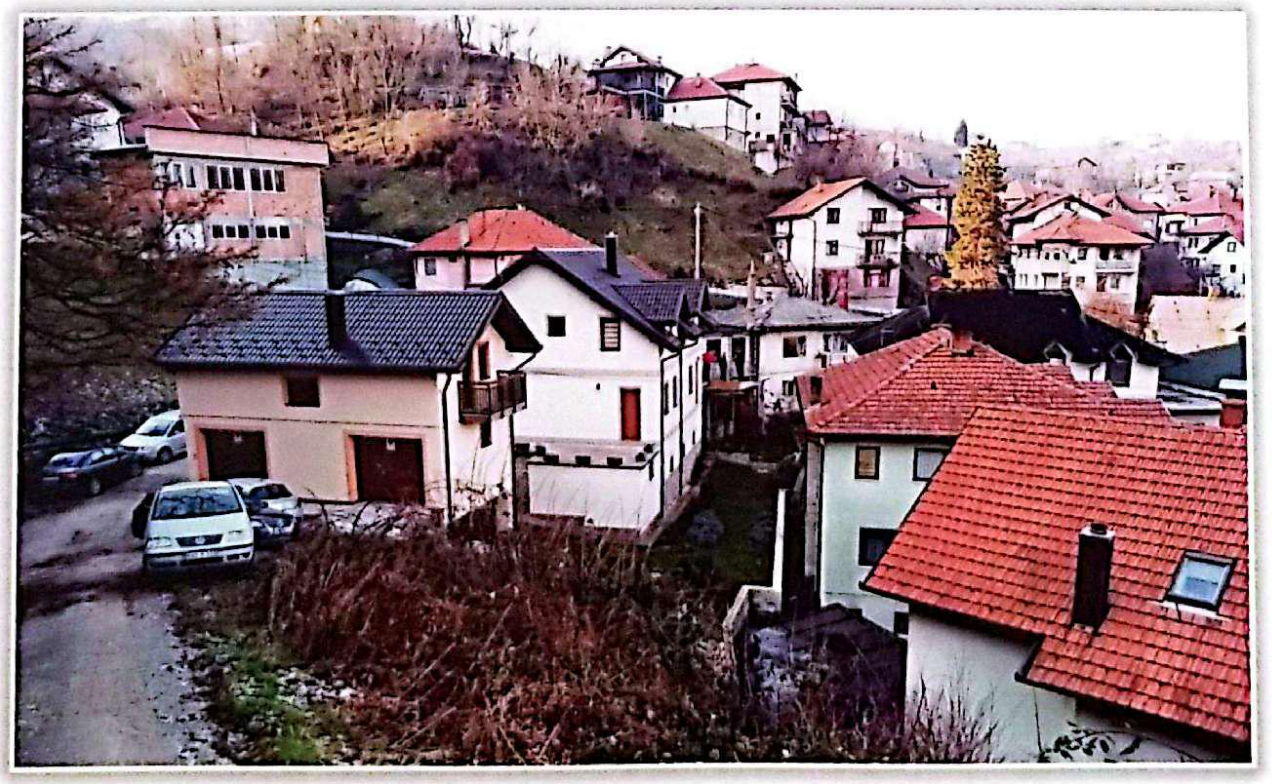

Fotografija 138

ULICA BRAĆE POBRIĆ

Nakon prelaska mosta, koji je nekada bio drveni, sa lijeve strane bila je mješovita osnovna škola (fotografija 139). Do austrougarske okupacije Bosne i Hercegovine, 1878. godine, škole su bile organizirane pri vjerskim zajednicama. U Tešnju su bili mektebi, ruždije, medrese i pravoslavna škola. Prva multikonfesionalna škola počela je sa radom u zgradi sa jednom etažom 1891. godine. Zvala se *Allgemeine Elementar Schule* (osnovna škola, fotografije 129 i 140). Dograđen je sprat i svečano je otvorena u novembru 1895. godine. Prvi učitelj bio je Ivan Filipović. Roditelji muslimanske djece nisu bili raspoloženi da im djeca idu u "vlaške" škole, a pogotovo ženska. Tako je prva učenica muslimanka upisana tek 1913. godine. Bila je kćerka učitelja, a kasnije upravnika, Šaćira Dervića.

Kada je 1957. godine uvedeno obavezno osmogodišnje školovanje, u ovoj zgradi su nastavu pohađali učenici do IV razreda, a od V-VIII u zgradi bivše *Poljoprivredne škole,* preko puta Partizanskog groblja. Između zgrade i ceste bilo je školsko dvorište. Zgrada je srušena 1970. godine (fotografija 140).

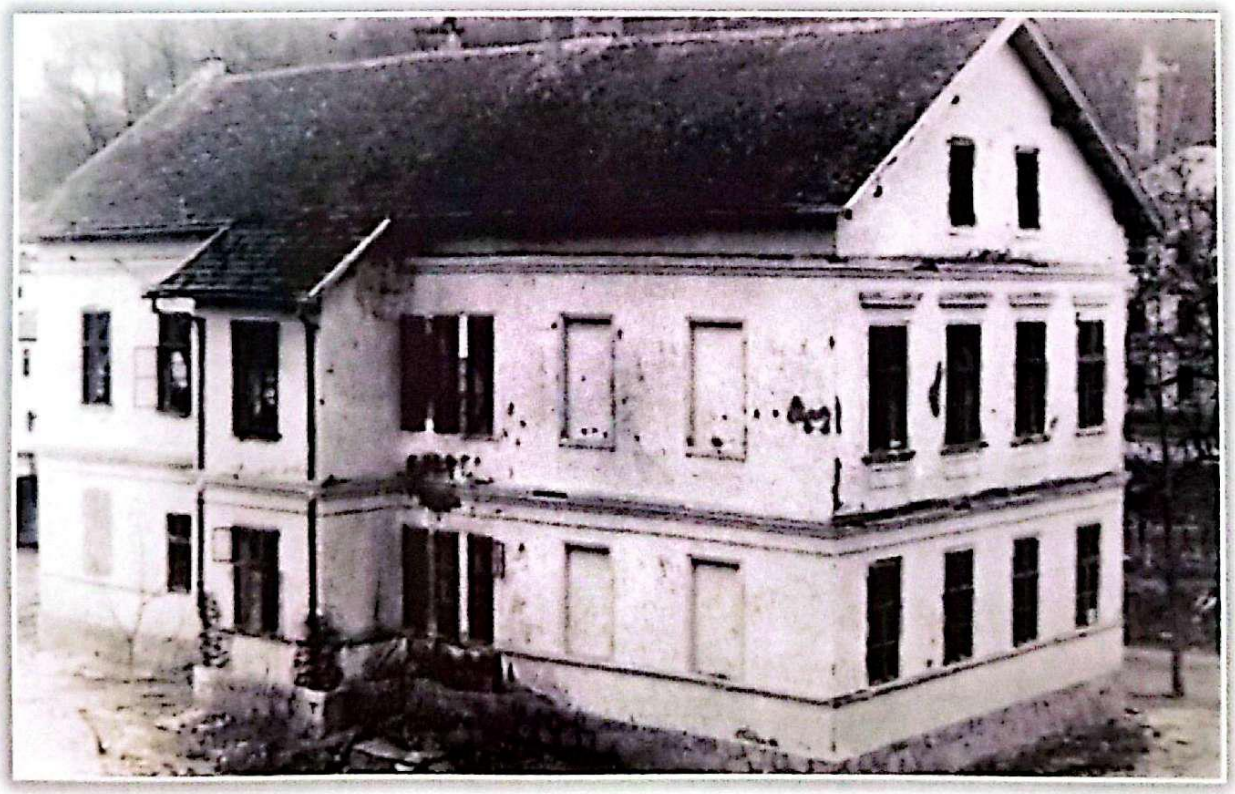

Fotografija 139

Fotografija 140

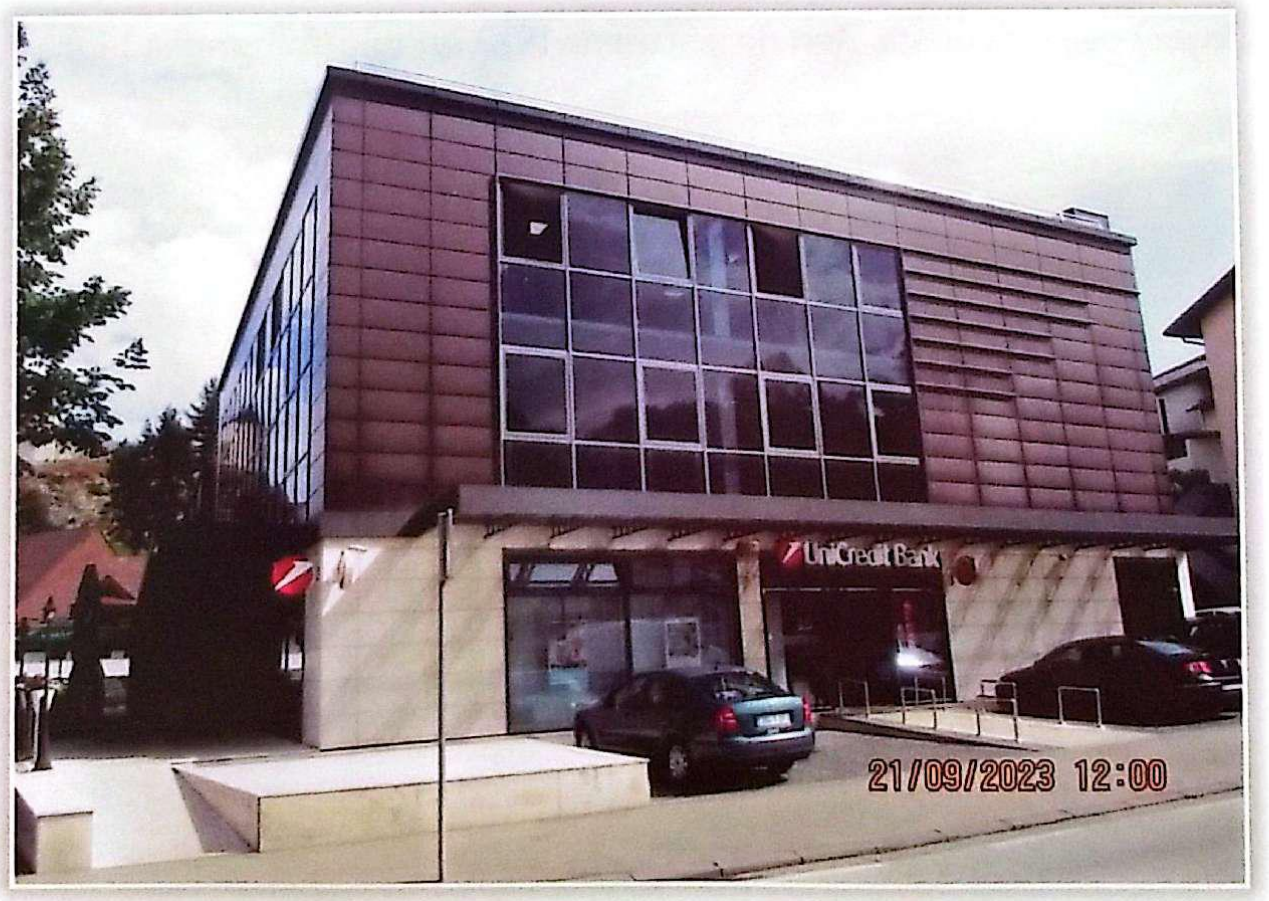

Fotografija 141

Nakon preseljenja osnovne škole u prostorije novog objekta izgrađenog na starom igralištu *Toška,* gdje je danas Osnovna škola *Huso Hodžić* 1963. godine, u školu su se smjestile firme *Napredak* i *Mladost. Napredak* je bio na spratu i bavio se proizvodnjom konfekcije, a *Mladost* je bila u prizemlju i bavila se uslugama, izradom odijela po mjeri.

Hotel *Zvečaj* je privatiziran, zgrada je dograđena etažom i u njemu se prostorije iznajmljuju. Na fotografiji 141 prikazana je zgrada koja je nadgrađena na hotelsku zgradu, koja je nastala nakon privatizacije. Sadašnji vlasnik nije zadržao djelatnost hotela. Sada se u zgradi nalaze iznajmljeni prostori za kafanu, banku i teretanu.

Preko puta zgrade *UniCredit Bank* nalazi se Šareni mekteb. Zgrada *Šarenog mekteba* izgrađena je 1898. godine (fotografija 142). Izgrađena je za muški ibtidaijja mekteb. Dozvolu za gradnju mekteba dala je *Zemaljska vlada* u Sarajevu. Zahtjev je dat 1897. godine i nakon saglasnosti izgrađena je na vakufskoj zemlji „preko noći" da se vlast ne predomisli. Vakifi su bili Smailbegović h. Fehimbeg sa 6.000 forinti i Mesud ef. Smailbegović sa 2.000 kruna. Vlada je uvjetovala dimenzije i vanjski izgled.

Fotografija 142

Za mektebske namjene korišten je do Drugog svjetskog rata, kada su ga zaposjeli Njemci. Nakon ukidanja medrese, poslije rata zgrada je korištena za različite namjene. Tu je bila smještena biblioteka sa kafanom i zvala se *Dom kulture*. Između zgrade i Tešanjke bila je bašta, gdje su se ljeti poslije posla igrale karte (remi, žandar, prišpil, preferans). U Tešnju se dugo spominjala rečenica jedne djevojčice čiji otac je bio redovni posjetilac: "Ode keka pid dom".

Kafanu je držao brico Mehmedalija Smailbegović. Veoma uredan, strog, održavao je red. Tu je smješten i prvi televizor za javno korištenje. Jedno vrijeme u prizemlju zgrade bilo je bolničko odjeljenje Doma zdravlja sa bolesničkim krevetima. Od 1991. ponovo je u vlasništvu Islamske zajednice i u njoj se odvija mektebska nastava.

U visini parkirališta kod Opće biblioteke nekada je bilo tešanjsko kupalište *Liman*. Na tom dijelu prvo su Nijemci, koji su tokom Drugog svjetskog rata bili smješteni u Šarenom mektebu, ispod "kazanca", koji se zvao *Liman*, pregradili Tešanjku kako bi se kupali. Poslije pedesetih godina prošlog vijeka, građani su, također, podigli nivo vode kamenom pregradom i napravili popularno kupalište.

Fotografija 143

Danas je Tešanjka na tom mjestu neprepoznatljiva (fotografija 144), naročito po količini vode.

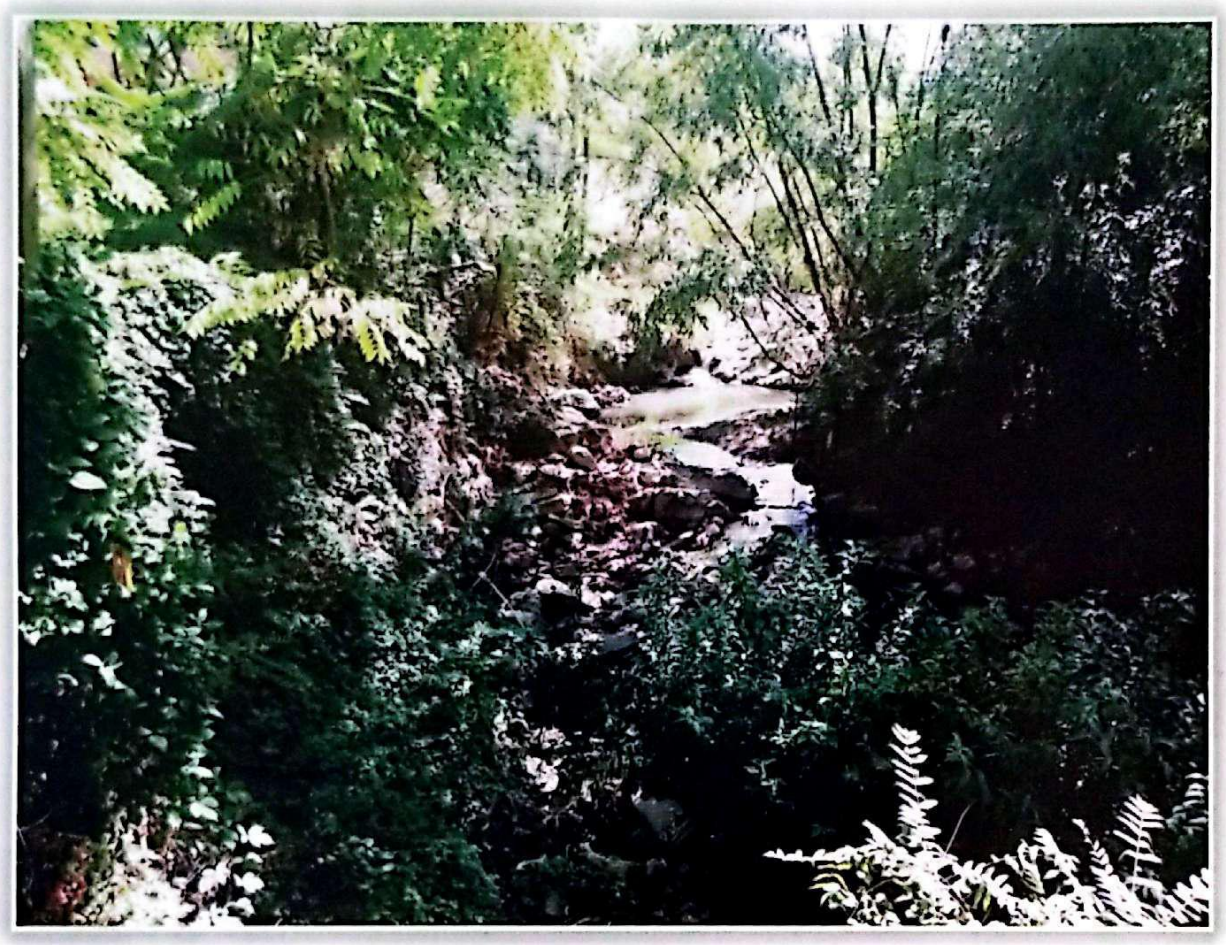

Fotografija 144

Preko puta Musale je zgrada u kojoj se danas nalazi *ASA* banka. Nekada je tu stanovao advokat Oberman, kasnije sudija Bajramović i dr. Poslije Drugog svjetskog rata na spratu su stanovali različiti stanari, a u prizemlju su bile: mjesna zajednica, milicija, Služba društvenog knjigovodstva, banke (fotografija 145).

Između Šarenog mekteba i Opće biblioteke do sredine pedesetih godina nalazila se Musala. Bila je to ravna površina sa kamenim mihrabom sa gornje strane (fotografija 146). Musala je prostor na kome su vojnici ili stanovnici cijele kasabe, grupno, pod otvorenim nebom klanjali Bajram-namaz. Na tom prostoru su izgrađene stambene zgrade (fotografija 147), među prvim u društvenom vlasništvu. Prilikom izgradnje stambenog objekta i parkirališta uz Opću biblioteku postavljen je simbolički oblik mihraba.

Fotografija 145

Arhitektura zgrada u Tešnju dolazi iz tri perioda: osmanlijskog (stara čaršija), austrougarskog (zgrada kotara, *Muslimanske trgovačke i poljodjelska banka, Mješovita osnovna škola*), komunističko-socijalističko i demokratsko društvo (društvene zgrade u gradu, Simetralama, društvene i privatne u Krndiji, privatne višespratnice na više mjesta u gradu).

Prva društvena zgrada (fotografija 148) izgrađena je sredinom pedesetih godina prošlog vijeka. Prije izgradnje zgrade na tom mjestu bio je veliki lijepo ozidani šadrvan, a iza šadrvana na brežuljku bila je trgovačka radnja Ahmetage Abduzaimovića. Nakon izgradnje ove zgrade veoma brzo izgrađene su dvije zgrade na Musali (fotografija 147), zatim preko puta sale *DTV Partizan* (fo-tografija 149). Fotografija 150 načinjena je 1941. godine na mjestu gdje je izgrađena zgrada na fotografiji 149.

Pored dvije peterospratnice u samoj čaršiji intezivnija stambena izgradnja realizovana je na prostoru između *Šumske uprave* i *Poljoprivredne škole* sredinom sedamdesetih godina. Naselje je nazvano Simetrale. Kada se ovaj prostor popunio, stambena izgradnja petospratnica nastavljena je na Krndiji. Investitori su bili privredni subjekti, općina i njene institucije.

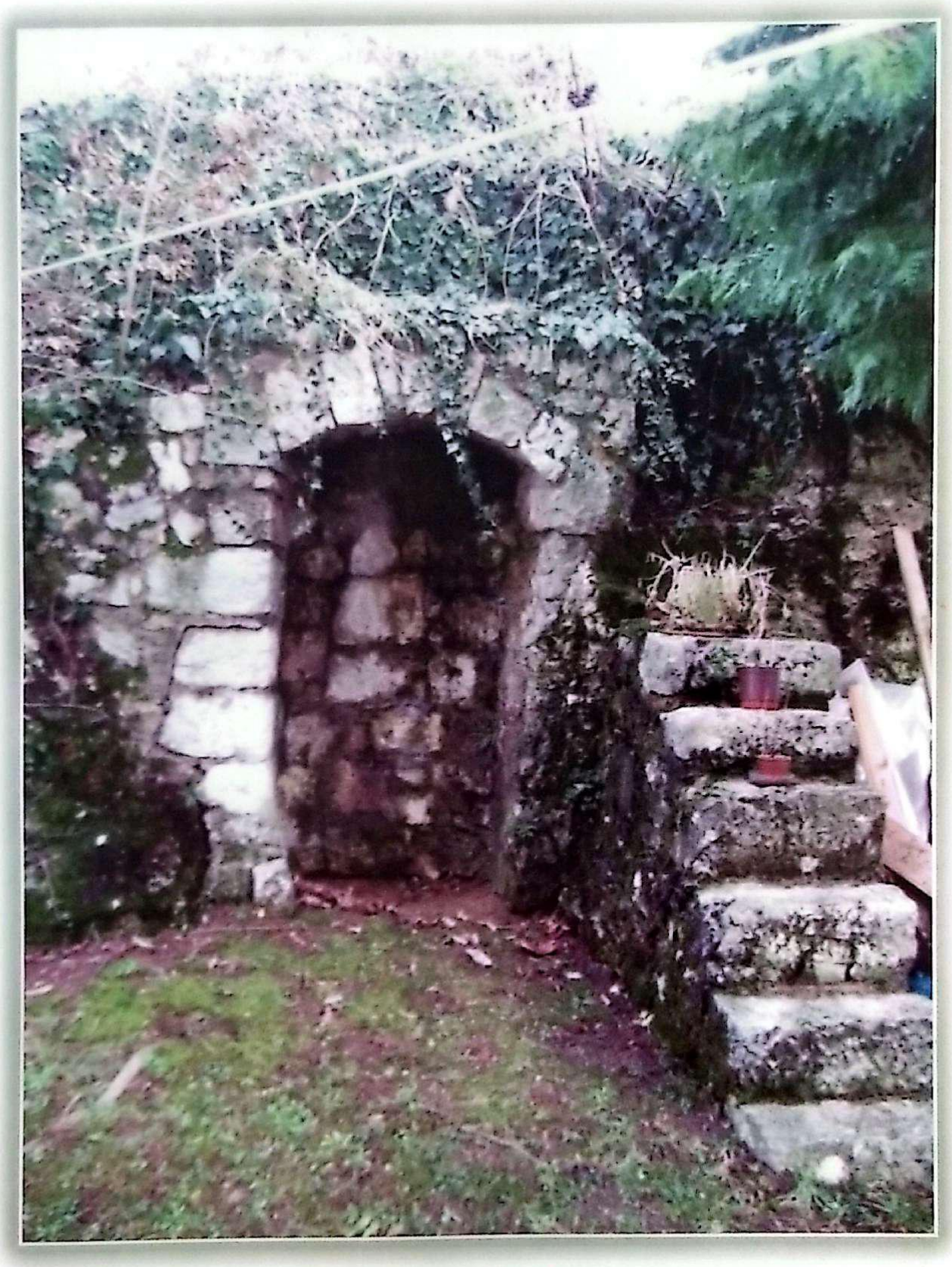

Fotografija 146

Poslije posljednjeg rata, stambene zgrade grade poduzetnici za tržište. Nastavljena je gradnja u Krndiji. Napravljene su zgrade u Zvečaju i kod MUP-a

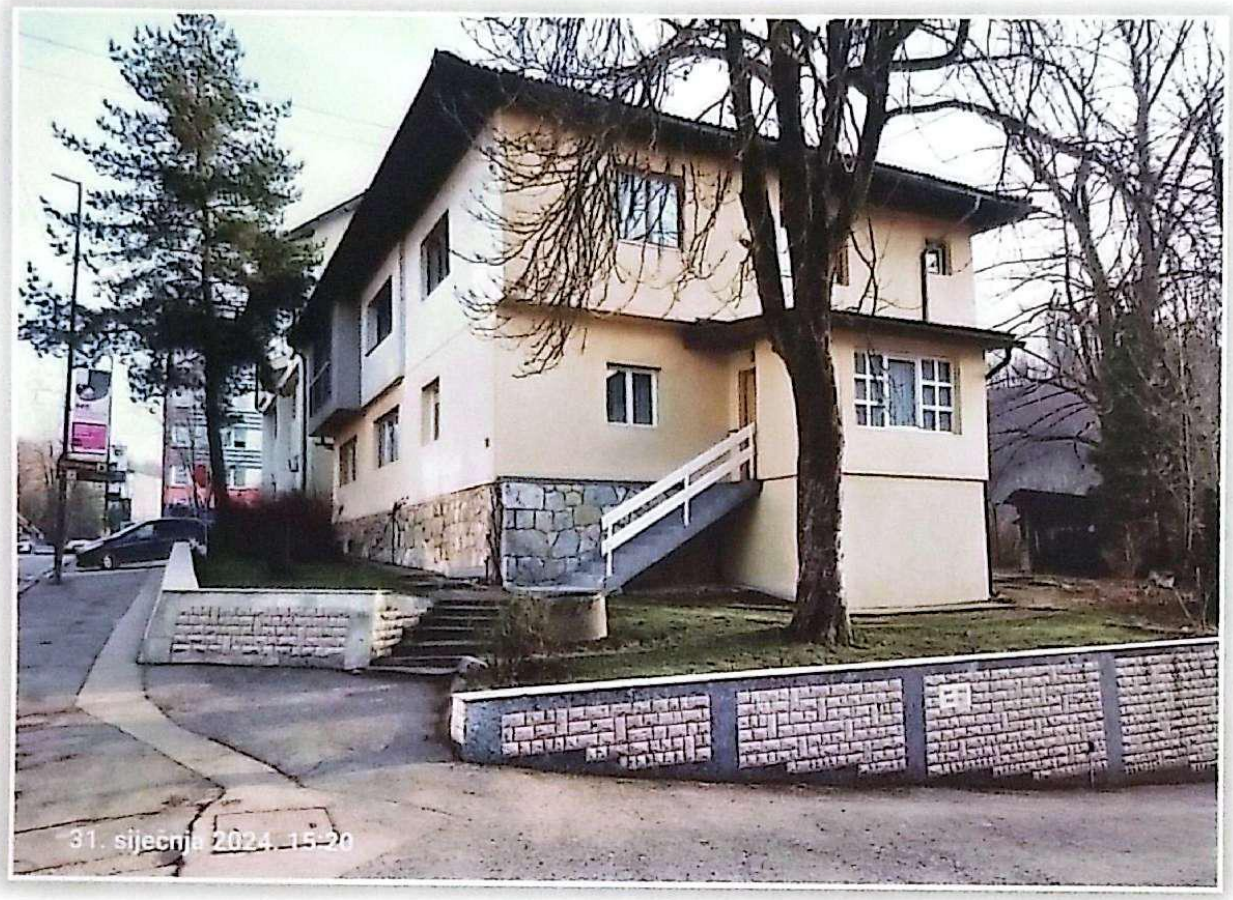

Fotografija 147

Fotografija 148

Fotografija 149

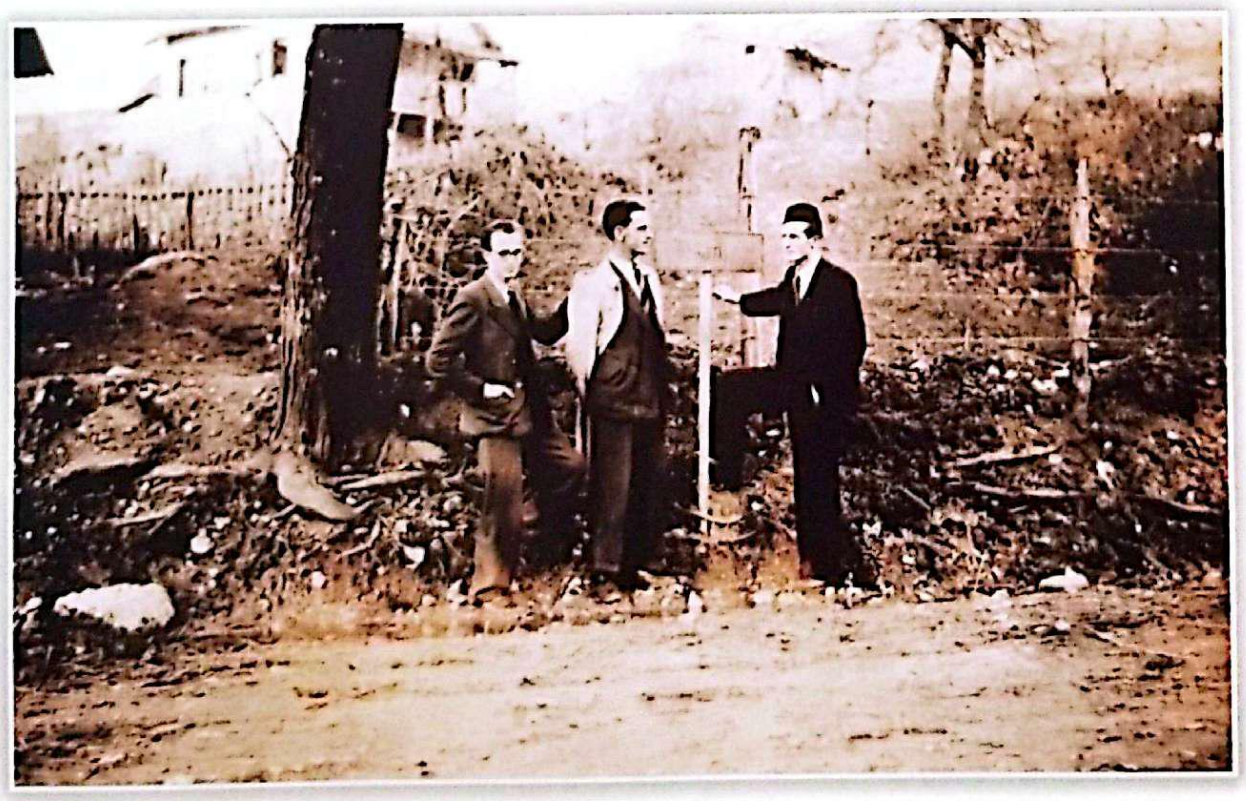

Fotografija 150

Tešanjski vašar se održavao 30.10. i 1. i 2.11 na Lučin po Grigorijanskom kalendaru (fotografija 151), svake godine na mjestu koje se zvalo **Vaširište**, a to je danas na prostoru parkirališta, iza zgrade JU Opća biblioteka.

Prije tešanjskog, vašar se održavao u Derventi, a poslije u Gračanici. Vašar je bilo mjesto ponude raznih roba, zabave i ugostiteljskih usluga. Prikupljeni novac od prodaje ljetine trošio na kupovinu potreba porodice, ali i za malo užitka i razonode. Tu su bile tezge sa izloženim raznim vrstama roba. Uz to su obavezno išle zabave, ringišpil, zid smrti, mečka koja igra uz bubanj, prikazivanje drugih cirkuskih vještina. Ringišpil se do sredine pedesetih godina prošlog vijeka pokreto ručno. To su radila djeca, da bi zatim besplatno koristila ringišpil.

Na fotografiji 151 skroz lijevo vidi se mezar Muse Ćazima Ćatića koji je podignut kada je i snimnjena fotografija, 1928. godine, povodom 25 godina *Gajreta*.

Fotografija 151: Vaširišta 1928. godine

Fotografija 152

Fotografija 153

Na početku Vaširišta nalazila se zgrada Društva tjelesnog odgoja (DTV) *Partizan* (fotografija 152 i 153), u narodu poznata kao fiskulturna dvorana, prva takve namjene u Tešnju. Izgrađena je na početku druge polovine prošlog vijeka. Učenici iz susjedne osnovne škole su išli na časove tjelesnog odgoja, a poslije nastave koristili su je odbojkaši i drugi sportisti. Sada se tu nalazi novi stambeni objekat (fotografija 157). Do ove stambene zgrade izgrađena je zgrada Opće biblioteke (fotografije 156 lijevo i 157) tako što je skinut grič koji se nalazio uz fiskulturnu salu.

Tešanjska biblioteka je veoma značajan tešanjski kulturni kapital. Biblioteka je od *Muslimansko-hrvatske čitaonice*, zgrade kina, Šarenog mekteba i obdaništa dobila svoje moderne prostorije 2015. godine (fotografija 157). Investitori su Općina i turska razvojna agencija *TIKA*. To je prva izgrađena zgrada biblioteke u BiH poslije proteklog rata. Biblioteka ima preko 80.000 bibliotečkih jedinica, među kojima posebno mjesto ima biblioteka Hamida Dizdara. Tešanj je kupio ovu biblioteku pored rodnog mjesta pjesnika Stoca i Sarajeva, u vrijeme kada je bio nerazvijena opština, 1968. godine.

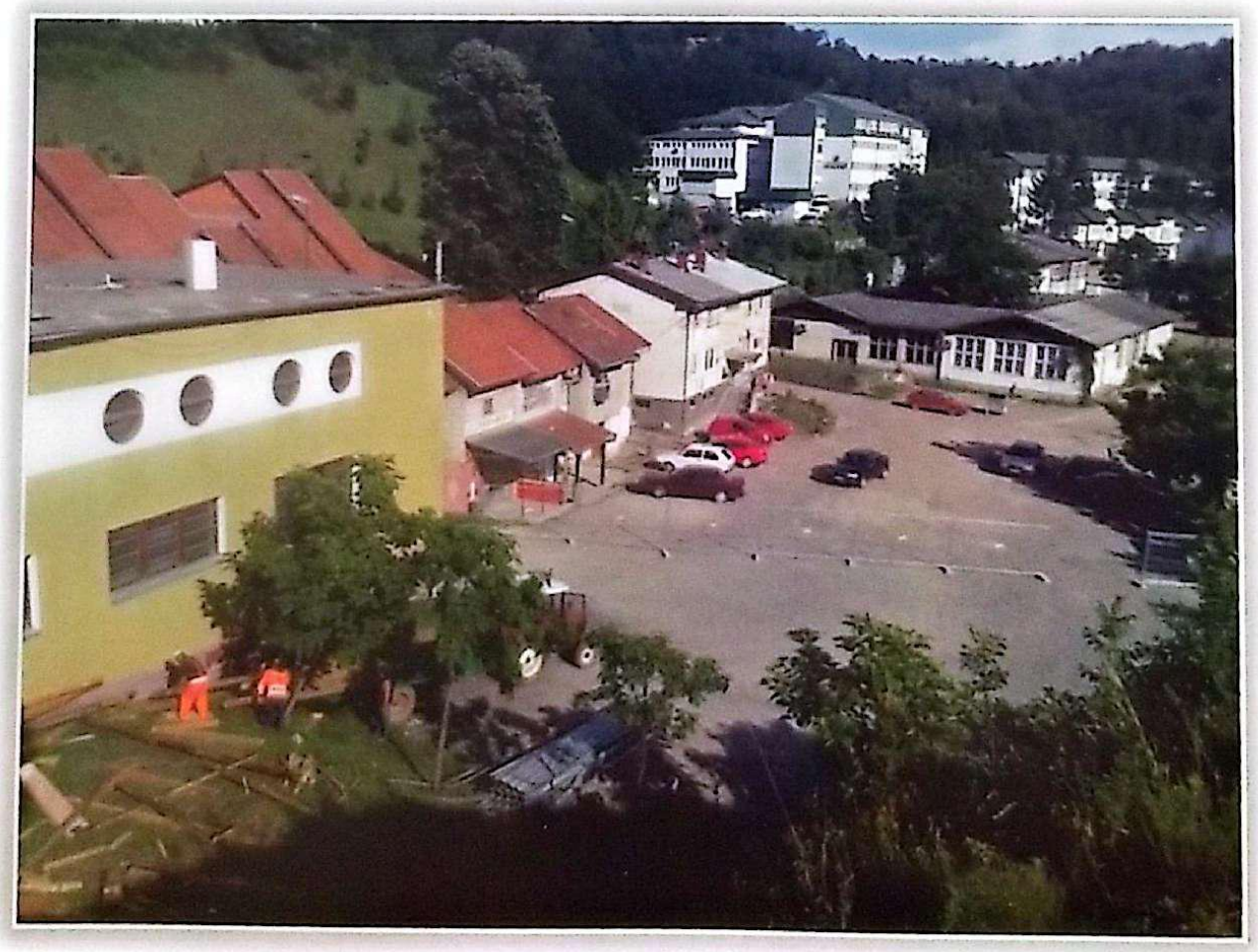

Fotografija 154

Na mjestu današnje stambeno-poslovne zgrade, odnosno fiskulturne sale, nalazio se han Muje Bilalovića. U dijelu konjušnice potkivačke poslove (nalbanta) obavljao je Adem Jabandžić. Konjušnica je služila i kao mjestu smještaja stoke koja je načinila zijan (štetu) i nije se mogla preuzeti dok se ne nadoknadi šteta oštećenom. Sama zgrada bila je na drvenim stubovima konjušnice, a na spratu su bile sobe.

Fotografija 155

Na fotografijama 154 i 155 vidi se zgrada Srednjoškolskog centra. Današnja zgrada gdje se nalaze nasljednice škole Srednjoškolskog centra je u Raduši. Danas u Tešnju postoje sljedeće srednje škole: *Gimnazija, Mješovita srednja škola i Srednja tehnička škola.*

Preko puta Vašarišta u mezarju Obješenica nalazi se mezar velikog pjesnika, **Muse Ćazima Ćatića** (fotografija 158 i 159). Nišani na mezaru Muse Ćazima Ćatića izgrađeni su 1928. godine, na 25 godina od osnivanja *Gajreta*. Mezar je bio zapušten, a poslije rata je obnovljen i postao mjesto koje obilaze đačke ekskurzije iz cijele BiH i gdje se otvaraju manifestacije kulture.

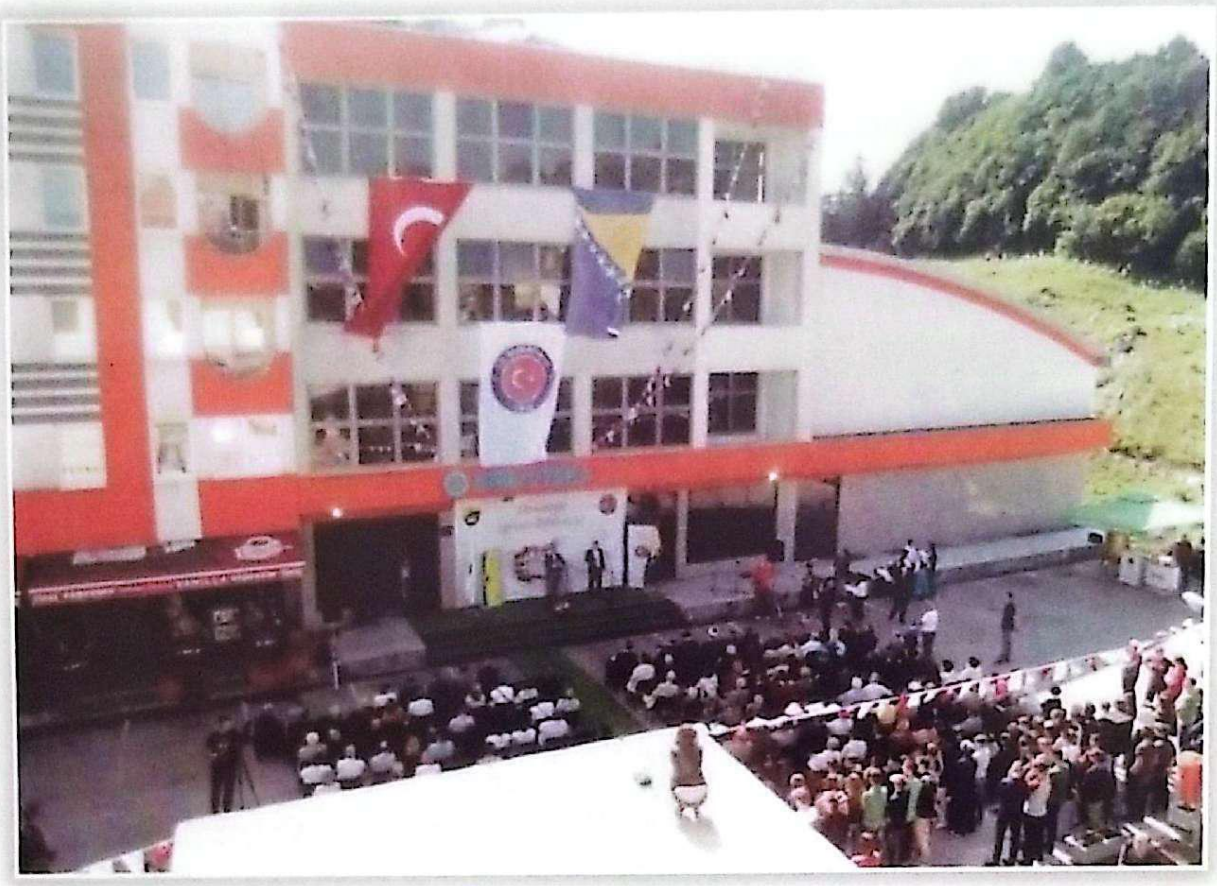

Fotografija 156

Fotografija 157

U mezarju Obješenica nalazi se jedan zanimljiv nišan. To je mezar Ferid-bega Azapagića, sina Mehmeda Teufika, reis-ul-uleme (fotografija 160), koji je akter jedne tragično završene zabranjene ljubavi s početka XX stoljeća. Ferid-beg Azabagić je završio konzularnu školu u Beču. Na samom početku dvadesetog stoljeća dolazi u Tešanj, gdje započinje i tragično se završava ljubavna priča sa suprugom kotarskog namjesnika.

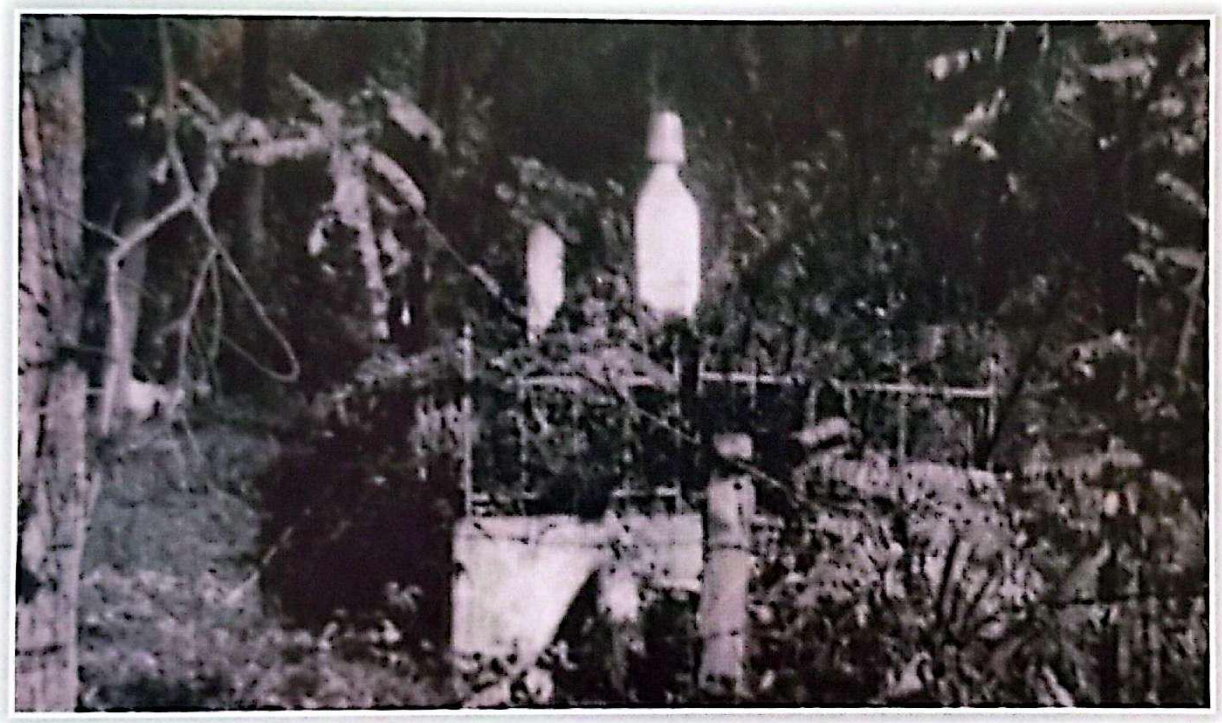

Fotografija 158

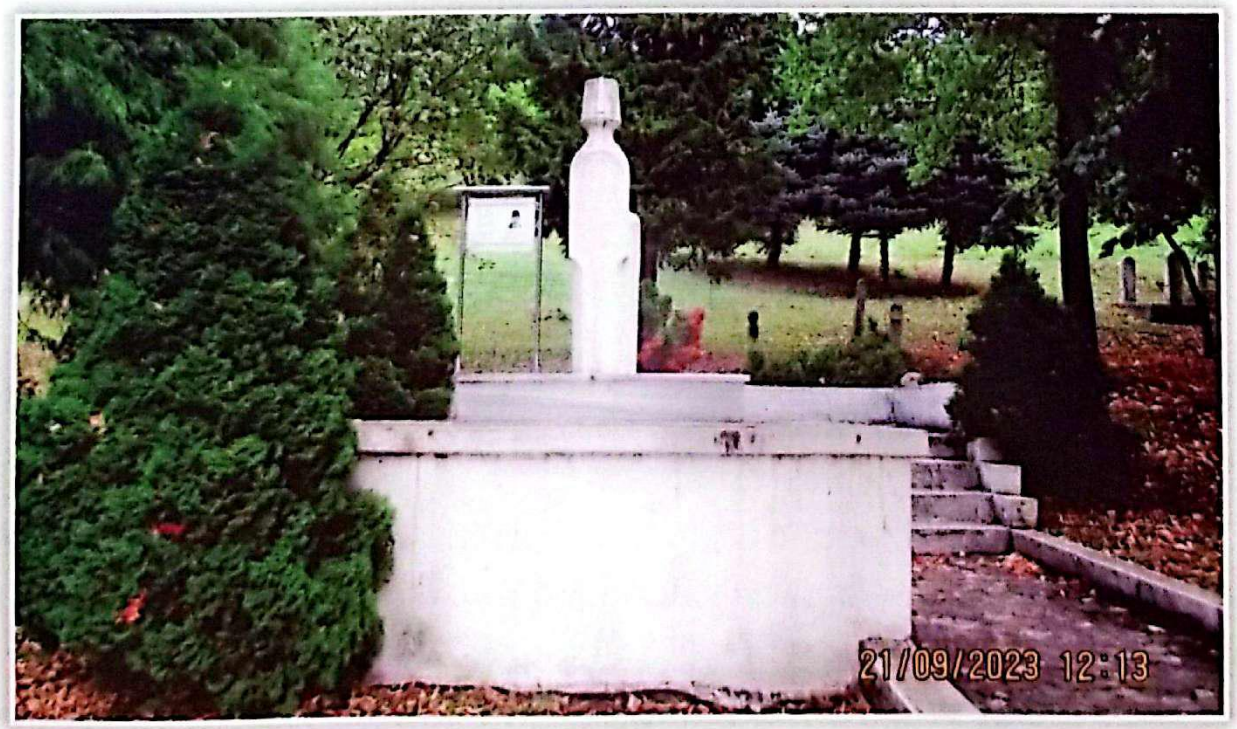

Fotografija 159

Fotografija 160

Uz obalu Tešanjke od današnje sportske dvorane koja se nalazi uz Opću biblioteku, nalazila se zgrada veterinarske stanice, u nastavku uz obalu zgrade limarske radionice *Pobjeda* (fotografija 161) i automehaničarske radionice *Polet*. U produžetku do današnje osnovne škole bio je šljunkasti teren za rukomet, a neposredno uz cestu odbojkaško igralište.

Fotografija 161

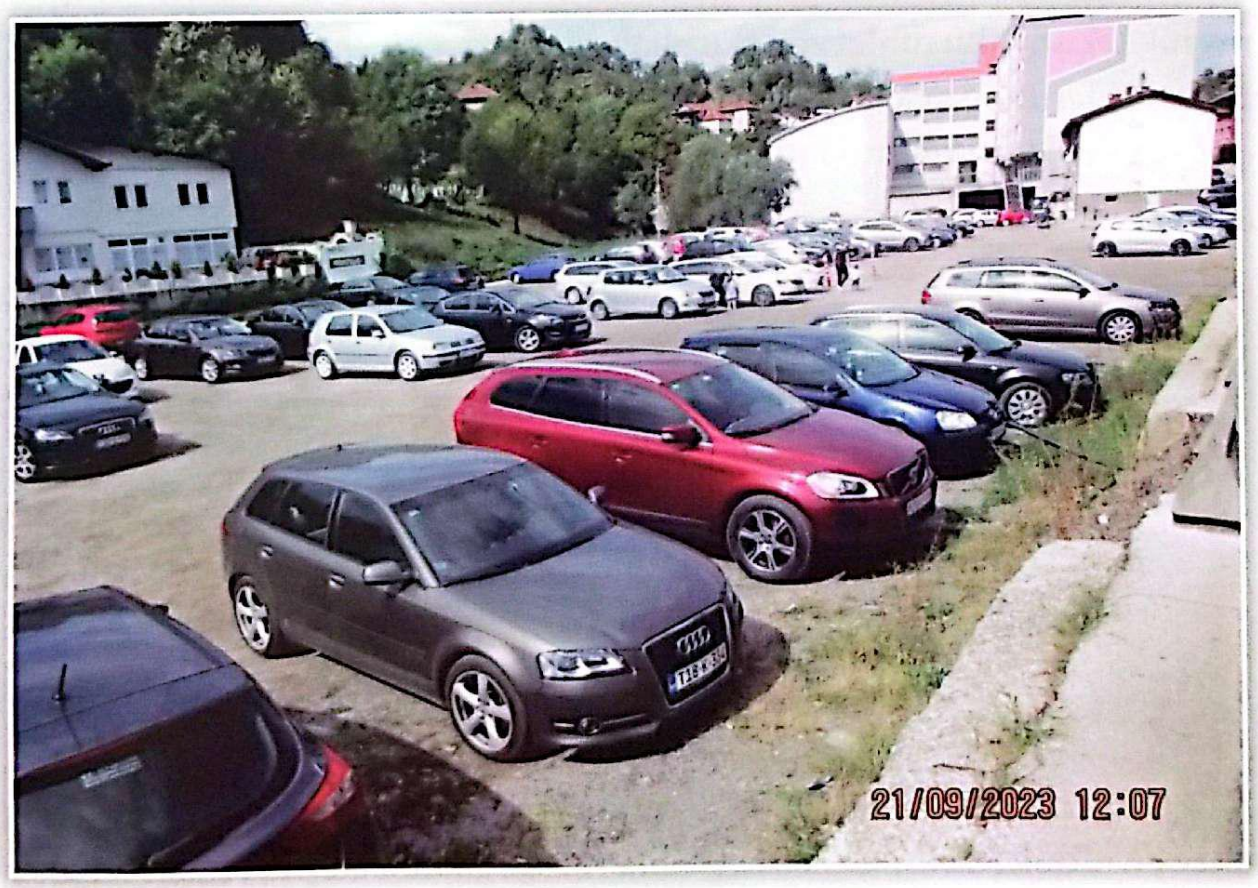

Fotografija 162

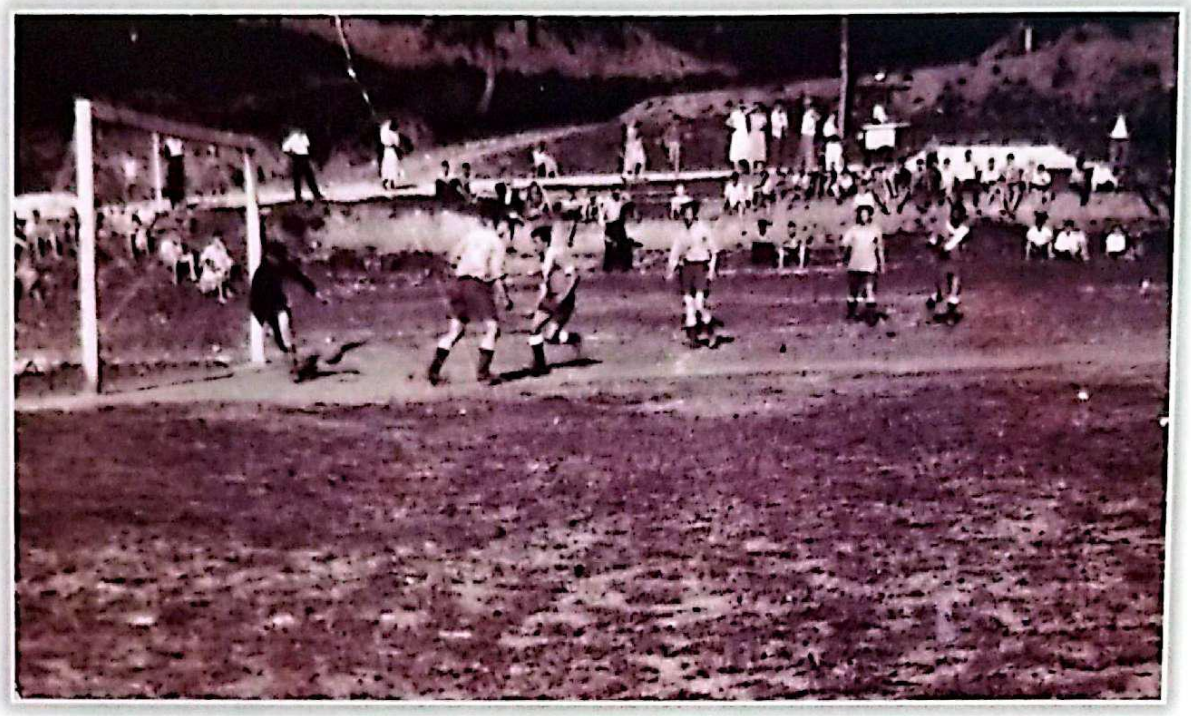

Fotografija 163: Detalj sa utakmice na starom igralištu Toška

Nogometni klub ***Tošk*** *(Tešanjski omladinski športski klub)* osnovan je 1927. godine. Fudbal su inače na ove prostore donijeli radnici *Destilacije drveta* iz Teslića koji su dolazili iz Čehoslovačke. Do Drugog svjetskog rata nije bilo ligaških takmičenja. U goste su dolazile ekipe iz Teslića, Sarajeva, Travnika. Za svaku utakmicu skupljala se ekipa pojačana igračima iz Teslića. Poslije Drugog svjetskog rata, *Tošk* mijenja ime u *Udarnik*, a 1948. godine vraća svoje prvobitno ime. Igra u Dobojskoj, a zatim u Sjeveroistočnoj ligi sa centrom u Tuzli.

Na ovom stadionu (fotografija 163) fudbal se igrao do 1960. godine, kada je *Tošk* suspendovan na dvije godine zbog nereda na jednoj utakmici. Publika je stajala ili sjedila na dijelu između saobraćajnice i igrališta. Za to vrijeme napravljen je stadio na Lukama, a na mjestu stadiona izgrađena škola *Huso Hodžić* 1963. godine. Na fotografiji se vidi put za Dom zdravlja, danas i Opću bolnicu. Izgradnja zgrade Doma zdravlja trajala je od 1954. do 1958. godine.

Stadion nogometnog kluba *TOŠK* na Lukama izgrađen je 1961. godine (fotografije 165 i 166). Zemljište je bilo pod nagibom i trebalo je iskopati velike količine zemlje. Zemlja je kopana radnim akcijama. Na fotografiji 165 nalaze se radnici *Tvornice kožne galanterija Sloga* koji su prvi došli na akciju iskopa.

Fotografija 164

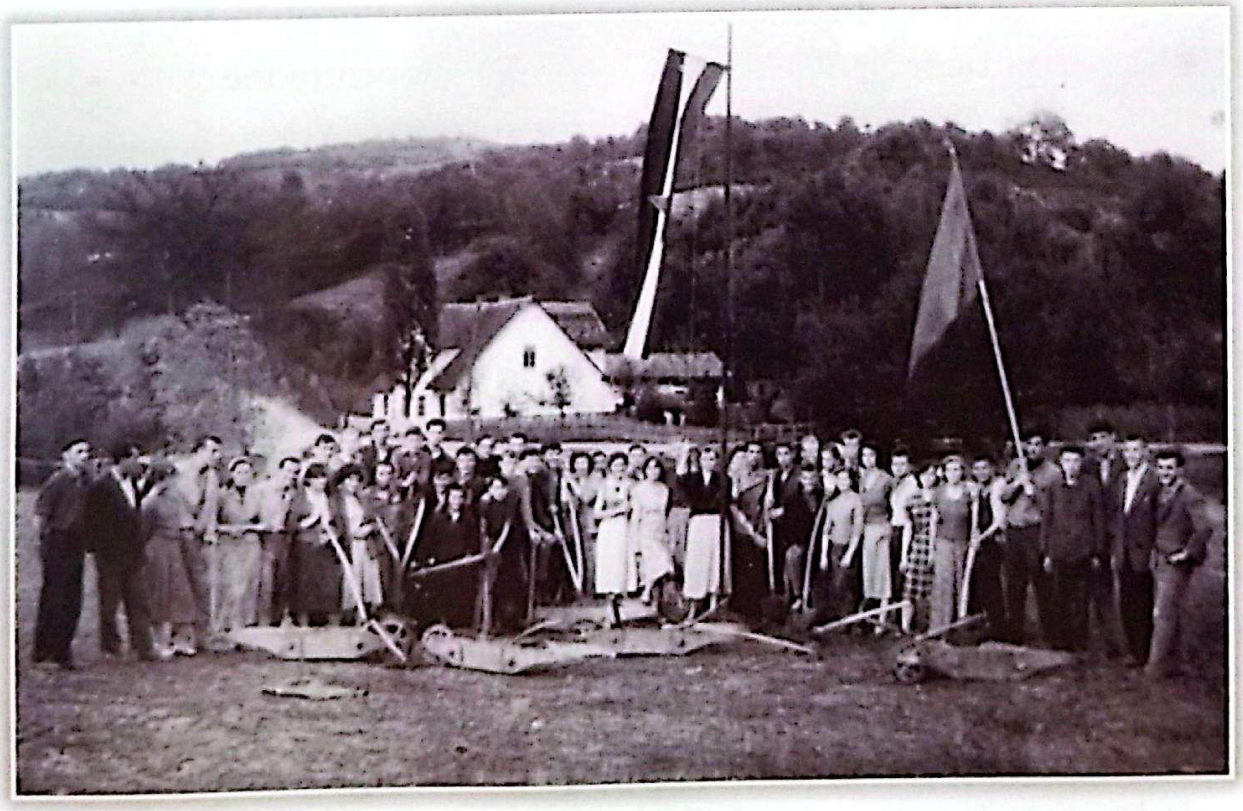

Fotografija 165

Fotografija 166

Od starog stadiona do sastavka Mekiške i Raduške rijeke i Šumske uprave nije bilo niti jednog objekta, izuzev stare Poljoprivredne škole, kasnije osnovne škole i gimnazije. Idući od starog igrališta sa lijeve strane bilo je mezarje koje nije bilo aktivno, ali su se mogli vidjeti nišani.

Godine 1923. izgrađena je zgrada žandarmerijske stanice. Žandarmerijska stanica je iselila 1935. godine, a u zgradi je počela da radi Poljoprivredna škola, a poslije Drugog svjetskog rata Niža poljoprivredna škola. Škola je radila do 1947. godine kada je izgorjela u požaru (fotografija 167). Direktor škole bio je Viktor Beljajev, dok su kao predavači radili Huso Hodžić, Osman Pobrić, Reuf Hanadagić. Svi su kasnije bili pripadnici partizanskih jedinica, a Huso Hodžić narodni heroj. Zgrada je obnovljena pedesetih godina i u njoj se odvijala nastava *Niže realne gimnazije*.

Nakon prelaska na osmogodišnje školovanje u njoj su nastavu imali učenici od V do VIII razreda. Današnji sportski poligon do ove zgrade bio je ogledna parcela poljoprivrednih škola, a zatim školsko igtralište. Nakon

izgradnje zgrade osnovne škole Huso Hodžić 1963. godine u ovoj zgradi se održavala nastava Gimnazije. Poslije izgradnje zgrade Srednjoškolskog centra, u zgradu je smješten *Razvoj project* - prva projektantska kuća u Tešnju. *Razvoj projekt* je projektovao stambene zgrade, gradsku toplanu i dr. Nakon proteklog rata u prizemlju su smještene advokatska kancelarija i privatna firma koja je radile printerske i uvezivačke usluge svih vrsta dokumentacije (fotografija 168).

Na drugoj strani ulice, danas je partizansko groblje. Izgrađeno je prvo obdanište, u koje je kasnije uselila Opća biblioteka. U toj zgradi se nalazi jedan dio zgrade za dnevni boravak djece sa posebnim potrebama, izgrađen donacijom firme *Hifa petrol*.

Fotografija 167

Fotografija 168

Fotografija 169

Fotografija 170

Fotografija 171

Fotografija 172

Prve petospratnice van čaršije izgrađene su na prostoru između zgrade poljoprivrednih škola i Šumske uprave (fotografija 169 i 170). Novo naselje nazvano je *Simetrale*. Sredstvima tvornica i državnih institucija građene su zgrade sa stanovima za njihove uposlenike, a izgradnja i upravljanje vođena je putem Samoupravne interene zajednice za stambenu izgradnju. Prve zgrade napravljene su 1974. godine. U blizini benzinske pumpe INA, firma investitor, *Star-S d.o.o*, izgradila je dvije petospratnice za tržište (fotografija 171 i 172).

U Tešnju je 2023. i 2024. godine porasla potražnja za stanovima. Razlog je izgradnja autoputa, gdje su stanovnici općine naplatili blizu 70 milona KM za kuće i zemlju, zatim dijaspora je prestala praviti kuće pa kupuju stanove, a obzirom na broj zapsolenih, blizu 14.000, kupovna moć je porasla.

SRPSKA VAROŠ (TEPE)

Ulica Srebrenička koja se odvaja od Ulice braće Pobrić kod *ASA* banke vodi prema Srpskoj Varoši - Tepetu i Hrvatinovićima. Nedaleko od crkve *Svetog pokrova i bogorodice* nalazila se zgrada prve medicinske ustanove u Tešnju. Nakon uspostave Odsjeka za zdravstvenu službu pri Zemaljskoj vladi u Sarajevu, nakon austrougarske okupacije, raspoređeni su po jedan doktor i veterinar po okružnim oblastima - kotarima. Ljekar je ordinirao najranije u Tešnju od 1885. godine, a prvi ljekar je bio Jaroslav Wertheimer, a prva babica Rozalija Abramović. Nije zabilježeno gdje je bila lokacija gdje je ordinirao ljekar. Prva namjenska zgrada napravljena je na Tepetu 1885. godine (fotografija 173), u narodu poznata kao *Špitalj*. Ambulanta je radila u ovoj zgradi sve do 1958. godine kada se seli u današnju zgradu *Doma zdravlja*. Krajem devetnaestog stoljeća u Tešnju je liječio travama narodni ljekar Muho Berberović. Bavio se i namještanjem kostiju poslije uganuća ili loma.

Sada je zgrada adaptirana za potrebe boračkih organizacija sa jednom sobom u kojoj je muzejska postavka iz proteklog rata (fotografija 174).

Fotografija 173

Današnja Opća bolnica je nastala od Ratne bolnice formirane 1992. godine. U nastavku ulice sa desne strane nalazi se pravoslavno groblje.

Fotografija 174

Tepe je naselje sa zapadne strane grada koju su naseljavali pravoslavni stanovnici i koja je u popisu stanovništva 1850. godine imala 88 kuća i 208 muških stanovnika. U osmanlijskom popisu iz 1850. godine je bila mahala i zvala se Varoš. Poslije je nazvana Srpska varoš.

Na Tepetu se nalazila crkva, pravoslavna škola i crkveni objekti. Stanovnici su se bavili trgovinom i zanatima. Na šemi prikazanoj na fotografiji 175 (iz rukopisa *Nastanak i razvoj porodice Tanasić u 19. i 20.* vijeku) može se vidjeti približan položaj školskih i crkvenih objekata.

Objekat pravoslavne crkve na Tepetu sagrađen je 1853. godine (fotografija 177). Zbog oštećenja nastalih od sjeline je prestala sa radom 1923. godine. Crkveni zvonik je izgrađen 1878/79. godine, kada je nabavljeno i crkveno zvono. Bio je odvojen od objekta crkve. U neposrednoj blizini je bila prvoslavna škola pa je zvonik služio i kao školsko zvono.

Škola se vidi na fotografiji 178, napravljenoj dvadesetih godina 20. stoljeća na kojoj je Drago Tanasić sa svojim rodicama. Na mjestu stambene zgrade na raskrsnici ulica prema Trčici i Hrvatinovićima izgrađena je crkvena kuća 1890. godine. Poslije Drugog svjetskog rata u zgradi je bila kasarna i opštinske finansije, a zatim je na tom mjestu izgrađena stambena zgrada u kojoj je jedno vrijeme bio Biro za zapošljavanje.

Stara škola, sagrađana je u prvoj polovini 19. vijeka, nalazila se na lijevoj strani sokaka koji ide iz Zvečaja prema Tepetu uz samu stijenu.

Nova *Crkva Svetog Pokrova i bogorodice* na Griču (fotografije 181,182 i 183) je osvećena i stavljena u funkciju 1971. godine, a opsluživao ju je sveštenik iz Doboja, jer tešanjska parohija je tada imala svega 160 kuća i bila mala da bi imala stalnog sveštenika.

Njena gradnja započeta je prije Drugog svjetskog rata (fotografija 181), nastavljena krajem šezdesetih (fotografija 182) i zvaršena 1970. godine (fotografija 183). Zemljište za gradnju crkve na atraktivnom mjestu darivao je Adem-aga Mešić, a svojim dobrovoljnim radom i zapregama i drugi muslimani su pomagali njenu gradnju.

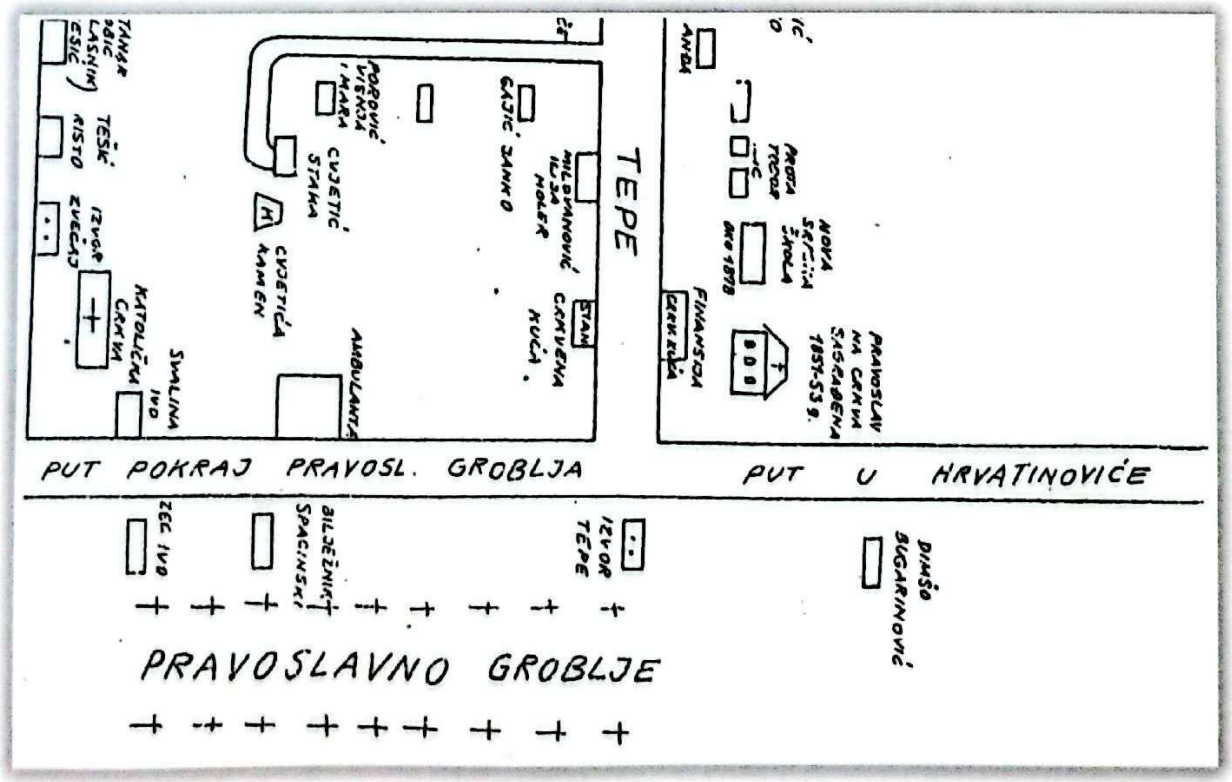

Fotografija 175

Crkva je u svom posjedu imala oko 100 ikona, od čega 35 uvezenih, većinom iz XVIII i druge polovine XIX stoljeća. Najljepša među ikonama je ikona Bogorodice sa Hristom, rad majstora s primorja iz kraja XVI stoljeća. Ikone su se nakon rušenja stare crkve nalazile u crkvenim zgradama, zatim su od 1948. godine bile na tavanu porodične kuće Mirka Blatančića, da bi se vratile u novu zgradu crkve izgrađene 1970. godine. Tokom proteklog rata smještene su, po nalogu vlasti, kao tešanjska kulturna baština posebne vrijednosti, u trezor *Privredne banke Sarajevo*. Poslije rata, konkretno 2000. godine, izvršen je popis ikona i predaja Srpskoj pravoslavnoj zajednici. Ikone su pod motivom zaštite i restauracije prenesene u Bijeljinu. To je bio samo izgovor, nisu vraćene.

Fotografija 176

Fotografija 177: Pravoslavna crkva izgrađena 1853. godine

U zgradi škole koja se vidi u pozadini na fotografiji 178 učitelj Stevo Petranović je 23.05.1865. godine priredio pozorišnu predstavu *Judita*, Hebela, prvu u Bosni i Hercegovini.

Fotografija 178

Fotografija 179

Na fotografiji 179 desno je stambeni objekat gdje je bila crkvena zgrada, kasarna i *Biro za zapošljavanje*. Crkva je bila u srednjem dijelu fotografije 10-20 metara iza kontejnera, a na fotografiji 168 bio je zvonik po informaciji starijih mještana.

Fotografija 180

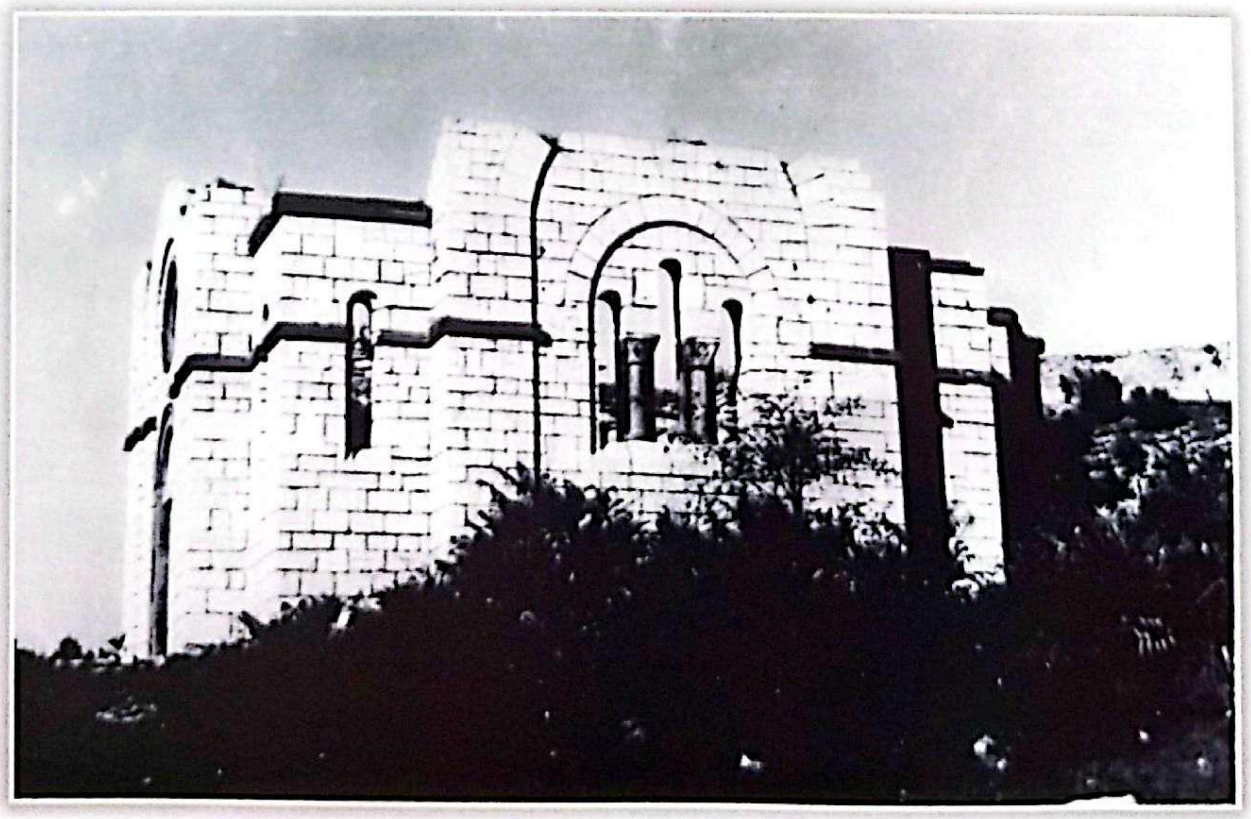

Fotografija 181

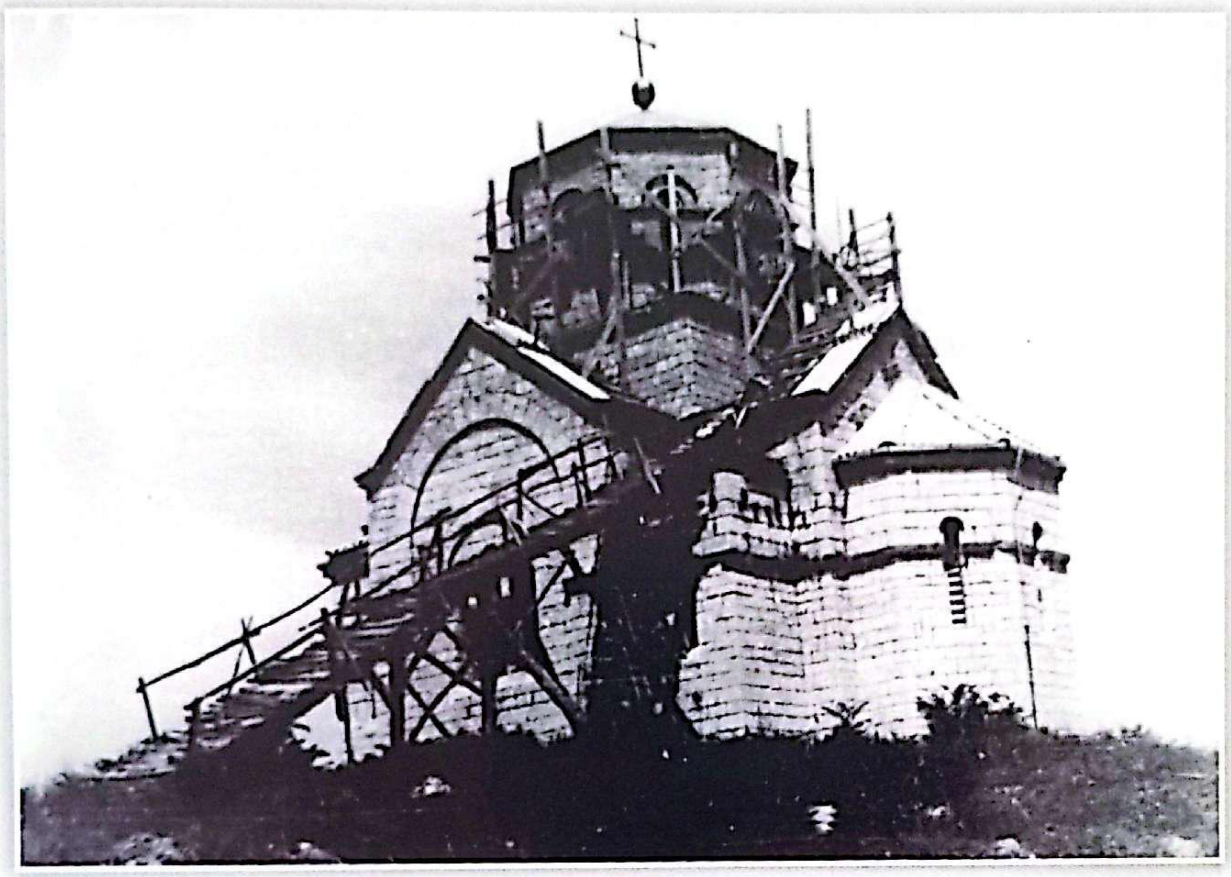

Fotografija 182

Fotografija 183

Prva meteorološka stanica u Tešnju postavljena je 1895. godine (fotografija 184). O meteorološkoj stanici brinuo je učitelj Ilija Terzić. Tu je bila i kuća Mirka Blatančića na čijem tavanu su bile pravoslavne ikone.

Fotografija 184

ZVEČAJ (UL. KRALJA TVRTKA)

U Tešanj se ulazi uskim tjesnacem između Gradine i Tepeta, koji se naziva Zvečaj. Iza dijela tjesnaca koga čini Grič sa desne strane, na izlazu iz grada, nalazi se Katolička crkva sv. Petra i Pavla (fotografija 186). Potreba za izgradnjom katoličke crkve proistekla je iz činjenici da su najveći broj kotarskih namještenika i sam kotarski namjesnik bili katolici. U traženju mjesta za lokaciju bilo je dosta teškoća. Crkva je trebala biti blizu zgrade kotara, a obzirom na tjeskobu prostora oko zgrade teško se moglo naći rješenje, a da ne naruši čaršijsku arhitekturu ili da crkva dobije dominaciju nad džamijama. Pronađeno je rješenje današnje lokacije. Crkvu je projektovao poznati arhitekta iz Sarajeva, Josip Vancaš.

Crkva je 2016. godine od strane Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika proglašena nacionalnim spomenikom BiH.

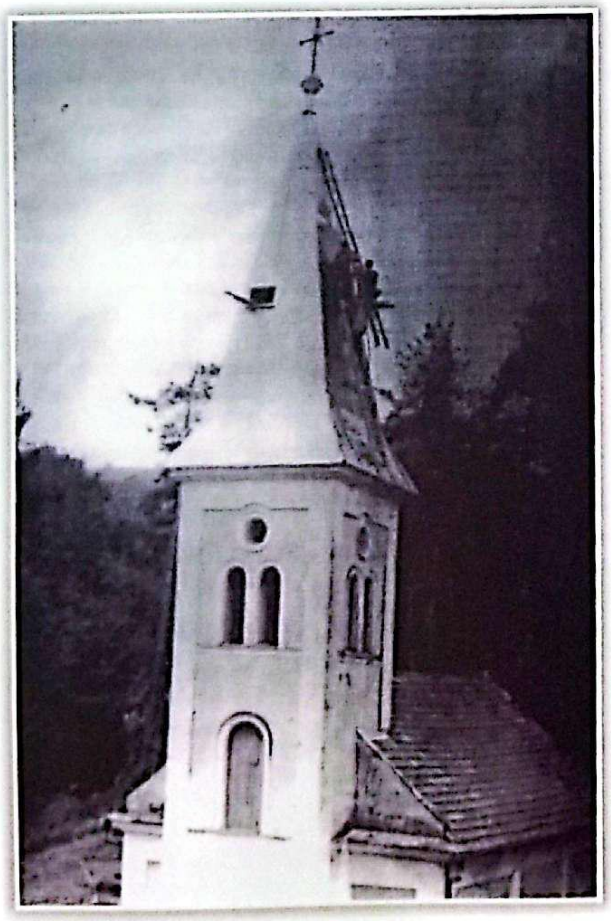

Fotografija 185

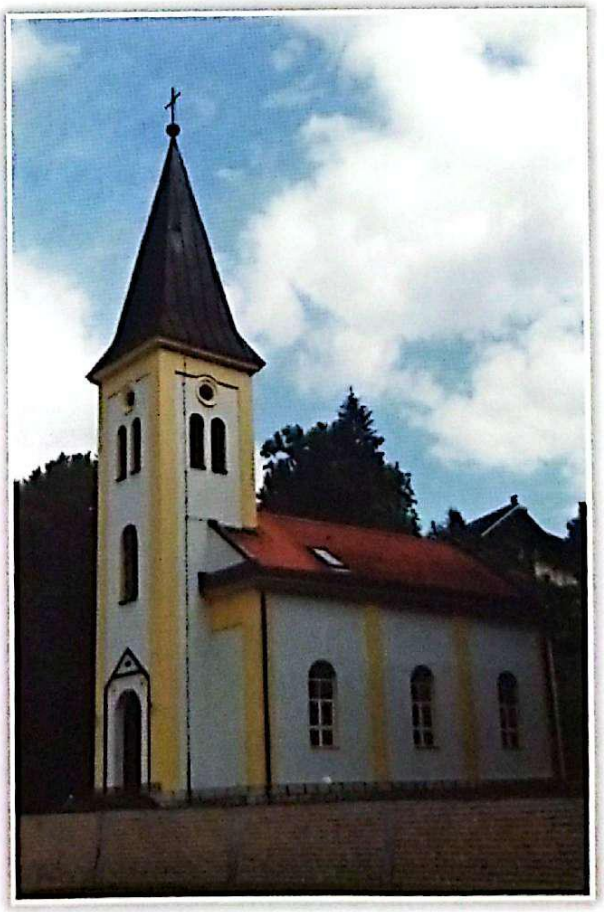

Fotografija 186

Na fotografiji 185 tešanjski limari popravljaju krov crkve bez skele. Odnos Tešnjaka prema hrišćanskim vjerskim objektima od davnina je pozitivan. Tako su obje crkve sačuvane tokom rata 1992-1995. Firma *Hifa tank* je finansirala popravku i fasadu na crkvi sv. Petra i Pavla.

Do crkve se nalazi izvor vode Zvečaj. Ovaj izvor je bio vodoizdašan i poznat sve dok se na Tepetu nisu pošle graditi stambene zgrade čije su otpadne vode zagadile izvor. U nastavku sa desne strane su bile kuće pravoslavaca, a kasnije, katolika i muslimana. Između saobraćajnice i Gradine bila je kuća Muharema i Safije Merdan (fotografija 186), na mjestu današnjeg parkinga (fotografija 191). Muharem Merdan je u prizemlju kuće imao kovačnicu. Bavio se izradom raznih dijelova od čelika, ali i drugim poslovima. Bio je i kinooperater. Cesta u Zvečaju bila je puno uža nego danas. Ovaj pogled od kuće Muharema Merdana pokazuje stijenu nasuprot Gradine između kojih je proticala Tešanjka (fotografije 187 i 188), praveći vir gdje se veća količina vode nalazila pod stijenom Gradine. Zvečaj je bio kupalište za hrabre. Voda je bila dublja i podvačila se pod Gradinu. Sa stijene su skakali i kupali se najhrabriji, a jedan od najhrabriji je bio Fejzo invalid. Tada je u Tešanjci bilo ribe koja se pored lova udicom, lovila i rukama ispod kamenica.

Fotografija 186

Fotografija 187

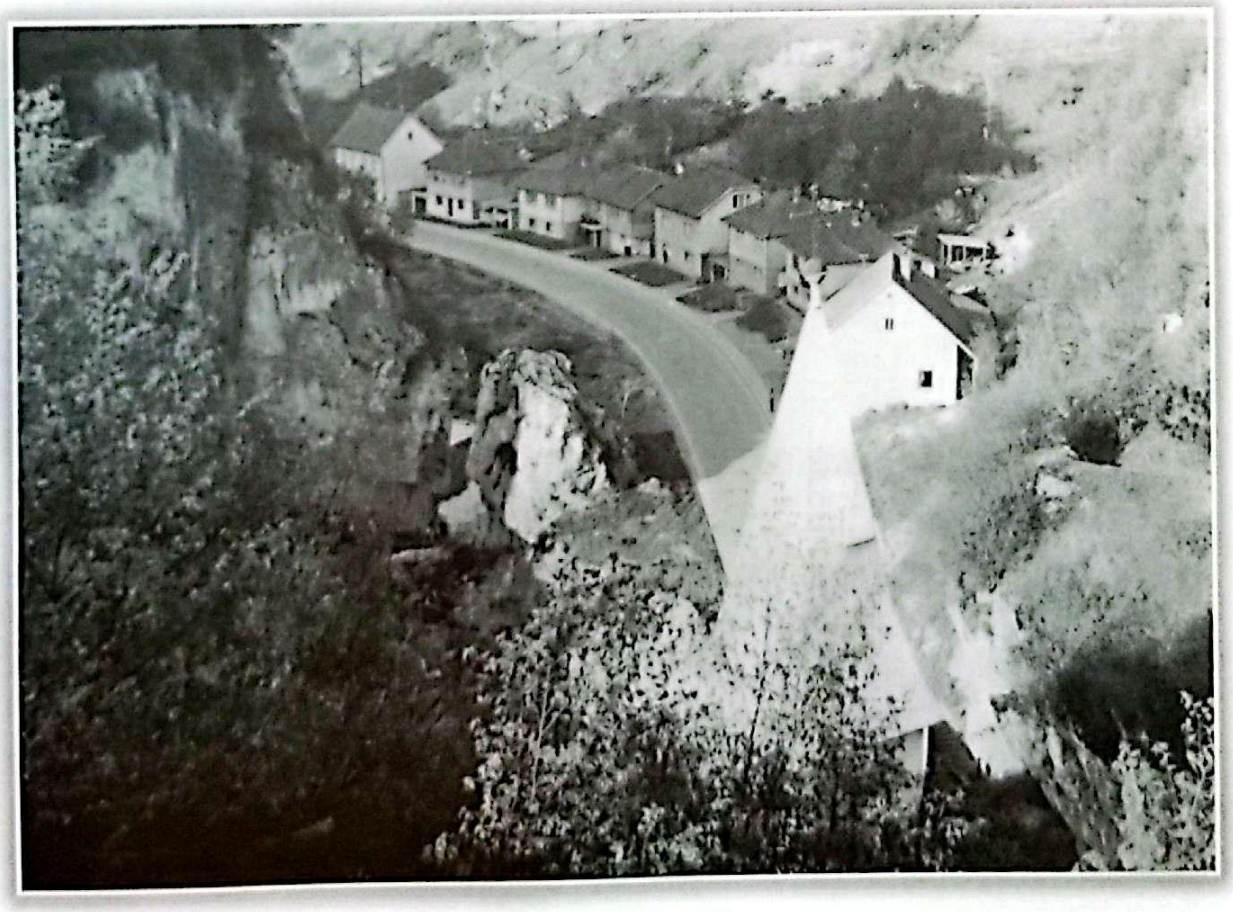

Fotografija 188

Fotografija 189

Na fotografiji 189 je nova zgrada Centra za socijalni rad koja je u završnoj fazi gradnje. Napravljena je uz staru zgradu Centra. Na foto-skici 190 može se zapaziti da su na donjem dijelu Zvečaja stanovali Sabataj Albahari, Risto Blagojević, Dučići i Petrovići. Miloš Petrović je bio ugostitelj, ali i slikar. Poznata je njegova fotogarfija Gornja čaršija, *Tešanj 1932. godine*. Danas na ovom dijelu stanuju muslimani, katolici i pravoslavci.

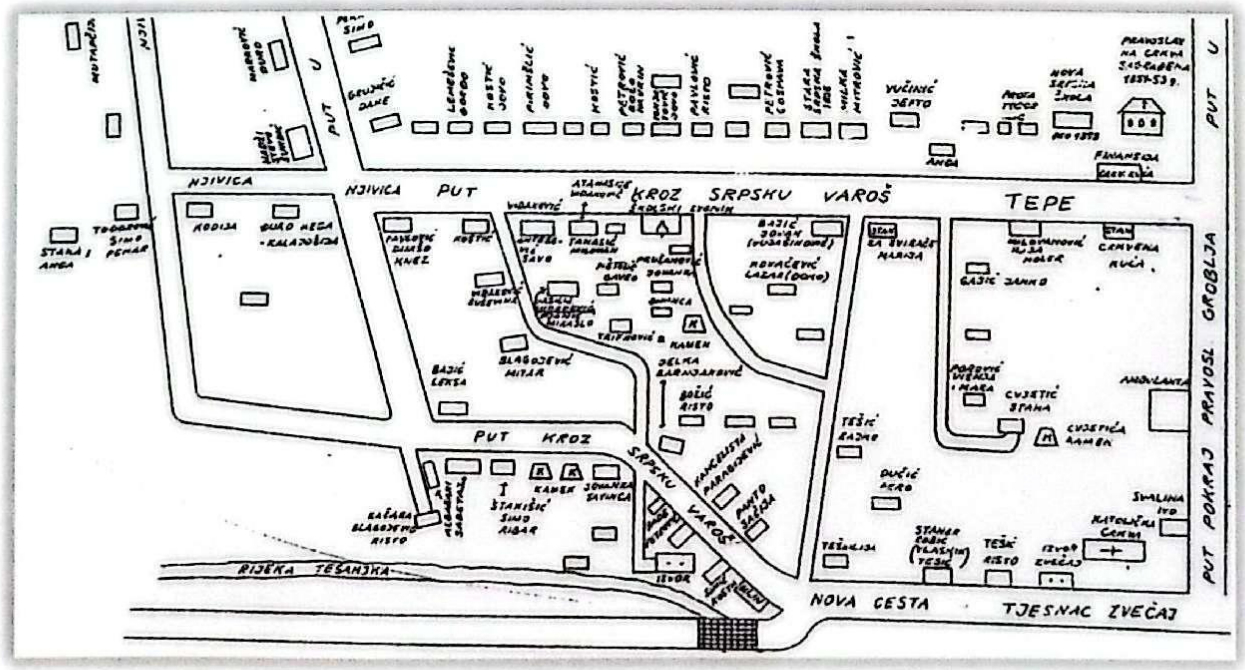

Fotografija: Skica sa pregledom stanovnika iz 1905-1910. godine

Fotografija 191

Fotografija 192

Fotografija 193

Fotografija 194

Na ulazu u grad cesta se odvaja prema Gornjoj čaršiji, a drugi krak se odvaja preko Zvečaja u Donju čaršiju. Tu je nekada bio Emkin han (fotografija 193). Tešanj je kroz dugi period imao veliki broj hanova. Od onih za koje se zna, pored Emkinog, jedan je bio ispod Sahat-kule, drugi na Musali, treći na Numeri. Na putu karavana u blizini Tešnja bilo je hanova čije se lokacije mogu naći na austrougarskim kartama (Zmajevac, Kajmići, Kotlanice, Marin Han i dr.)

Zgrada na fotografiji 195 zvala se Katanga. Imala je različite stanare i dućane u prizemlju. Tu je nekada bio električni mlin Ademage Mešića. U njoj su bili uglavnom stanari. U zgradi do Katange bila je u prvo vrijeme smještena *Reiffeisen banka*, a preko puta za Hrvatinoviće napravljena je stambena zgrada. Investitor je *Transped*.

Zgradu Katange je kupila firma građevinska firma *Hrvić gradnja d.d*, napravila novu zgradu sa stambenim i poslovnim prostorima za tržište (fotografija 196).

Fotografija 195

Sada se u ovoj zgradi nalazi Biro za zapošljavanje, Poslovna jedinica PIO/MIO, kladionica. Nizvodno od Katange, iza autobuske stanice, bio je izvor vode Trčice, sa desne obale Tešanjke nasuprot austobuskoj stanici. U Trčici du bili kovačnica i nekoliko dućana sa ćepencima. Tu je bila i kačara Milutina Blagojevića.

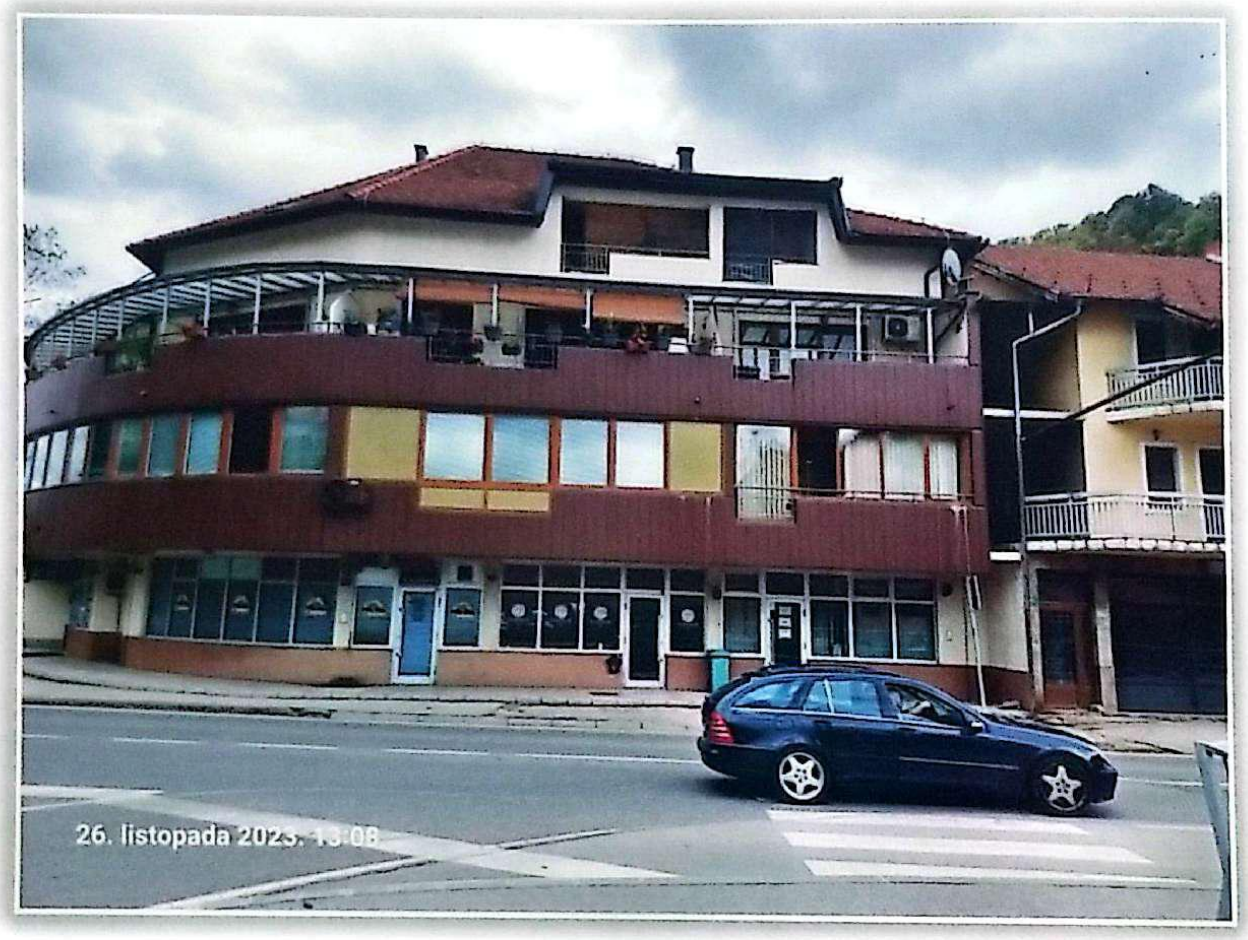

Fotografija 196

SERAVA (UL 9. SEPTEMBRA)

Današnje Ulica *9. septembra* i Ulica Adema Prnjavorca, kod starijih mještana, poznate su kao *Mala* i *Velika Serava*. Duž ovih ulica izgrađen je kanalizacioni odvod od kamena sa gornjim dijelom u obliku luka. Tešanj je imao gradsku kanalizaciju još u vrijeme austrougarske vladavine. O tome svjedoči naziv ulice *Serava* i ostaci kanalizacije (fotografija 197).

Fotografija 197

Na fotografiji 198 je akcija uređenja prostora 1951. godine. Desno je kuća Mešića. Zgrade u sredini napravljene su 1913. godine i vlasništvo su Riste, zatim sina Milutina Blagojevića. Milutin je u prizemlju imao kafanu. Današnji vlasnici su Milutinova djeca. Zgrada se ne koristi za stanovanje. Na fotografiji desno izgrađena je zgrada Udruženja za uzgoj i zaštitu sitnih životinja.

Prema informaciji članova porodice Hadžiahmetović, zgrada na fotografiji 200 pripadala je porodici Nisima Albaharija. Gornju etažu kupio je Ismet Hadžiahmetović, a donju Hasan Kapić. Nasljednici su prodali kuću Šemsi Ahmiću, vlasniku firme *Inter*. Zgrada je porušena, napravljena nova, a spratovi su prodati na tržištu, a u prizemlju je poslovni prostor. Kuća porodice Albahari spominje se i u Srpskoj Varoši, tako da ova lokacija kuće Nisima Albaharija nije sigurna.

U Seravi su stanovali slastičari Tahirović koji su jedno vrijeme pravili kolače u kući. Tu je bila i zgrada u kojoj je bila smještena opštinska uprava, a na drugoj strani kovačko-kolarska radnja Franje, a poslije Osme Kerića.

Fotografija 198

Fotografija 199

Fotografija 200

Fotografija 201

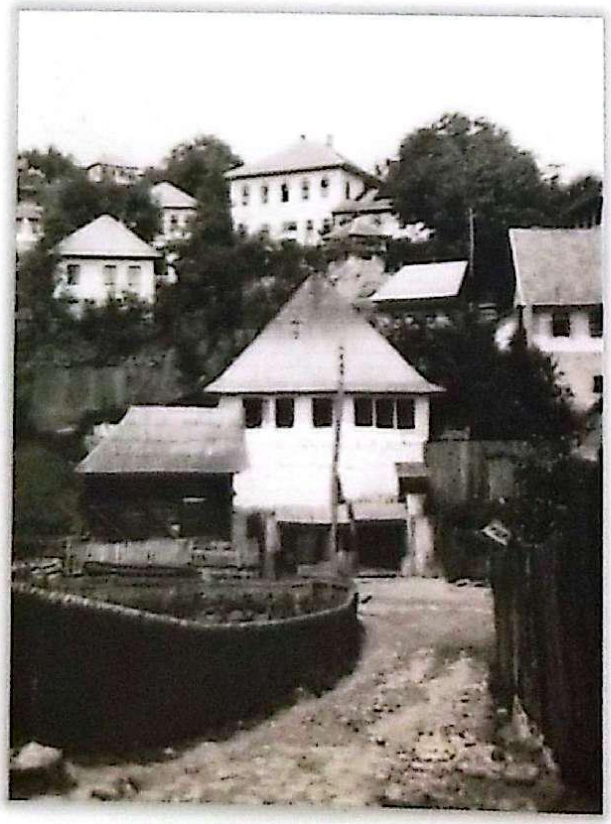

Fotografija 202

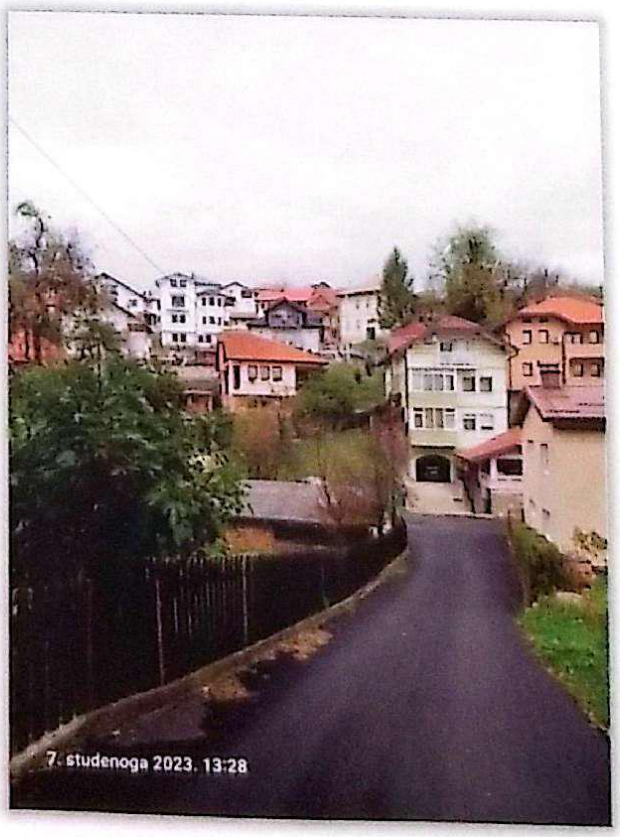

Fotografija 203

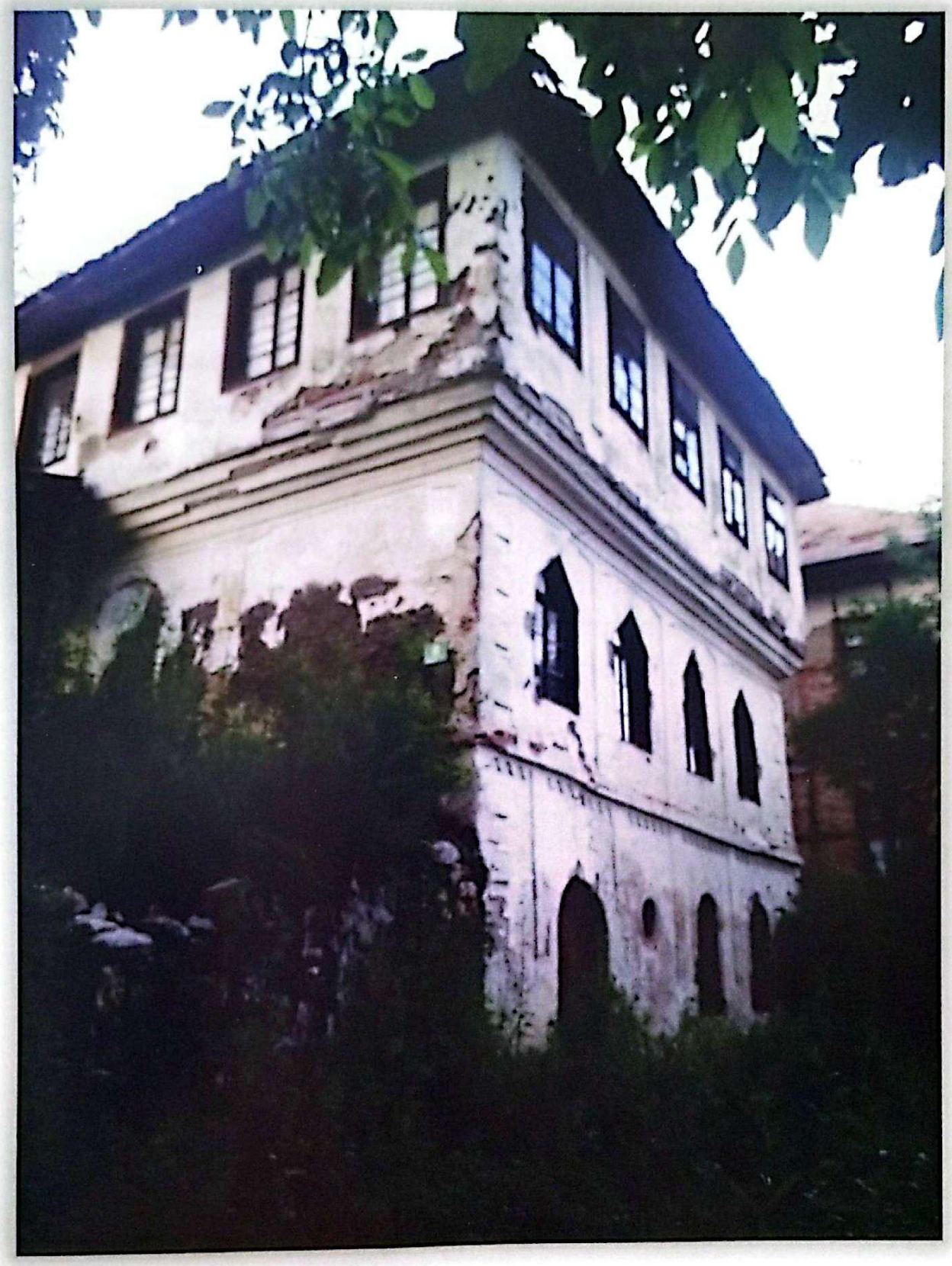

Fotografija 204

Na fotografiji 201 nalazila se pekara Sulje Prnjavorca, kasnije sina Adema. Pored pekare Suljo je imao koncesiju na mlin u vrijeme Kraljevine Jugoslavije. U ugovoru je pisalo da je morao jedan dan mljeti žitarice besplat-

no za siromašne stanovnike. Ispod Suljine pekare su kuće porodice Pašić. Ibro je imao stolarsku radionicu, a naslijedili su ga sinovi Mujo i Kasim.

Stolarsku radionicu imao je Smail Mehinagić u staroj kući, na čijem mjestu je kuću napravio sin Hidajet, a danas je u vlasništvu Hidajetovog sina Envera. Smailovi sinovi Suljo i Edib su naučili zanat kod njega. Po zadatku Sreskog narodnog odbora, Suljo je formirao Sresku stolarsku radionicu sa sredstvima za rad Smailove stolarije. Edib je od početka radio u toj firmi, a kasniji su nasljedniku firme *Ukusu*. Rođen je 1927. godine i danas je jedini živi pripadnik partizanskih jedinica iz Drugog svjetskog rata na tešanjskoj općini.

Kroz mahale su prolazili uski sokaci. Kuće pokrivene šindrom bile su ograđene tarabama, a unutar su bile avlije. Avlije su najčešće imale kaldrmisane staze i cvjetnjake te poneku sadnicu voća. Fotografija 202 prikazuje upravo to. U drugom dijelu fotografije su Vina na kojima su bile građene najljepše kuće u Tešnju. Na fotografiji 204 vidi se jedna takva, koja je izgrađena u tom dijelu grada. Između nje i Eminagića konaka ima nekoliko takvih zgrada.

ABDIPAŠIN KVART (UL. ALI PAŠE HEĆIMOVIĆA)

Na početku ulice koja je bila dio puta Šeher-Prnjavor nalazi se zgrada u čijem prizemlju je samosposluga firme *AS d.o.o.* Tu je bila zgrada u kojoj su bli proizvodni kapaciteti za proizvodnju cipela i tapetarskih proizvoda. Poslije Drugog svjetskog rata u Tešnju su radila četiri obućara i dva opančara. Formirana je Zanatlijsko obućarsko-opančarska satlerska zadruga *Jeidinstvo,* koja je bila smještena u ovoj zgradi, izgrađenoj poslije Drugog svjetskog rata kao najveća građevina. To je prva zgrada koja je urađena u Tešnju poslije 2018. godine. Prozvodila je dječiju, žensku, mušku obuću i opanke. Tako je 1949. godine proizvela; 571 par muških cipela, 429 ženskih, 229 dječijih, 218 ženskih i dječijih kožnih cipela sa kožnim đonom i 700 kožnih opanaka.

Fotografija 205

Prije Drugog svjetskog rata na početku u prizemlju bila je pekara Muhe Mehinagića Čole, do njega je bila radionica majstora Pečija kod koga su električarski zanat završili Mesud Kerić i Mesud Deljkić, prvi Tešnjaci sa ovim zanatom (fotografija 205). Inače Peči je bio Jevrej, ali se početkom Drugog svjetskog rata deklasirao kao katolik, Hrvat, da bi se spasio progona. Do njega je bila kafana koju je držao Hakija Agić. Vlasnica zgrade je bila hadži Emina Eminagić koja je izdavla i sprat. Plato ispred zgrade prije Drugog svjetskog rata služio je za parkiranje fijakera koji su vozili za Jelah. Sa desne strane bila je kafana Muje Dizdarevića.

Zgrada u sredini je pripadala porodici Širbegović. Poslije su u prizemlju bile prodavnice. Jedna je bila Zadružnog magazina, radnju je vodio Fadil Abduzaimović, a u drugom dijelu je bila prodavnica *Ukusa*. Na spratu su bili stanari.

Između dvije zgrade sa bijelom fasadom (fotografija 205) bila je drvena džamija koja se zvala *Serava*. Njen vakif je bio Fehim ef. Smailbegović. Džamija je bila drvena. Izgorjela je u nekom od velikih požara u ovom dijelu grada. Na tom mjestu bili su česma i kiosk. Danas je tu porodična zgrada porodice Halilović. Vakufsko zemljište je dobiveno kao kompenzacija za zemljište na kome je izgrađena višespratnica u Karauli gdje je apoteka *Tefarm*.

Na fotografiji 205 vidi se ulazak partizana u grad 1944. godine, a na fotografiji 190 prikazan je defile tešanjskih vatrogasaca.

Na zidu zgrade (fotografija 190) piše *Kreditna banka*. Osnovana je kao Narodna kreditna banka, a zatim je nosila ime *Kreditna banka d.d.* Likvidirana je 1928. godine. Predjednik je bio Smail-beg Ferizbegović, kasnije je direktor bio Miloš Tanasić. Ova banka je bila konkurentska *Muslimanskoj trgovačkoj i poljodjelskoj banci* na čijem čelu je bio Ademaga Mešić

Nakon *Zanatlijsko obućarsko-opančarska satlerska zadruga „Jeidinstvo"* uspostavljena je tapetarska radionica. Cipelari su prekvalifikovani u tapetare. Tapetari su se spojili sa stolarima *9. september* i tako je nastala 1957. godine firma *Stolarsko tapetarska radionica Ukus*. Nakon preseljenja *Ukusa* u Bukvu 1967. godine zgrada je vlasništvo *Vemala* trgovačke kuće. Poslije

Fotografija 206: Defile vatrogasaca

Fotografija 207

proteklog rata u postupku privatizacije zgradu je kupila firma *AS d.o.o.* U prizemlju je samoposluga, a sprat je izdavan banci, Udruženju privrednika i dr.

Zanatske radionice su prerastale u preduzeća. Nalazile su se u glavnoj saobraćajnici u gradu gdje nije bilo prostora za širenje. Firme se sele u Bukvu počev od 1960. godine.

Eminagića konak je historijska građevima koja je odlukom Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika je 2005. godine proglašena nacionalnim spomnikom BiH. Bila je vlasništvo bogate veleposjedničke i trgovačke porodice Emina Eminagića. Od 1980. je bila napuštena i zapuštena (fotografije 208 i 209). Općina Tešanj je kupila objekat i uz pomoć međunarodnih organizacija dala joj prvobitni oblik gradeći ju potpuno identičnim materijalima, kakvim je prvobitno građena. Potiče iz početka XIX stoljeća, jedna je od njastarijih i najljepših objekata stambene arhitekture na području Tešnja pa i BiH. Danas zgradom upravlja JU Muzej i uz Gradinu najposjećenije je mjesto turista (fotografija 210).

Fotografija 208

Fotografija 209

Fotografija 210

U Abdipašinom kvartu nailazimo na dvije lijepe stare zgrade porodica **Mujičić** (fotografija 211) i **Širbegović** (fotografija 212).

Širbegovići su bili velikoposjednici, bankari. Ibrahim i još dvije porodice iz Tešnja i Maglaja su bili zadnji sokolari u Evropi u doba Austrougarske. Muhamed je trgovac i bankar, prvi je u Tešanj donio klavir, tenis, uveo kuhinju "ala franko" (evropsku kuhinju). U kući se i danas nalaze tepih i sehara, izuzetne starosti i ljepote.

U kući Hamze Širbegovića, sina Muhameda i dvije oduzete kuće do nje, poslije Drugog svjestkog rata formiran je Državni dječiji dom za nezbrinutu djecu - ratnu siročad. U Domu je 1946/47 školske godine bilo osamdesetero djece.

Trgovine Aširage Mujičića smo nalazili u drugim dijelovima čaršije, a na fotografiji 211 je njegova kuća, već oronula, ali je zadržala svoj prvobitni oblik. Preko puta Aširagine kuće bilo je parkiralište za njegove automobile. Prvi automobil je kupio 1927. godine proizvođača *Ford* za 26.000 jugoslovenskih dinara (fotografija 213).

Fotografija 211

Fotografija 212

Fotografija 213

Avdibdipašina džamija izgrađena je prije 1640. godine (fotografija 214 i fotografija 215). Obnovio ju je 1781. godine Abdulah paša Defterdarija. Poznat je po tome što je popio otrov uz riječi: *Glavu ću dati, ali ne dam nijednog kamena nego kao bosanski vezir izručiti Pounje Austriji.* Jedina džamija koja je zadržala drvenu munaru.

Fotografija 214

Fotografija 215

Harman džamija (fotografija 216) dobila je ime po turskoj riječi *harman* što znači *guvno*. To je naziv za mjesto na kome se vršila pšenica sa zapregom. Inače naselje oko džamije stanovnici zovu Guvna. Nema tačnog podatka kada je izgrađena i ko je vakif. Vjerovatno je i na ovom mjestu bio mesdžid. Obnovljena je 1863/64. godine, a obnovio ju je Sejid Sulejman Hasanbegović. Ulica u kojoj se nalazi džamija nosi njegovo ime.

U haremu džamije ukopan je Adem Handžić. Handžić je bio doktor nauka, historičar, naučnik i velikan bosanskohercegovačke, regionalne pa i evropske osmanistike. Ukopan je u haremu ove džamije gdje mu je otac bio imam.

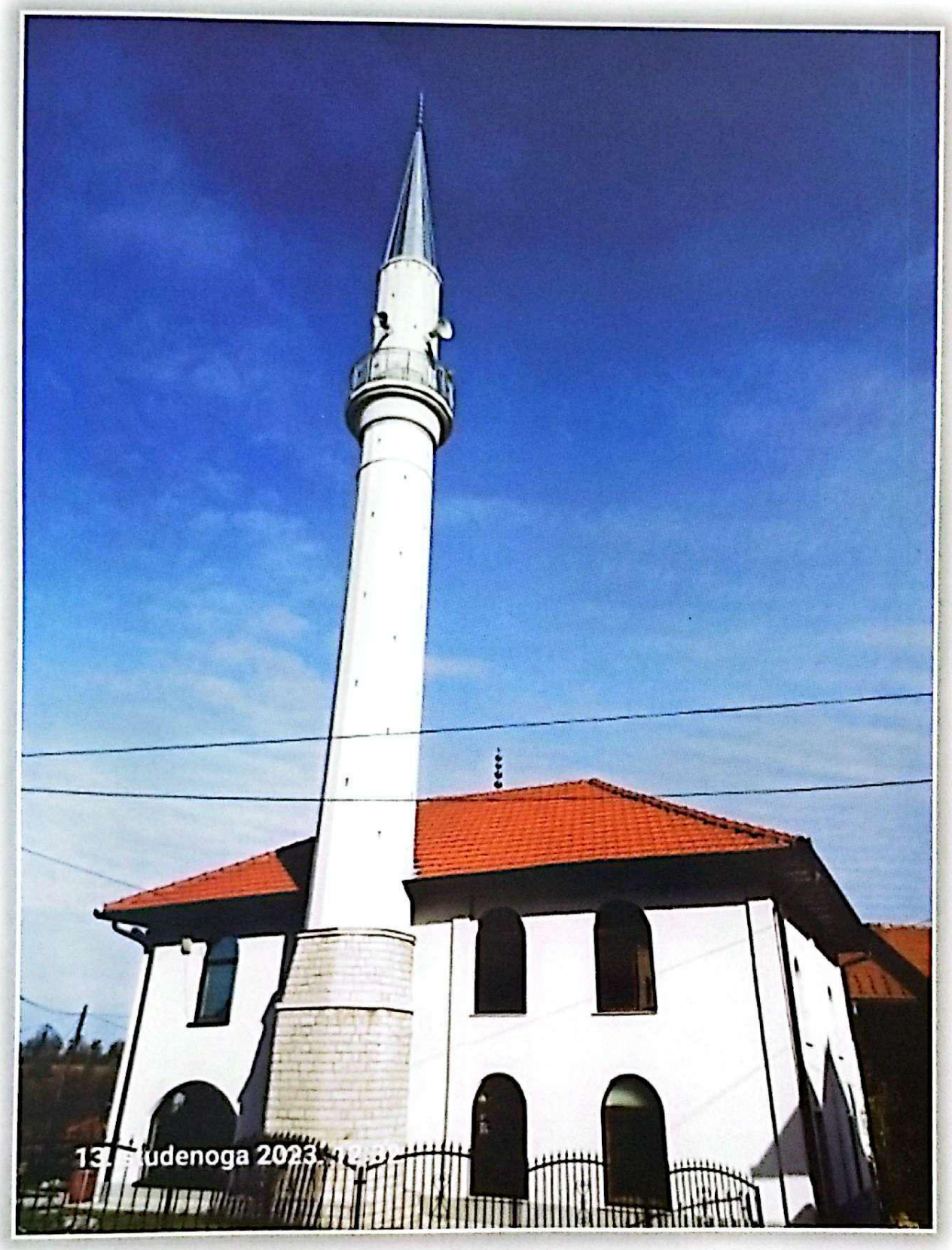

Fotografija 216

Na fotografijama 217 i 218 je pogled iz Abdipašinog kvarta na Gradinu.

Fotografija 217

Fotografija 218

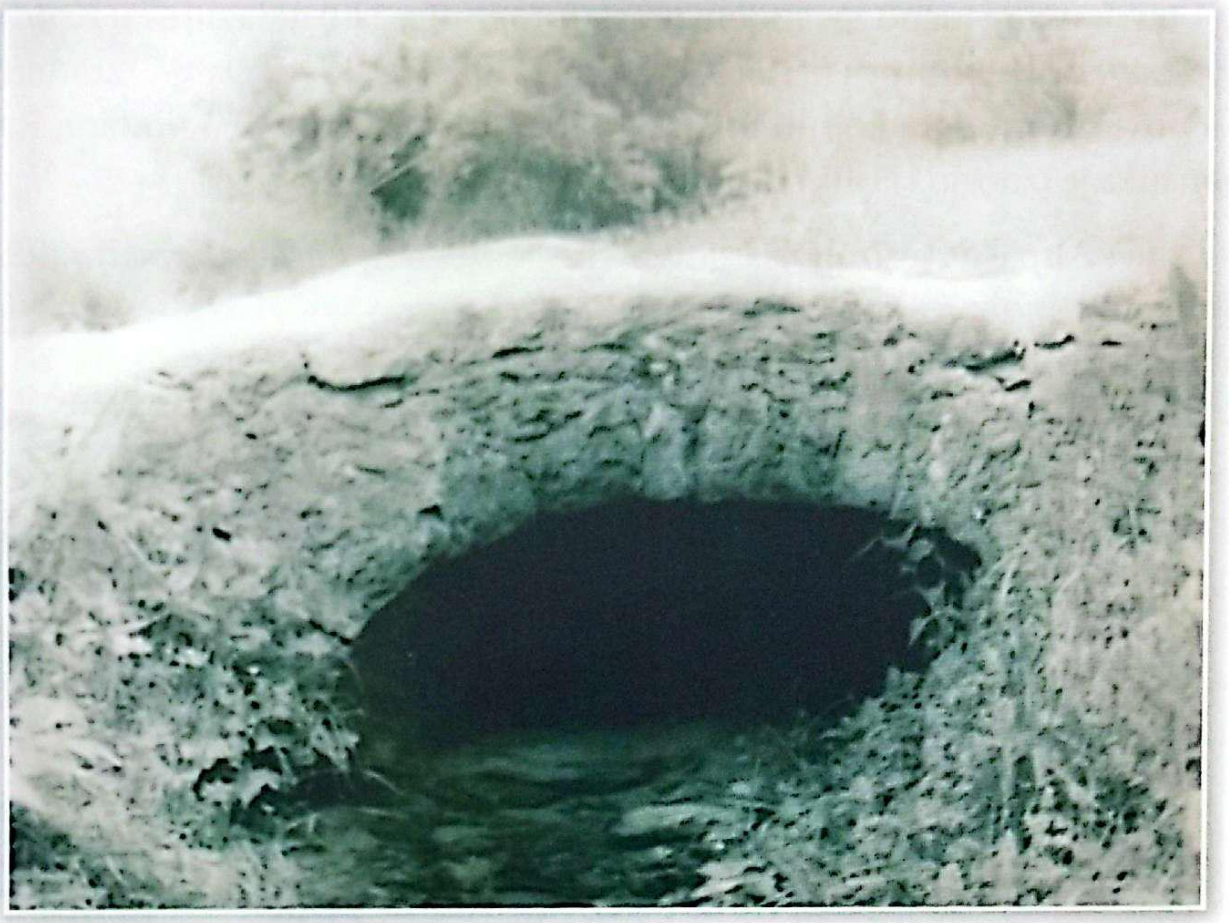

Fotografija 219

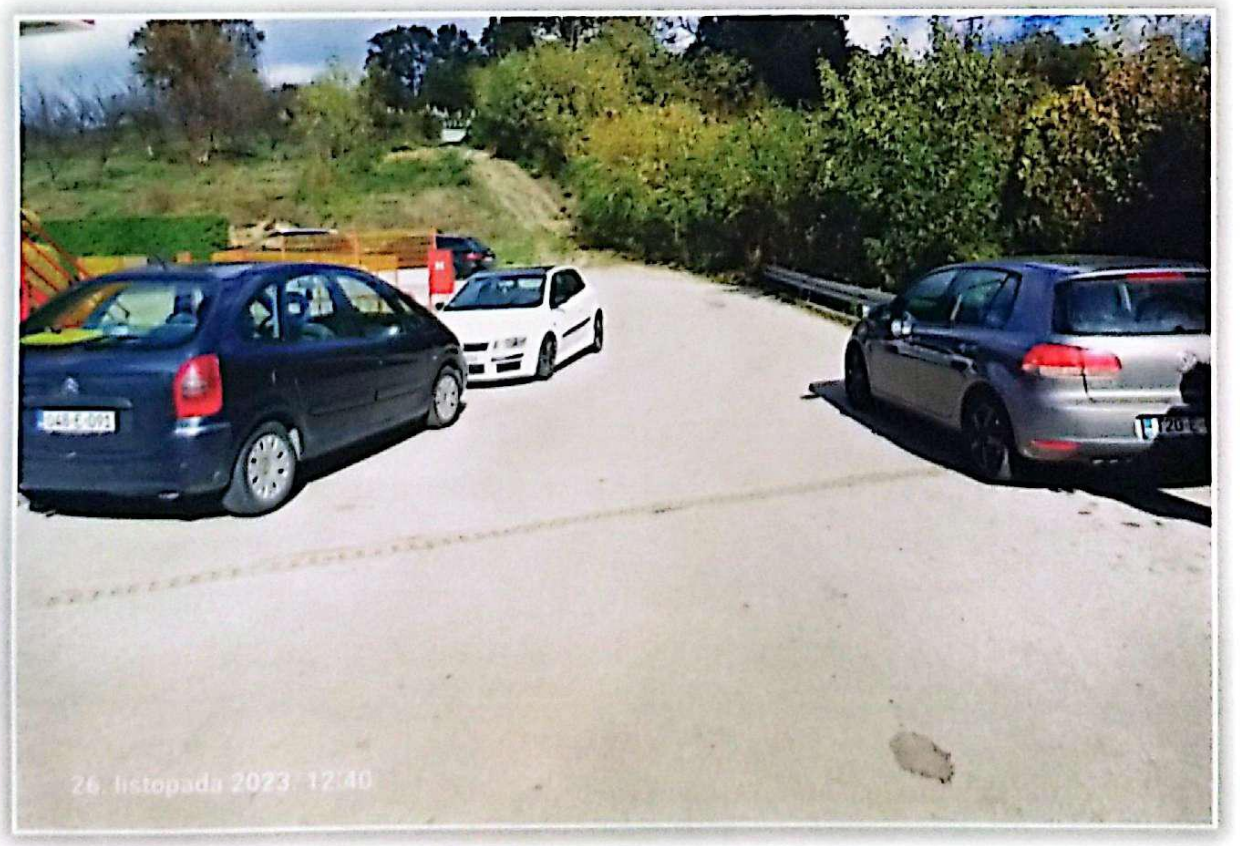

Fotografija 220

Stari kameni lučno zasvođeni most (fotografija 220) nalazio se u Krndiji, kod benzinske pumpe *Hifa oil*. U narodu je nazivan *Rimski most*. Izrađen je od povećih kvadera koji su tokom vremena korištenja bili oglodani. Raspon luka je iznosio 1,5 m, a širina 1,7 m.

Ulica Alipaše Hećimovića dolazi do stambenog naselja **Krndija** (fotografija 221).

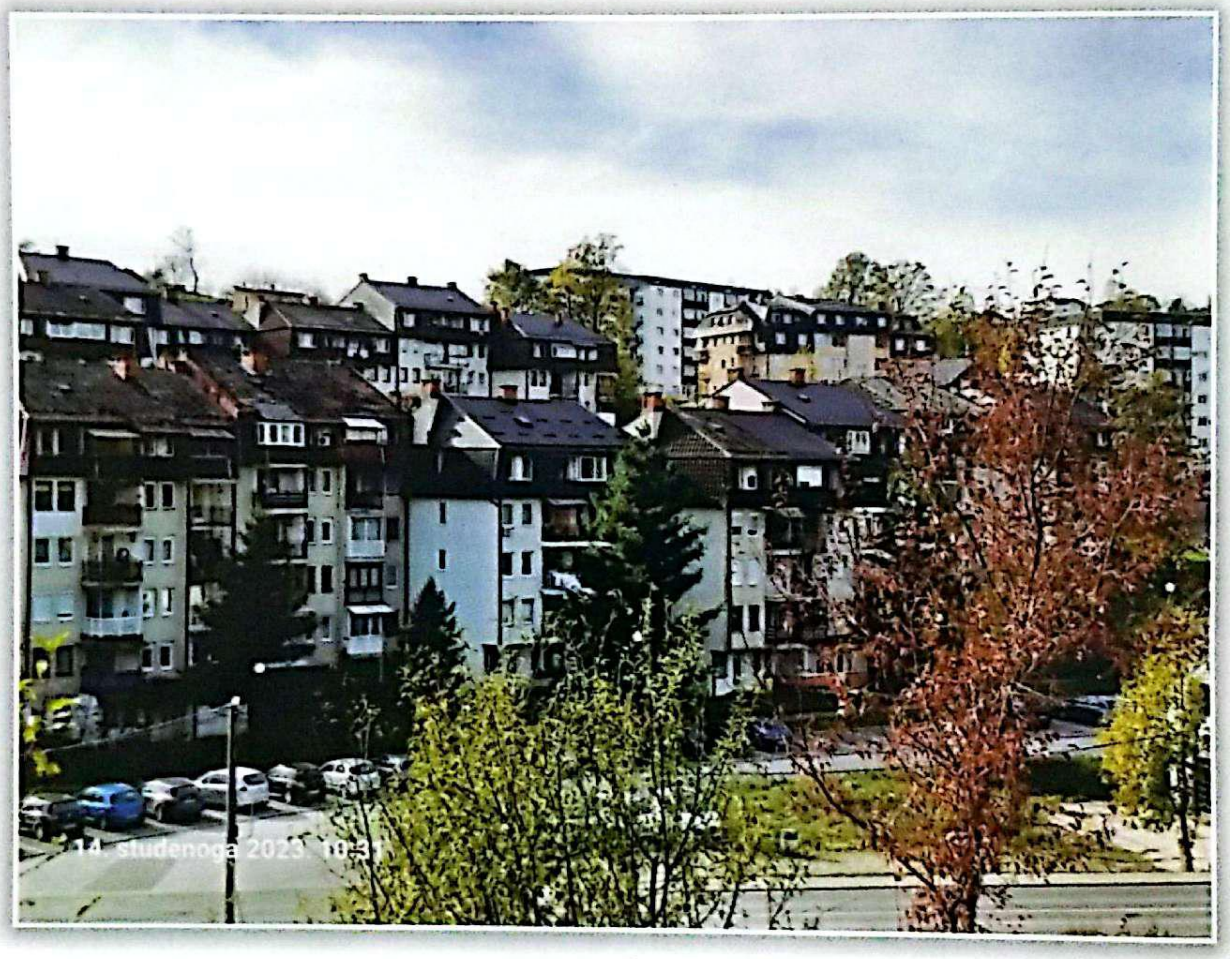

Fotografija 221

Poslije popune prostora za stambenu izgradnju u Simetralama, počinje stambena gradnja, opet petospratnica, sredinom osamdesetih godina u Krndiji (fotografija 221). Dovedena je infrastruktura (grijanje, voda, kanalizacija). Gradnja se intenzivirala posljednjih desetak godina. Gradila je firma *Hrvić gradnja d.o.o*, a trenutno je u fazi gradnje još jedne zgrada.

NUMERA (UL. ENESA GALIJAŠEVIĆA)

Polazi od Trga Ferhad-bega prema zapadu. To je ujedno i početak karavanskog puta iz Tešnja prema Travniku. Na početku ulice se nalaze dućani sa ćepencima. Jedan broj dućana je restauriran. To su bile male trgovine. Dolaskom Jevreja u drugoj polovini IX stoljeća sa desne strane (fotografija 222), nasuprot dućanima sa ćepencima, bile su trgovine Mamina Albaharija. Njegov sin Nisim je uz Husu Hodžića jedini narodni heroj iz Tešnja u Drugoom svjetskom ratu. Dućani su bili sa ćepencima. U tom redu bile su trgovine Hodžića, Golubovića, Hadžismajlovića, Brka, prodavnica kreča porodice Vehab. Medžlis IZ nastoji ih otkupiti i restaurirati na oblik kakav je bio prvobitno. Jedan broj je već otkupljen i restauriran. Iza dućana se nalazi Ferhad-begova džamija.

Fotografija 222

Fotografija 223

Fotografija 224

Fotografija 225

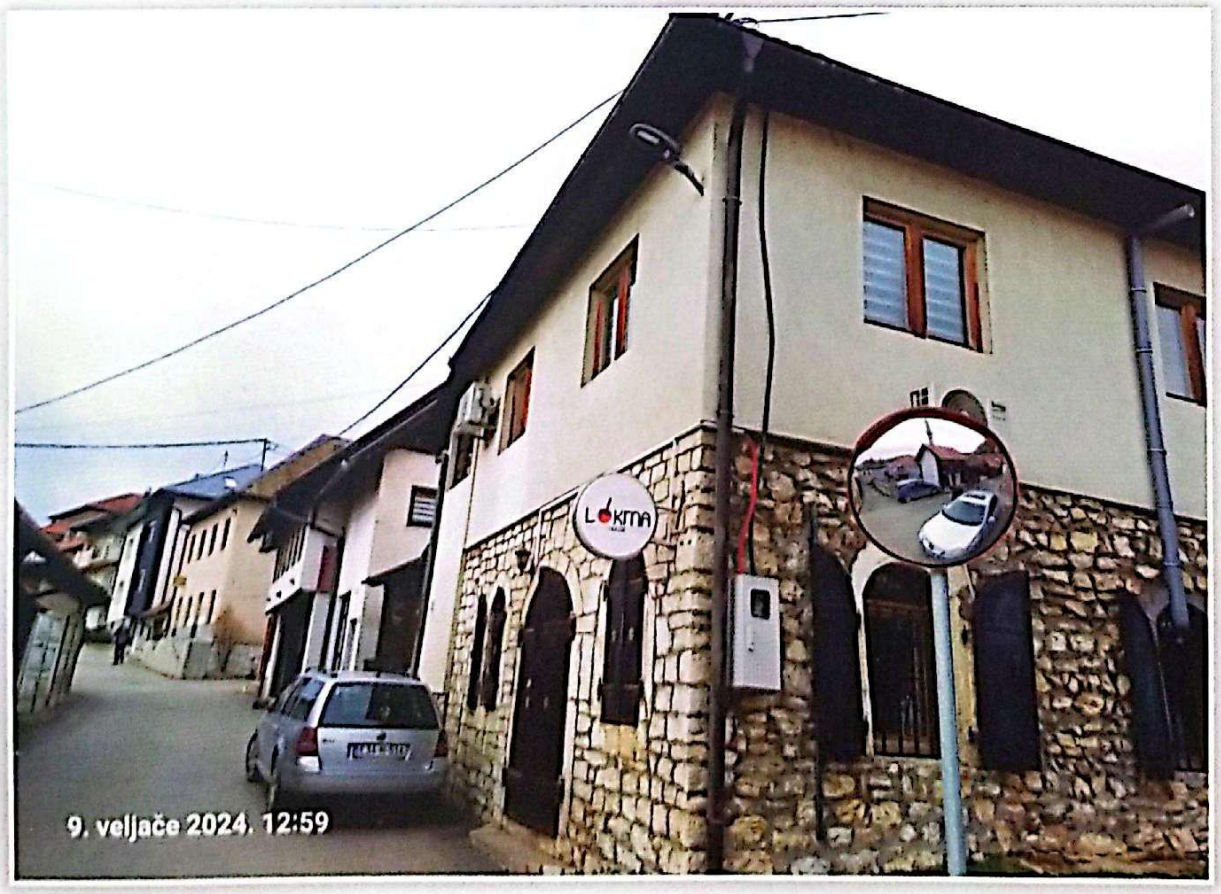

Fotografija 226

U zgradi na fotografiji 224 bila je trgovina sa magazom u podrumu, zatim radionica terzije Sejde Krdžalića. Prije zadnjeg rata, zgradu je kupila porodica Kahrimanović, jedno vrijeme držali su restoran *Saraj* i zatvorili. Sada (fotografija 225) nije u upotrebi. Preko puta se nalazi zgrada foto 226 u kojoj je po usmenim informacijama bila banka. Trezor banke bio je u prizemlju. Dalje uz Numeru sa desne starne bile su zgrade sa dućanima.

Kod skretanja za Tabake bile su tri radionice. U polovini jednog objekta bila je kovačnica Mustafe Hafizovića (fotografija 227), desna stara trošna zgrada, a u drugoj polovini kolara Mustafe Isića. Preko puta je bila kovačnica Sulje Silajdžića.

U kovačnicama su rađene potkovice za konje i vršeno potkivanje. Kovane su čelične spojnice za grede kod pravljenja kuća (oblika širokog slova U sa oštrim završecima koji se ukivaju u grede). Rađeni su metalni dijelovi za kola i druge kučne potrepštine.

Fotografija 227

Kod skretanja u Malu Seravu sa desne strane bile su kuće Đonlagića, begovske porodice tešanjskih trgovaca i posjednika. Prva kuća desno je bila nacionalizovana pa su se u njoj izmjenjivale porodice Ljahov, Sarić, a danas je u vlasništvu porodice Hundur. Danas u tom dijelu ima samo jedna porodica koja je nasljednik Đonlagića. U kompleksu kuća Đonlagića uz cestu je nekada bio han (treća kuća desno, fotografija 227). Usmeno se prenosila informacija o postojanju hana, a prilikom gradnje kuće 1970. godine pronađen je kaldrmisan pod i kameni oslonci za drvene stubove koji se koriste u konjušnicama (fotografija 226). Konjušnice su bila sastavni dio hana. Samo desetak metara dalje uz Numeru pronađeni su ostaci radionice za izradu lula od pečene gline - keramike i metalni dio dva rimska koplja. Ovi artefakti su bili predati u Muzej u Doboju, ali ih danas tamo nema.

Fotografija 226:
Kamen nosač drvenih stubova iz hana

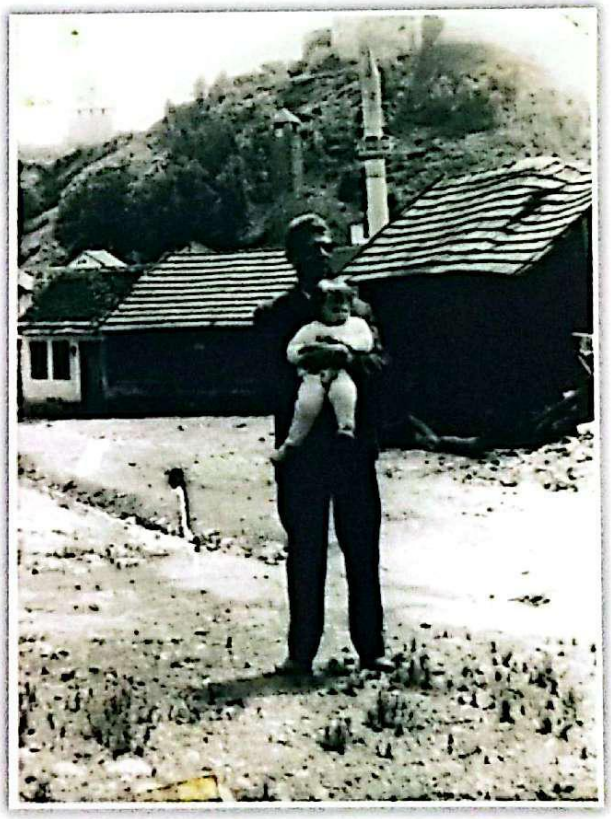

Fotografija 227

Sa lijeve i desne strane na fotografiji 229 bili su mezarluci, gdje se poslije Drugog svjetskog rata nije vršio ukop, ali je bilo nišana. Pedesetih godina ovo vakufsko zemljište je dato pojedincima na korištenje (najčešće milicionerima), koji su tu pravili svoje bašte, čisteći zemljište od nišana. Poslije toga počela je gradnja stambenih porodičnih kuća.

Fotografija 228

Fotografija 229

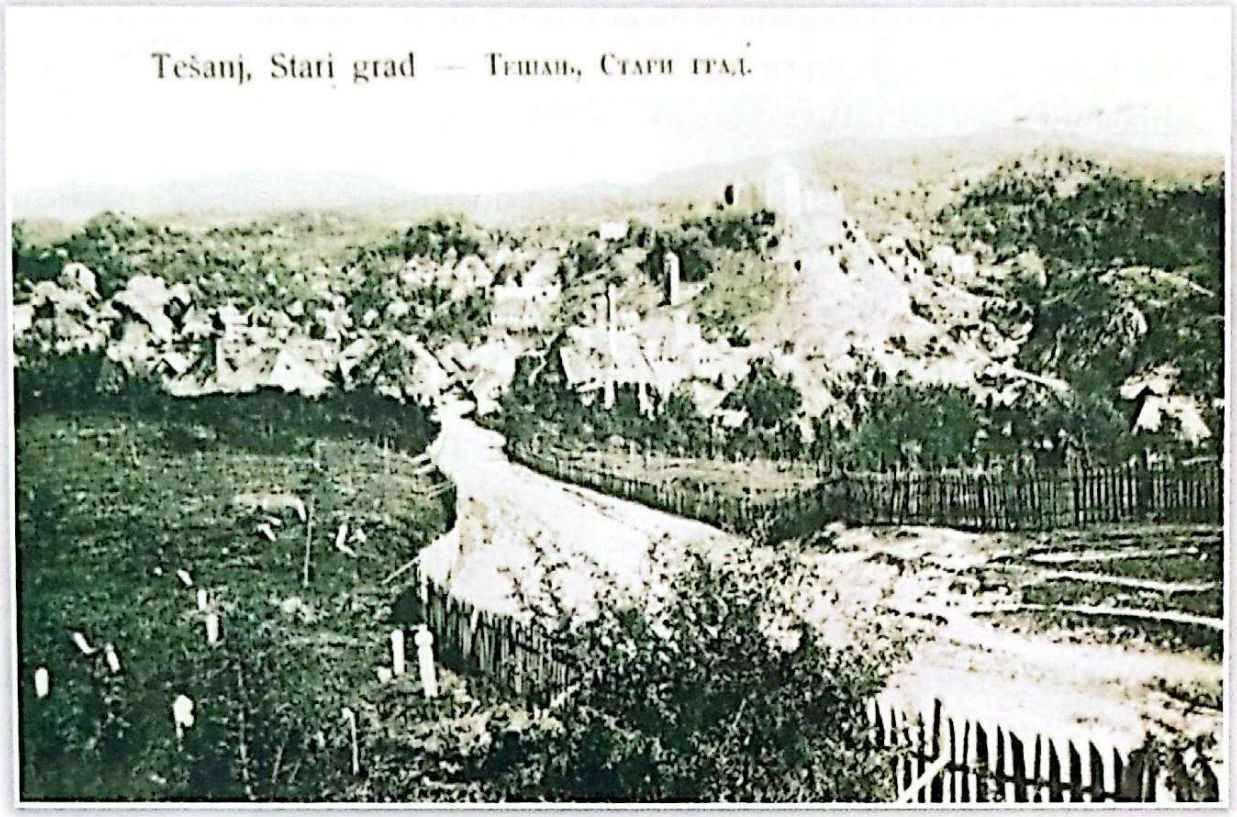

Fotografija 230

Fotografija 231

Fotografija 230 napravljena je sa zapadne strane grada. Ovaj put je bio početak karavanskog puta preko Vlašića za Travnik. Danas je to ulica Enesa Galijaševića.

Na njemu je za osmanslijskog vakta bila postavljena carina. U narodu je poznata kao Numera, nekada najbolje sankalište u Tešnju. Zimi su ovdje djeca provodila vrijeme sankajući se raznim pomagalima: skije raznih izvedbi, sanke, ligure (male sanke za jednu osobu), bob, drvene ljestve, a zabilježen je i slučaj sankanja u tabutu.

TABACI (UL. HAMZALIJE AJANOVIĆA)

Prije Kovačnica skreće se u ulicu Tabaci (danas Ul. Hamzalije Ajanovića). Na horizontu se vidi brdo iznad Tešnja zvano Paklanica (fotografija 220). Vidi se kuća i jablan. Na tom mjestu je danas repetitor.

Sokaci i avlije su bile pune djece. Igrali su se žmire, žandara i lopova, kauboja i indijanaca, partizana i Njemaca, čize. Numera je zimi bila puna djece, a kada padne mrak i starijih.

Dolaskom košarke u Tešanj sedamdesetih godina, već osamdesetih na ulicama se pojaviše koševi. Jedan takav je postavljen u Tabacima (fotografija 222) osamdesetih godina. Oko njega su djeca iz Kovačnica.

Fotografija 231

Fotografija 233

Fotografija 234

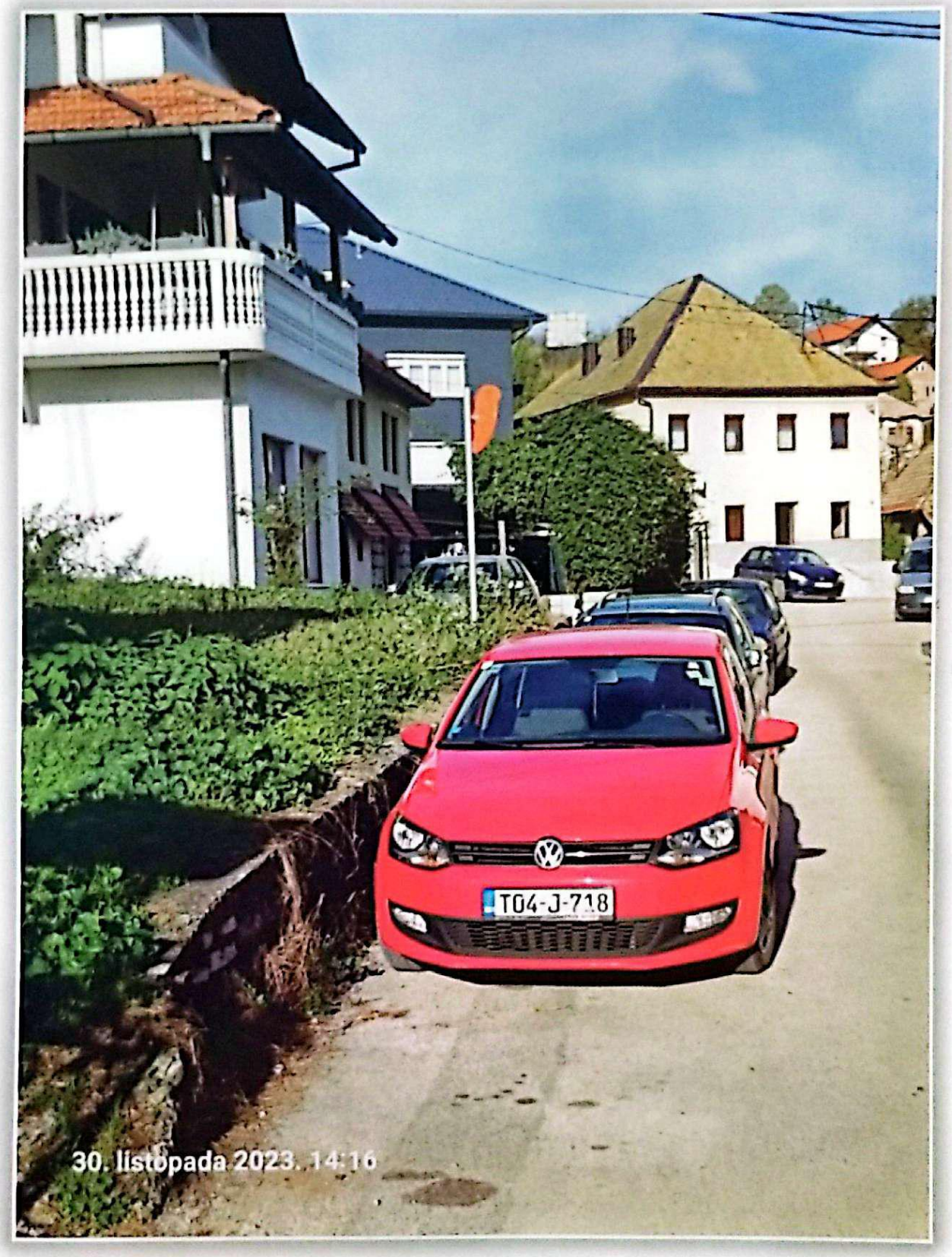

Fotografija 235

Kuća trgovačke porodice hadži Mehmeda, Adila, Hamde Turalića (fotografija 236) impozantna je za svoje vrijeme. Danas u njoj ne stanuje niko.

Fotografija 236

Fotografija 237

U mahalskim sokacima ljeti su se mogle vidjeti komšije kako sjede i razgovaraju. Takva jedna grupa je zabilježena na fotografiji 237 u sokaku koji se odvaja od kuće Ilijasa Ajanovića. Danas je sasvim drugačija slika (fotografija 238).

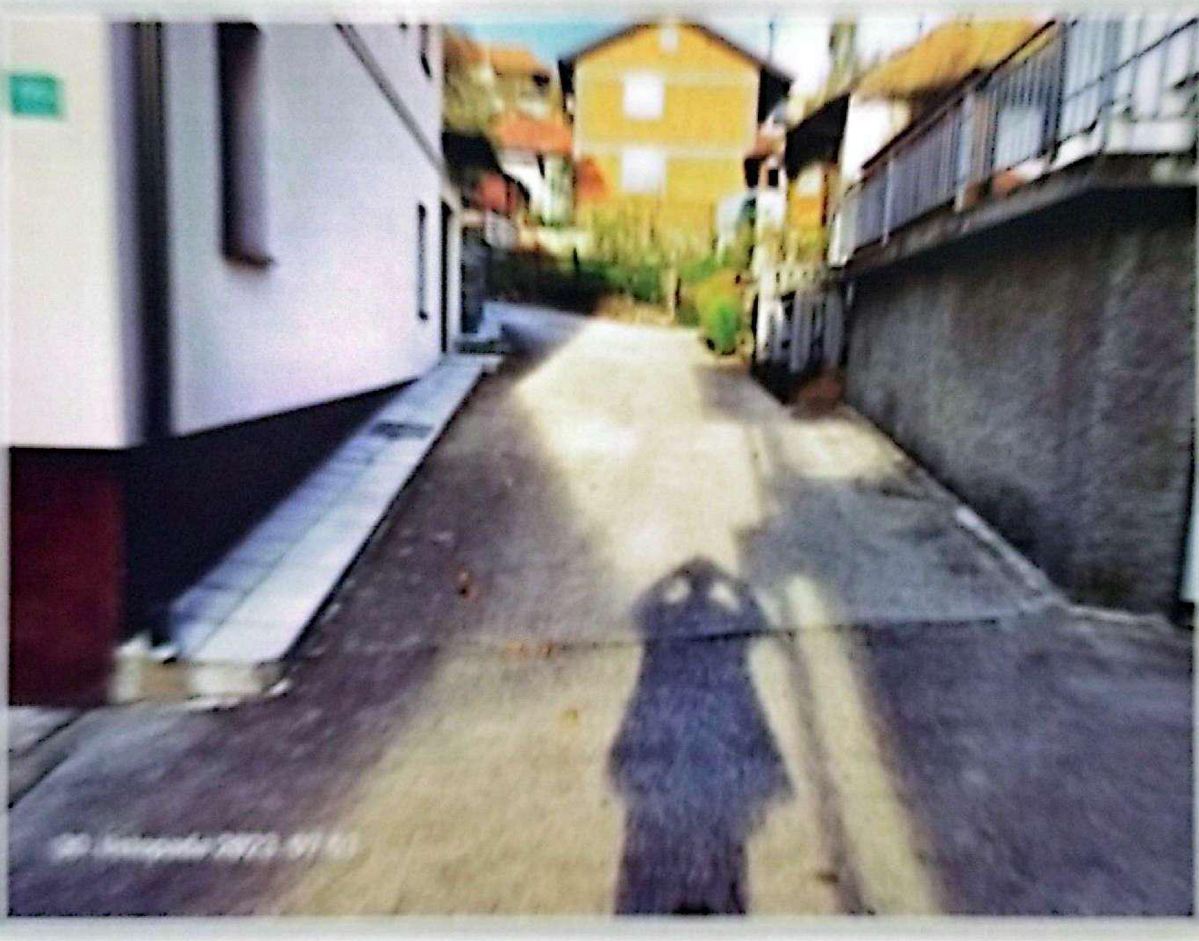

Fotografija 238

Kuća Hamdi-bega Ajanovića, prvog gradonačelnika Tešnja imenovanog nakon austrougarske okupacije. Njegovi potomci su Džemal-beg, Mesud-beg, Ekrem. U kući su zadnji stanari članovi Mesud-begove porodice i njegovog zeta Hidajeta Morankića. Mesud-begova porodica je bila najobrazovanija u Tešnju: dva ljekara, diplomirani inžinjer mašinstva, prva žena [illegible] struke - građevinski tehničar, profesorica. Svi oni su dali veliki doprinos razvoju Općine.

Do ove zgrade nakon pomoćnog objekta je kuća Mehmed-bega Ajanovića, gradonačelnika i tešanjskog načelnika 1941-1945.

Fotografija 239

RAZGLEDNICE TEŠNJA KRAJEM XIX I POČETKOM XX STOLJEĆA

U knjizi *Pozdrav iz Bosne i Hercegovine,* Magbula Škore nalazi se 12 fotogafija razglednica Tešnja. Jedan broj je dat na fotografijama od 240 do 251.

Fotografija 240

Fotografija 241

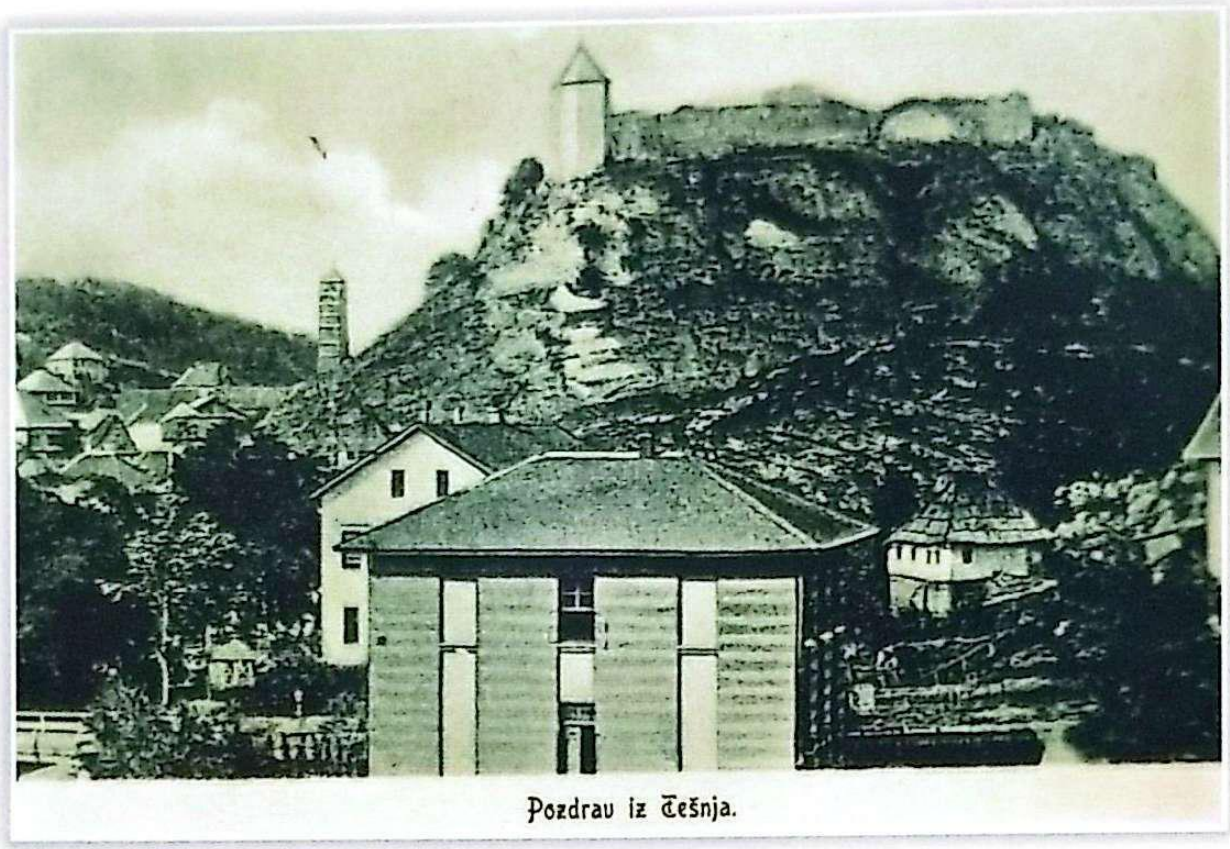

Fotografija 242

Fotografija 243

Fotografija 244:
Kotarska zgrada, Hamzibegova i Dibaghana džamije, 1915. godine

Fotografija 245

Fotografija 246: Pogled sa Paklanice 1912. godine

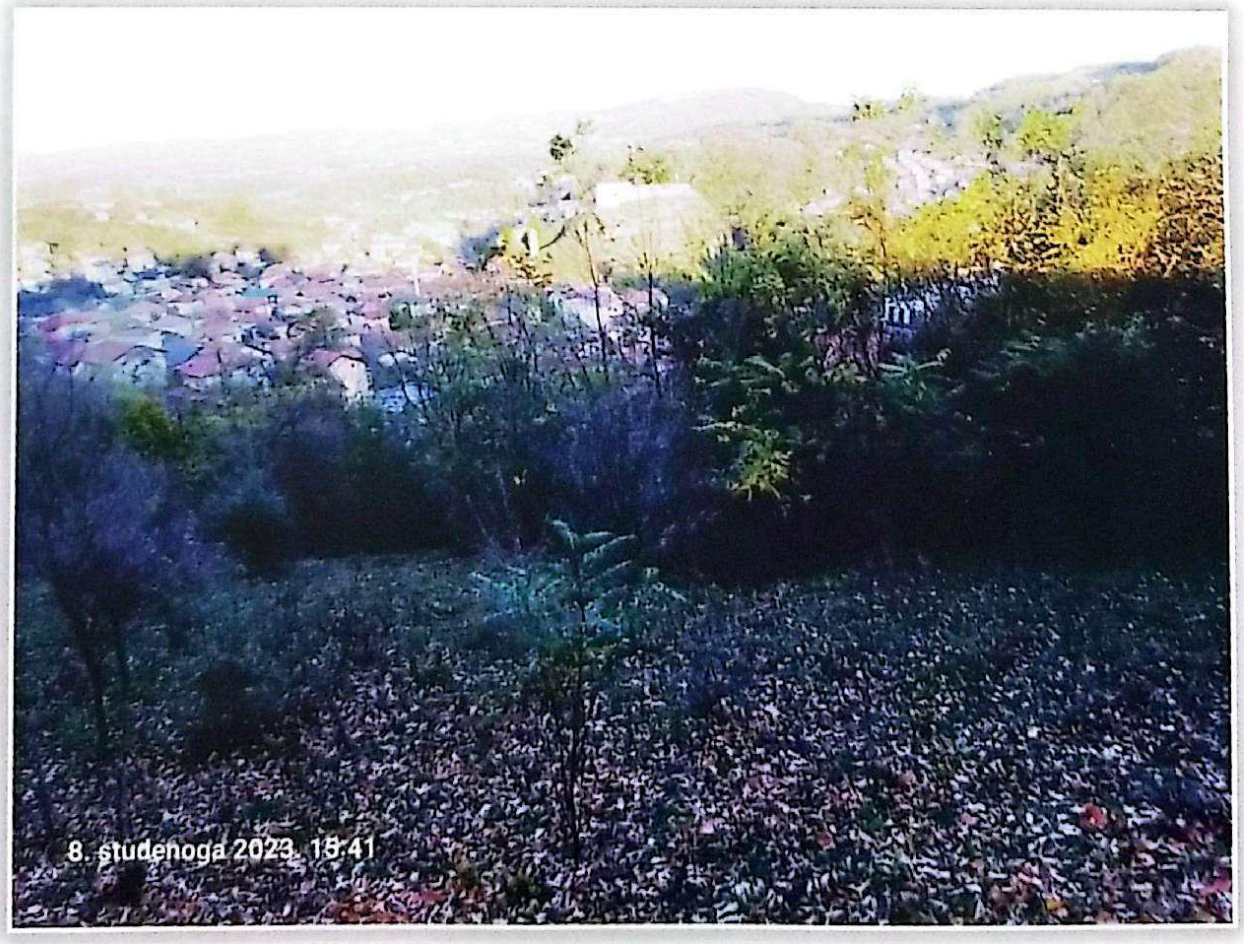

Fotografija 247

Fotografija 248: Pogled sa Gradine 1913. godine

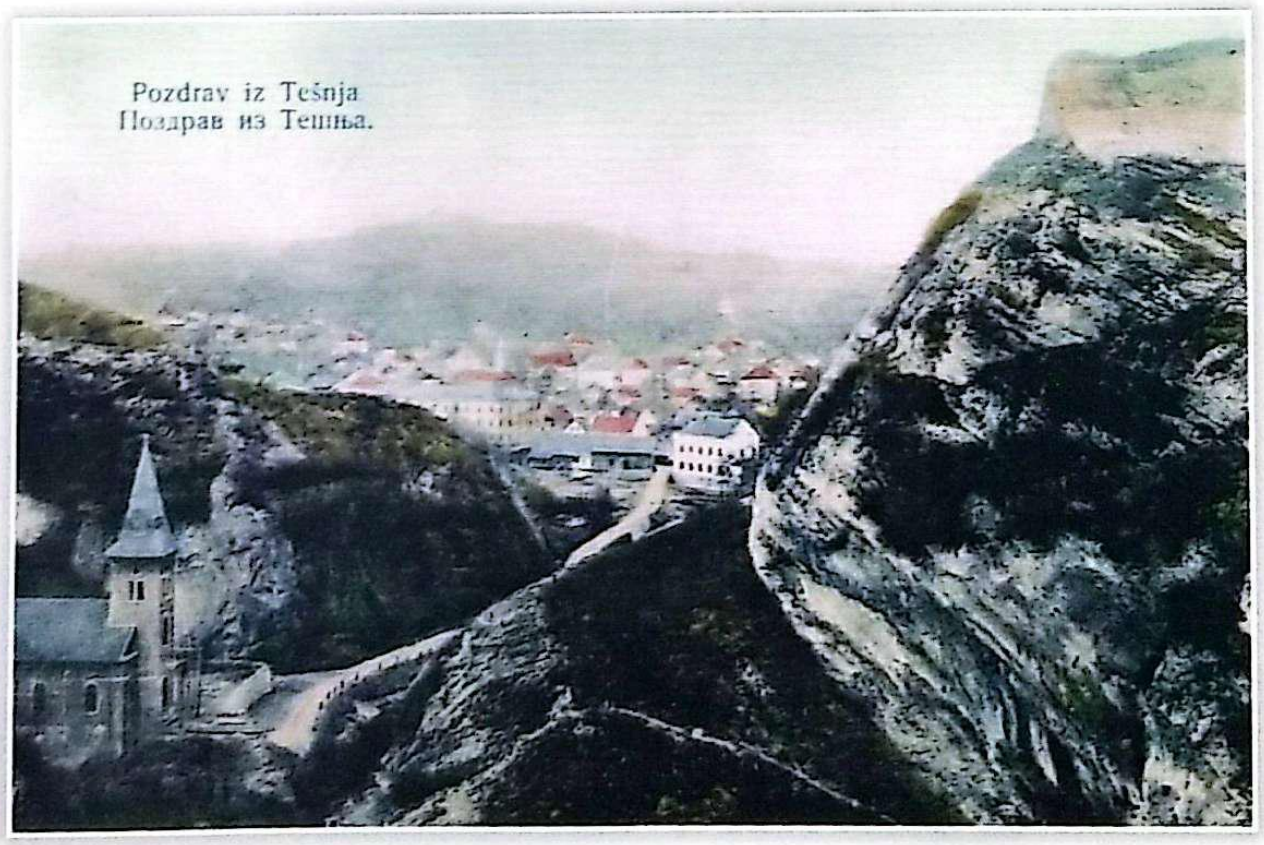

Fotografija 249: Pogled sa Tepeta iz 1911. godine

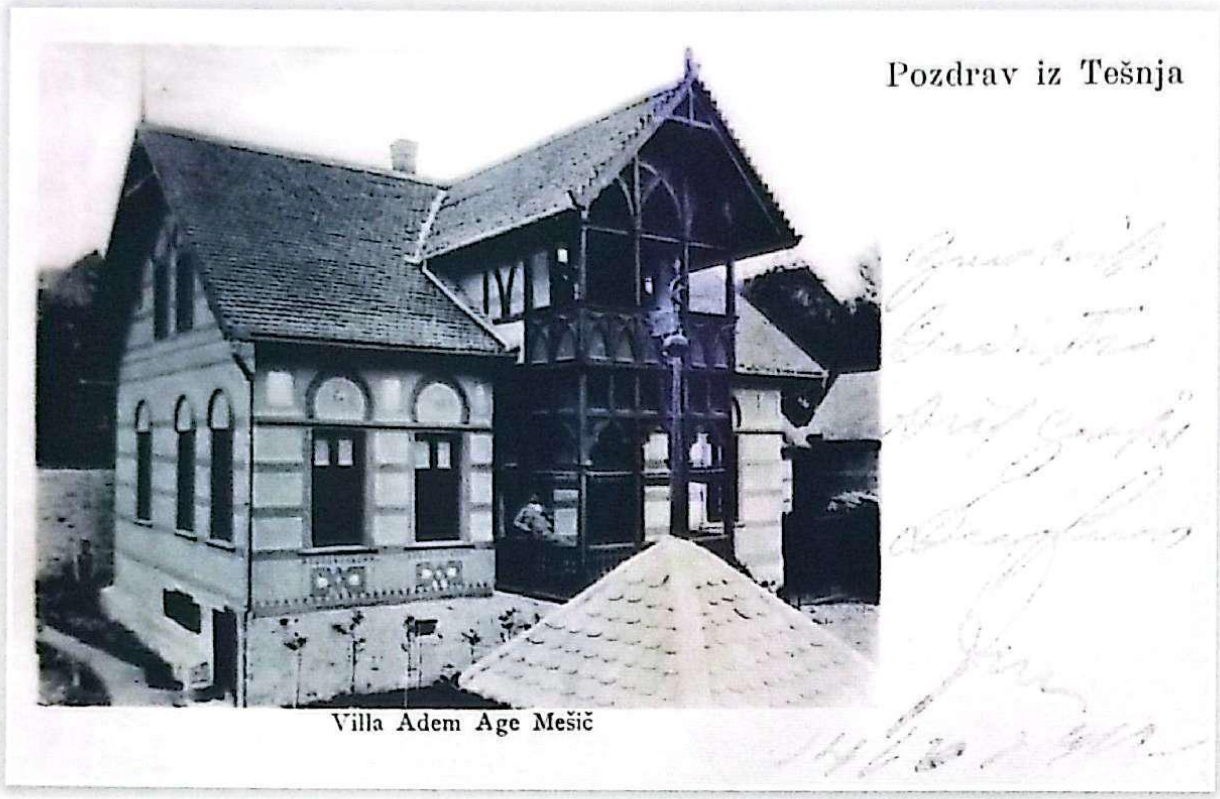

Fotografija 250: Vila Ademage Mešića, snimak iz 1902. godine

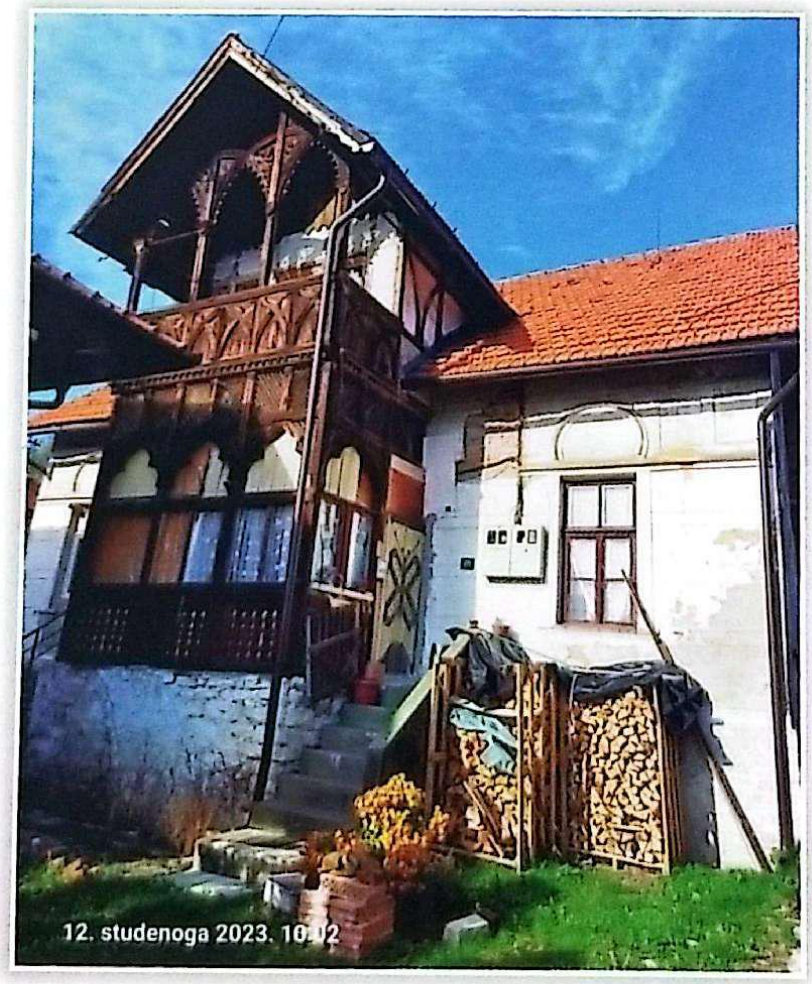

Fotografija 251: Vila Ademage Mešića danas

IZGRADNJA PRUGE TEŠANJKA-TEŠANJ

Fotografija 252

Fotografija 253

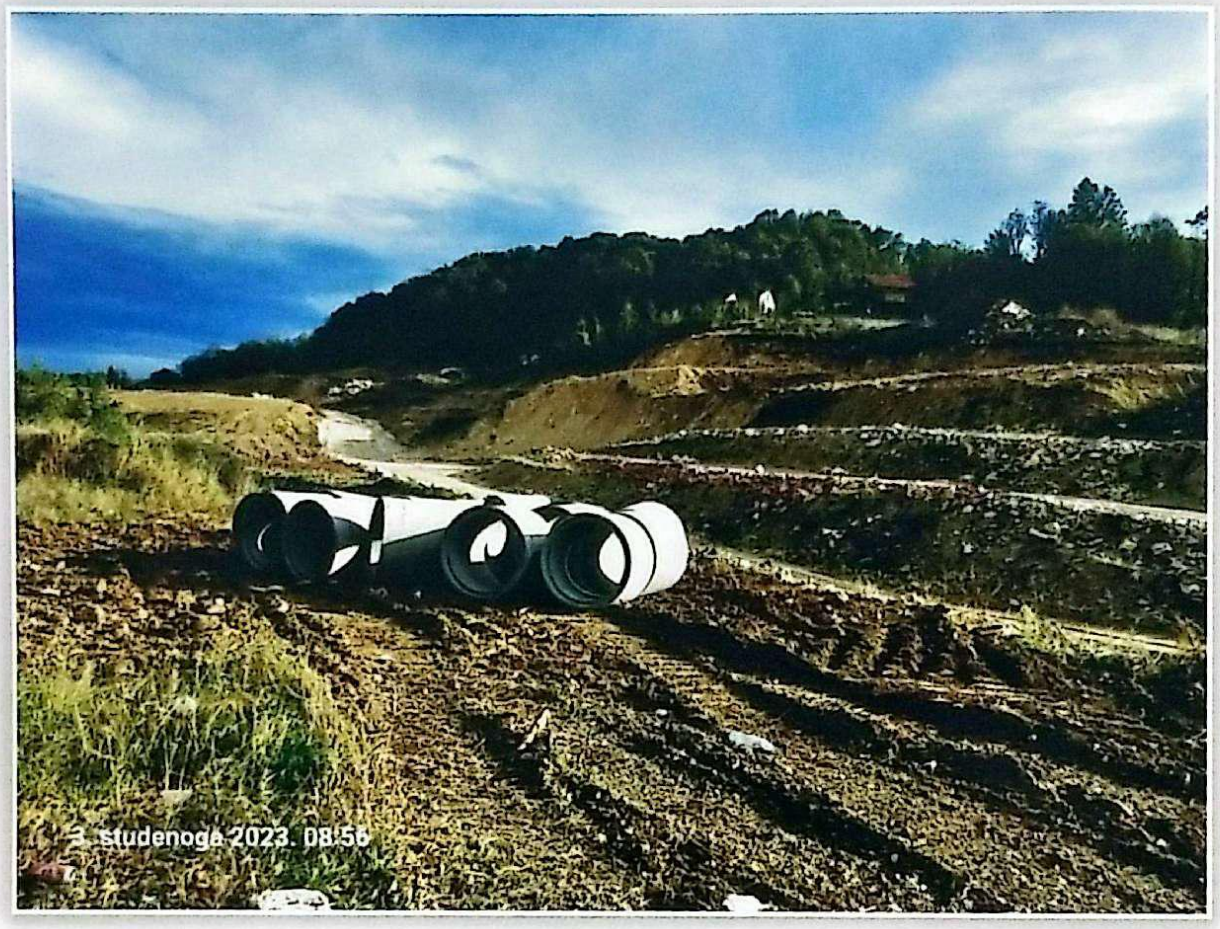

Fotografija 254

Prve željeznice, koje su krajem XIX stoljeća građene u BiH donosile su razvoj. Zaobišle su Tešanj i tada je krenula stagnacijaTešnja. Tešanj je po popisu 1850. godine imao 2130 muških stanovnika (oko 4.300 ukupno), 1879. godine imao je 5.372 stanovnika, 1895. godine 6.736, a 1915. godine 3.076 stanovnika, da bi po popisu iz janaura 1921. godine imao svega 2.781 stanovnika.

Želja za izgradnjom pruge trajala je dugo vremena, a onda se pedesetih godina pokušala izgraditi pruga od Tešanjke do Tešnja. Krenula je izrada trase od Tešanjke prema Medakovu (fotografija 252 i 253). Zemljane radove radile su ručno sa svojim alatom, dobrovoljno, žene. Domaćice iz Tešnja koje su imale i nekoliko djece postrojavale su se ispred zgrade sreza i pješice sa lopatama i krampama uputile prema radilištu u Tešanjku. Nakon posla ponovo su se vraćale pješice i to sa pjesmom.

Možda će neko primjetiti da je to rađeno u vrijeme represivnog režima, međutim stariji Tešnjaci smataraju da je to bio inat i želja za napretkom i da se u odnosu na gradove koji su bili nekad u Tešanjskoj nahiji i srezu ne zaostaje.

LITERATURA I IZVORI FOTOGRAFIJA

- *Tešanj lokalna uprava 1878./1941,* Jasmin Mandžukić
- *Gradnja zgrade kotara Tešanj,* Jasmin Mandžukić
- *Državni dječiji dom Jasmin Mandžukić*
- Tešanj-o jednom oktoihu, Đuro Mazalić
- Ferhadbegova džamija u Tešnju, Mirza Hasan Ćerman
- *Tešanjske zanatlije i trgovci 1642-1992,* Alija Galijašević CKO, 1996
- Ikonografija falsifikata, Amir Brka,
- *Vatrogastvo u Tešnju 1905-2005,* Alija Galijašević, Biblioteka Logos, Planjax
- *Stara tešanjska čaršija danas,* Alija Galijašević CKO, 2006
- *Ponešto o Tešnju i njegovim ljudima,* Rifat Kantić
- *Tešanjska duhovnost otrgnuta od zaborava,* Mehmed Karamović
- *Tešanjski dnevnik 2011-2013*
- *Tešanjski dnevnik 2013-2015*
- *Tešanjski dnevnik 2015-2016*
- *Tešanjski dnevnik 2016-2017*
- *Tešanjski dnvenik 2017-2018*
- *Tešanjski dnevnik 2018-2019*
- *Tešanjski dnevnik 2019-2020*
- *Tešanjski dnevnik 2020-2021*
- *Skice* Muhamed Saračević, rukopis
- *Anale OŠ Huso Hodžić*
- *Mustafa Deljkić, prvi tešanjki fotograf, CKO, 1999*
- *Bosanski glasnik, opća priručna i adrsna knjiga za Bosnu i Hercegovinu 2015*
- *Pozdrav iz Bosne i Hercegovine,* Magbul Škoro, Dom Sarajevo
- *Centar za kulturu i obrazovanje* Tešanj,
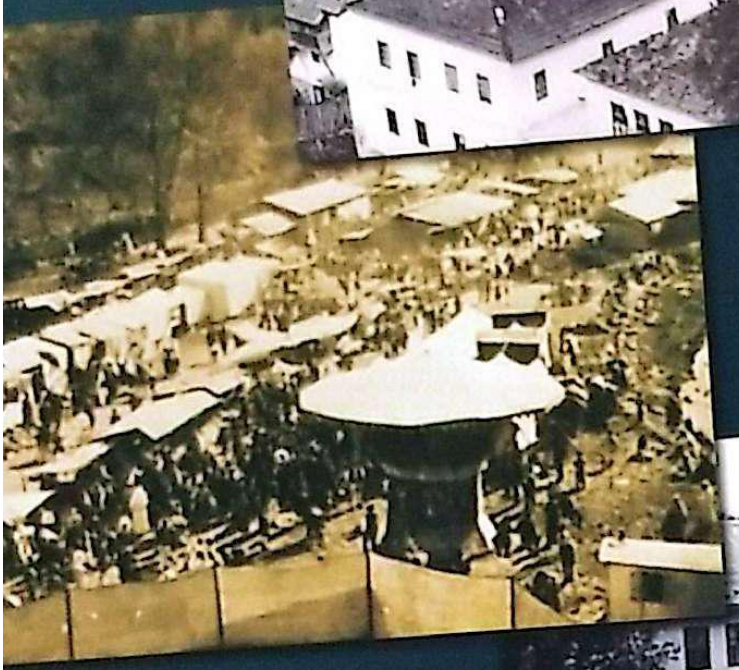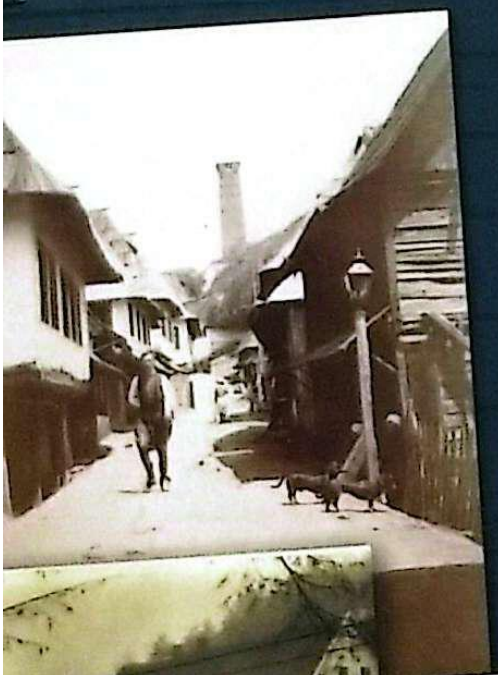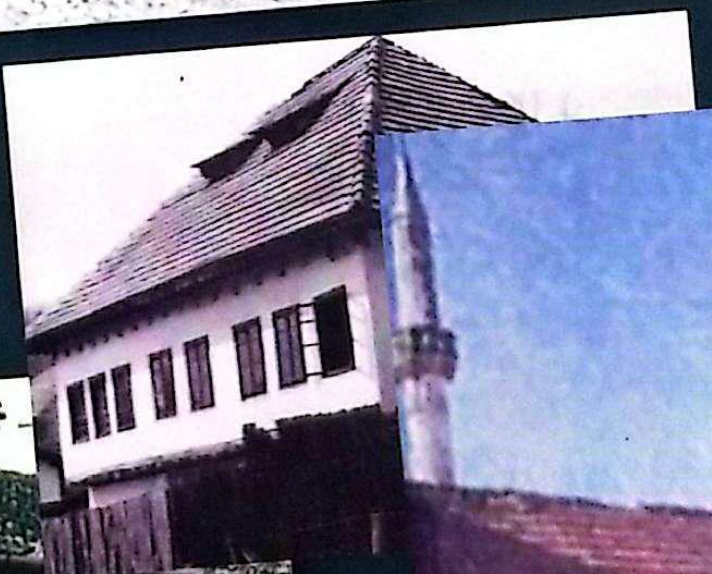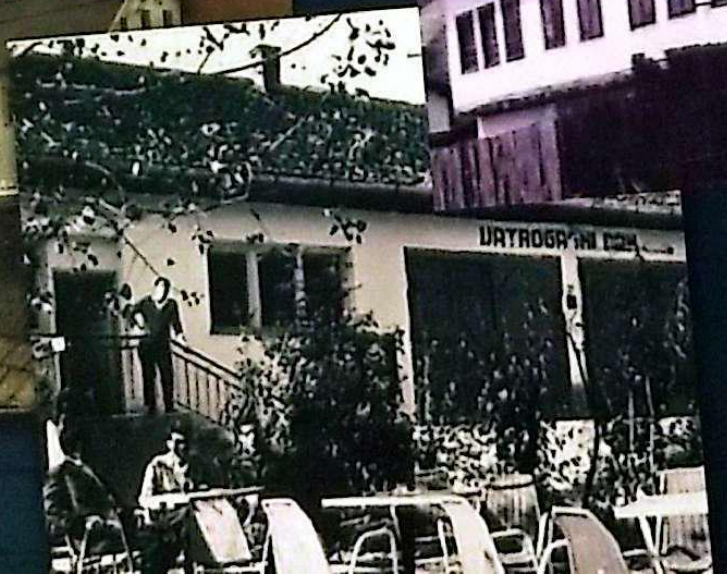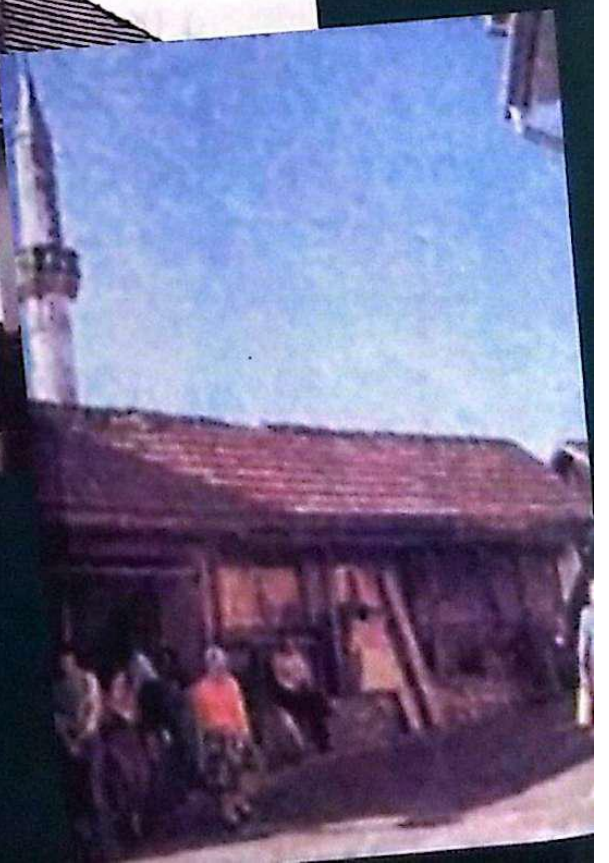
- *Opća biblioteka*, Tešanj
- *Sjećanja*, rukopis, Nasiha Kantić
- *Skice*, rukopis, Muhamed aSračević
- Turalić Ishak
- Turalić Šefket
- Turalić Hikmet Hike
- Emir Deljkić
- Ekrem Ajanović Sos
- Mujkanović Ago
- Zulejha Terzić
- Smail Terzić Penjak
- Hasan Brkić
- Alija Galijašević
- Emir Hondo
- Ahmet Hundur
- Amir Bajraktarević
- Dino Ibrahimkadić
- Osman Rahmanović (najstarije fotografije Tešnja 1882. i 1885.)